

Syftet med denna rapport är att ge förbunden i Facken inom industrin ett underlag som beskriver de ekonomiska förutsättningarna inför förbundens ställningstagande till huruvida det ska ske en uppsägning av det tredje avtalsåret.

Ekonomiska bedömningar

Inför optionsbeslutet

September 2018

Facken inom industrin (FI) är ett samarbetsorgan mellan de fackförbund inom industrin som omfattas av det så kallade industriavtalet. De fem förbunden är Sveriges Ingenjörer, Unionen, IF Metall, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet samt GS (Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch).

Ytterligare exemplar av rapporten kan beställas på e-postadress: fi.kansli@fikansli.se. Rapporten finns även att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Förord

Syftet med rapporten ”Ekonomiska bedömningar – inför optionsbeslutet” är att ge de förtroendevalda i förbunden i Facken inom industrin ett underlag som beskriver de ekonomiska förutsättningarna inför förbundens ställningstagande till huruvida det ska ske en uppsägning av det tredje avtalsåret. Rapporten fokuserar därför på utvecklingen de senaste åren och prognoser för den resterande delen av den tid som de treåriga avtal som träffades i mars 2017 gäller.

När parterna inom industrin agerar måste de beakta att de har en lönenormerande roll på hela den svenska arbetsmarknaden. Det innebär att förbunden måste anlägga ett långsiktigt perspektiv och beakta de samhällsekonomiska förutsättningar som råder.

Liksom vid tidigare rapporter följer upplägget de resonemang och principiella förhållningssätt som redovisas i Facken inom industrins skrift ”Bästa möjliga – om lönebildning och samhällsekonomi”.

Rapporten inleds med arbetsgruppens sammanfattande bedömningar. Därefter följer sex kapitel som i tur och ordning behandlar ”Omvärlden”, ”Industrins konkurrenskraft”, ”Sveriges ekonomi”, ”Inflation”, ”Sysselsättning och arbetsmarknad” och ”Löner”.

Rapporten innehåller en omfattande mängd fakta. Som underlag har arbetsgruppen använt många olika källor. SCB är en naturlig utgångspunkt men även Konjunkturinstitutets konjunkturläget juni 2018 och riksbankens penningpolitiska rapport juli 2018 är två viktiga exempel på källor. Vi har också använt en hel del internationella källor, framför allt data och rapporter från OECD, Eurostat, ECB och IMF.

De bedömningar som arbetsgruppen gör i rapporten står rapportförfattarna själva för.

I arbetsgruppen som arbetat fram denna rapport har ingått Katarina Lundahl, Unionen, Anilla Larsson och Göran Nilsson, IF Metall, Fia Jonsson, Sveriges Ingenjörer, Karin Ewelönn, GS, Martina Aksberg och Erica Sjölander, Facken inom industrin.

Erica Sjölander
Kanslichef
Facken inom industrin
4 september 2018

Innehåll

1. Sammanfattande bedömningar.....	3
1.1 Ekonomiska förutsättningar 2018 och 2019.....	3
1.2 Sammanfattande slutsatser.....	5
2. Omvärlden	7
2.1 Tillväxten kulminerar och tilltagande risker	8
2.2 Återhämtad världshandel gynnsam för svensk export.....	14
2.3 Sammanfattning	15
3. Industrins konkurrenskraft	16
3.1 Ökande industriproduktion	16
3.2 Snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige än i Västeuropa	20
3.3 Stora svängningar i växelkursen	22
3.4 Oförändrad relativ arbetskraftskostnad	23
3.5 Snabbare produktivitet utveckling i Sverige sedan 2015.....	26
3.6 Högt kapacitetsutnyttjande.....	27
3.7 Investeringarna tar fart.....	28
3.8 Lönsamheten fortsätter att förbättras	29
3.9 Sverige tar marknadsandelar.....	33
3.10 Bytesförhållandet.....	35
3.11 Ett minskat överskott i bytesbalansen	36
3.12 Sammanfattning	39
4. Sveriges ekonomi.....	40
4.1 Högkonjunktur - men tillväxttakten lägre än före finanskrisen.....	40
4.2 Högkonjunktur och jobbtillväxt mattas av	42
4.3 Hushållens konsumtion hålls uppe.....	44
4.4 Offentlig konsumtion	45
4.5 Investeringssuppgången mattas av	46
4.6 Kraftig uppgång i varuexport och industriproduktion	50
4.7 Svag produktivitetstillväxt	51
4.8 Sammanfattning	51
5. Inflation.....	53
5.1 Inflationen vid målet	53
5.2 Prisutvecklingens drivkrafter och komponenter.....	54
5.3 Inflationen har ökat även i andra länder.....	57
5.4 Prisutveckling ur företagens perspektiv	58
5.5 Penningpolitiken	61
5.6 Inflationsprognoser	63
5.7 Sammanfattning	64
6. Sysselsättning och arbetsmarknad.....	65
6.1 Sysselsättningen ökar.....	65
6.2 Arbetslösheten nära sex procent.....	69
6.3 Matchningen fungerar fortsatt dåligt.....	71
6.4 Utmaningar	73
6.5 Sammanfattning	75
7. Löner	77
7.1 Lägre löneökningstakt efter finanskrisen	77
7.2 Fortsatta reallöneökningar	78
7.3 Likartad löneökning för arbetare och tjänstemän	79
7.4 Minskande lönegap	80
7.5 Större lönespridning bland tjänstemän än arbetare	81
7.6 I takt med Europa.....	81
7.7 Industrin normerar	84
7.8 Sammanfattning	85

1. Sammanfattande bedömningar

I detta kapitel görs en sammanfattning av de ekonomiska förutsättningarna inför optionsbeslutet om det tredje avtalsåret. Förutsättningarna beskrivs mer utförligt i kapitel 2-7. Kapitlet avslutas med arbetsgruppens sammanfattande slutsatser om de ekonomiska förutsättningarna.

1.1 Ekonomiska förutsättningar 2018 och 2019

Högkonjunktur ger goda förutsättningar

Den ekonomiska tillväxten i de länder som är viktigast för svensk export låg under perioden 2014-2016 runt två procent per år. Det är lägre än perioden före finanskrisen men högre än under perioden 2008-2013. 2017 skedde en uppgång i tillväxttakten till närmare tre procent och förväntningarna inför de närmaste kommande åren är att tillväxten blir något lägre än 2017 men fortfarande väl över två procent. Det innebär en fortsatt stabil tillväxt i vår omvärld.

En viktig förklaring till den högre tillväxten globalt är att investeringar och utrikeshandel fått förnyad fart. Tillväxten i omvärlden karaktäriseras av en långsammare utveckling av produktiviteten men högre sysselsättningstillväxt jämfört med före finanskrisen. Inflationen har stigit och är i de flesta länder omkring eller något över två procent samtidigt som räntorna är fortsatt låga. Dessa förutsättningar påverkar också den svenska ekonomins och industrins utveckling. Ökad nationalism och protektionism som får utlopp i handelsrestriktioner utgör politiska risker som kan minska tillväxten.

Svensk ekonomi är beroende av omvärldsutvecklingen men kan ändå utvecklas sämre eller bättre än i omvärlden. Sedan 2014 har tillväxten i den svenska ekonomin varit snabbare än den genomsnittliga tillväxten i Sveriges viktigaste export- och konkurrentländer. Till en del har det berott på att Sverige har haft en snabbare befolkningsökning.

Sverige befinner sig i en högkonjunktur. Tillväxttakten var som starkast under 2015 och början av 2016 men fortsatte även 2017 att vara hög. BNP-tillväxten framöver väntas gradvis blir mer långsam, men vi ser inte någon snabb nedgång, även om en viss oro finns kopplat till bostadssektorn och risker för en sämre utveckling i vår omvärld. Industriproduktionen förväntas fortsätta att öka med runt tre procent 2018 och 2019.

God konkurrenskraft

Under åren 2012-2014 var svensk industris konkurrenssituation ansträngd. Kapacitetsutnyttjandet var lågt, industriproduktionen utvecklades svagare än i andra länder och Sverige tappade marknadsandelar. En orsak till detta var den starka kronkursen.

Olika konkurrenskraftsindikatorer visar att utvecklingen har vänt de senaste fyra åren. Från 2015 har svensk konkurrenskraft förbättrats. Industriproduktionen har ökat snabbare än i viktiga konkurrentländer och lönsamheten i svensk industri har förbättrats och bedöms av företagen själva nu vara på mycket goda nivåer. Industrins investeringar har också ökat.

De svenska arbetskraftskostnaderna är drygt fyra procent högre än genomsnittet för de viktigaste konkurrentländerna i Västeuropa. Där har nivån legat de senaste tre åren. Det är en mindre skillnad i kostnadsnivå jämfört med åren före. Till en del förklaras kostnadsläget av en väsentligt svagare kronkurs jämfört med tidigare. En något högre ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige uppvägs av att också svensk industris produktivitetsökning varit något högre.

Inflation och inflationsförväntningar nära målet

Efter ett antal år med mycket låg inflation har inflationen de senaste ett och ett halvt åren legat nära målet två procent mätt med KPIF. Även KPI ligger sedan en tid vid målet. Under kommande år förväntas inflationen ligga kvar nära inflationsmålet. Inflationsförväntningarna ligger också runt två procent i Sverige.

I flera europeiska länder har inflationen stigit och konsumentpriserna ökar nu med omkring två procent i de flesta av Sveriges viktigaste konkurrentländer.

Företagens förädlingsvärdepriser har de senaste åren ökat med mellan 1,0 och 1,5 procent per år. I industrin har förädlingsvärdepriserna ökat mer. Det finns ett tydligt samband mellan att industrins priser har ökat och att växelkursen har försvagats. Det svenska bytesförhållandet har varit relativt stabilt de senaste åren.

Penningpolitiken i de länder som är Sveriges viktigaste handelspartners är fortsatt expansiv men tar steg i riktning mot en normalisering även om takten och utgångsläget ser olika ut i olika länder. Sedan juli 2014 har Riksbanken åter satt inflationsmålet i fokus för penningpolitiken. Det återskapar förutsättningarna för ett bra samspel mellan lönebildningen och penningpolitiken. Enligt Riksbanksdirektionens majoritet kommer en första räntehöjning i slutet av 2018.

Stigande sysselsättning

Sysselsättningen i Sverige ökade med knappt 250 000 personer mellan 2014 och 2017. En stor del av ökningen skedde bland utrikes födda. Sysselsättningen förutses fortsätta öka i år med ca 80 000 personer. Även 2019 fortsätter sysselsättningsuppgången även om ökningstakten inte förväntas bli lika snabb. Antalet personer som är direkt sysselsatta inom industrin har legat på en stabil nivå de senaste åren. Under 2017 och början av 2018 har det skett en ökning av industrisysselsättningen som hänger samman med fordonsindustrins expansion.

Arbetslösheten har fortsatt att sjunka och uppskattas bli i genomsnitt drygt sex procent under 2018. Antalet varsel har sjunkit de senaste åren och är nu på historiskt sett låga nivåer. Matchningen på svensk arbetsmarknad fortsätter att fungera dåligt och riskerar att hämma ekonomins tillväxttakt. Bristtalen är höga

och många företag har svårt att hitta arbetskraft. Samtidigt finns många arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Fortsatt ökade reallöner

De industrianställdas löner har ökat med drygt två procent per år under de senaste åren. Reallönen har ökat varje år under perioden 2013-2017 och även 2018 förväntas den fortsätta att öka. Löneökningarna på övriga delar av svensk arbetsmarknad följer i stort de inom industrin, även om en viss variation förekommer.

Lönerna ökade något långsammare i Sverige än i Tyskland under perioden 2013-2017. Däremot har lönerna i Sverige ökat snabbare än i Västeuropa i genomsnitt. Sverige ligger fortsatt i Europatoppen när det gäller industrianställdas reallöneutveckling.

1.2 Sammanfattande slutsatser

Nedan sammanfattas rapportens viktigaste slutsatser och bedömningar.

- BNP-utvecklingen i de länder i omvärlden som är viktiga för svensk export steg under 2017 och 2018 och tillväxten väntas fortsätta öka med runt 2,5 procent under 2019. Det ger goda förutsättningar för svensk ekonomi och industri. Samtidigt finns det risker som skapar oro för att utvecklingen ska bromsa in.
- Vår genomgång av ett antal konkurrenskraftsindikatorer visar att svensk industri idag ur de flesta aspekter hävdar sig relativt väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer.
- Svensk industris relativa arbetskraftskostnadsnivå ligger sedan några år tillbaka några procent över genomsnittet i Västeuropa. Försvagningen av den svenska kronkursen har bidragit till att kostnadsläget är lägre idag jämfört med för några år sedan. Men även oaktat den svenska kronans i dagsläget svaga kurs gentemot konkurrentländerna verkar den löneökningstakt som nu råder bidra till en balanserad utveckling av konkurrenskraften. Industrins produktivitetsökning har under senare år varit något högre och industriproduktionen har utvecklats bättre jämfört med länderna i Västeuropa.
- Inflationstakten, mätt med KPIF, är idag nära målet och förväntas bli omkring två procent även framöver. Riksbankens ansträngningar att nå inflationsmålet har gett resultat. Det återskapar förutsättningarna för ett bra samspel mellan lönebildningen och penningpolitiken.
- Sysselsättningen har ökat snabbt och sysselsättningsgraden är idag den högsta i EU. För att ytterligare minska arbetslösheten krävs omfattande utbildningsinsatser framförallt riktade gentemot grupper av arbetslösa som har en kortare och bristfällig utbildning. Parterna kan också bidra till att förbättra matchningen på

arbetsmarknaden genom att satsa betydligt mer på att utveckla systemen för kompetensutveckling.

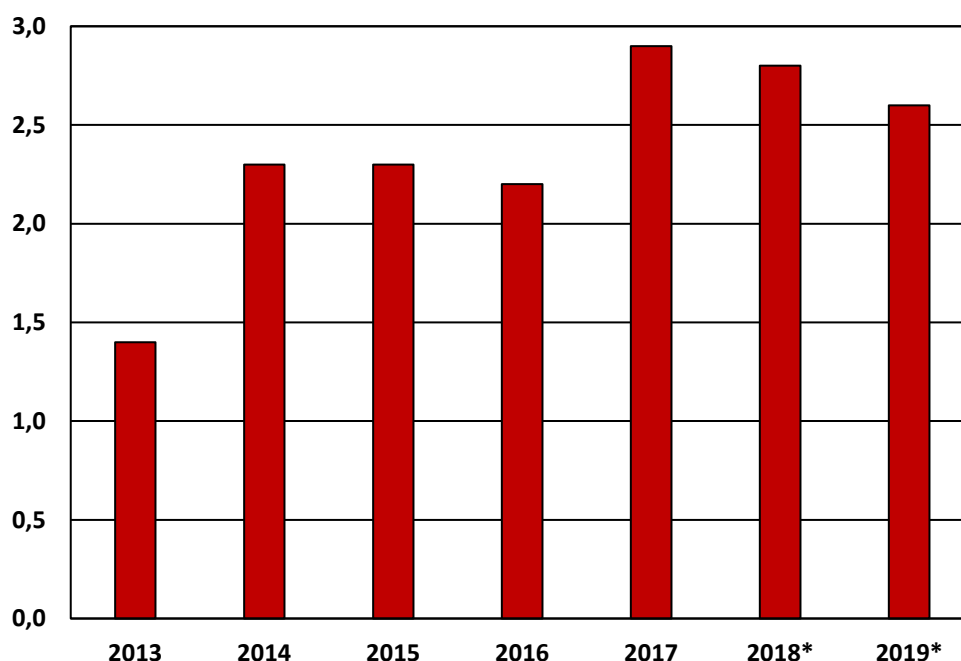
- Innevarande avtalsperiods löneökningstakt har hittills gett reallöneökningar och bedöms fortsätta att ge det även under 2018 och 2019. Det innebär att innevarande avtalsperiod kommer att ge reallöneökningar varje år. Löneökningstakten är förenlig med inflationsmålet, en god sysselsättningsutveckling och uppfyller samtidigt kravet på internationell konkurrenskraft.

2. Omvärlden

I det här kapitlet görs en internationell utblick med fokus på den ekonomiska utvecklingen i de regioner som är viktigast för svensk export. Framförallt belyses åren, 2013-2019. Prognoser från IMF och Konjunkturinstitutet används för de två senaste åren. Vidare visas utvecklingen av svenska exportmarknader från 2013 och framåt.

Den globalt positiva konjunkturcykeln ser ut att ha nått sin kulmen i vissa ekonomier och tillväxten är mindre synkroniserad mellan länder. Diagram 2.1 visar en tydlig återhämtning för världsekonomin mellan 2013 och 2017 mätt med KIX-vikter¹, dvs. om man väger samman omvärlden enligt betydelsen för svensk export. Tillväxten på 2,9 procent 2017 enligt KIX-index var den snabbaste sedan 2011. Tillväxttakten är nära de nivåer som motsvarar genomsnittet för decenniet innan finanskrisen. Prognosen för 2018 och 2019 ser något svagare ut.

Diagram 2.1 BNP-utveckling i omvärlden enligt utrikeshandelsvägt index (KIX), procent

Källa: Konjunkturinstitutet *Prognos

USA och länderna i Västeuropa förväntas under kommande år gå tillbaka till tillväxttakter som ligger under de genomsnitt som de hade under perioden innan finanskrisen. Det är främst en åldrande befolkning och svagare

¹ KIX-vikter för olika länder tas fram av Konjunkturinstitutet och baseras på ländernas handel med Sverige vad gäller bearbetade varor och råvaror och länders betydelse som konkurrent på Sveriges exportmarknader. BNP-utvecklingen i omvärlden mätt med KIX-index väger således samman BNP-tillväxten i Sveriges omvärld med hänsyn till ländernas betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

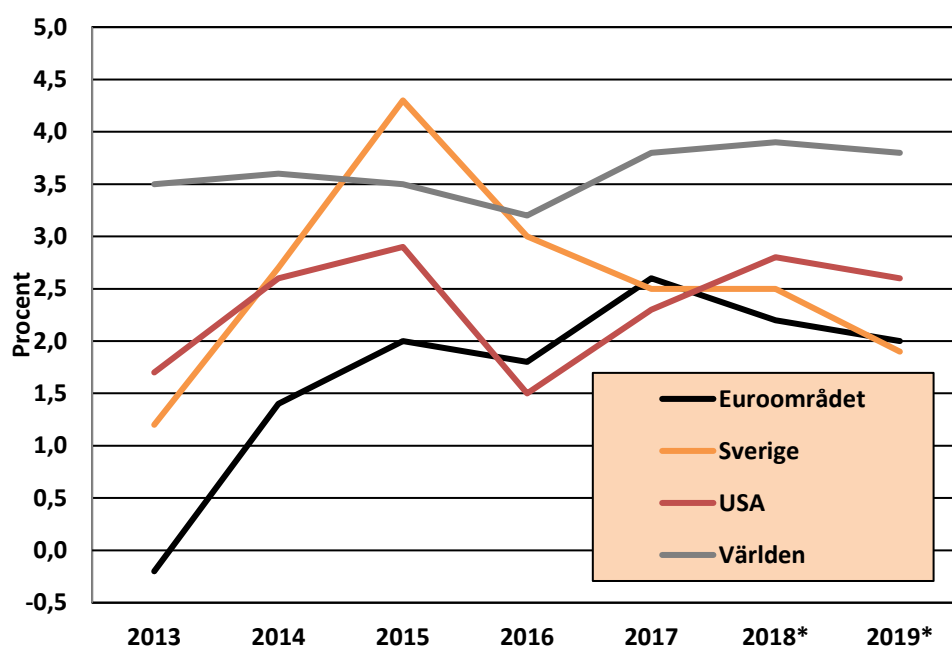
produktivitetens utveckling som gör det svårt att komma upp till den tidigare tillväxttakten.

2.1 Tillväxten kulminerar och tilltagande risker

Utvecklingen av världsekonomin har under 2017 och början av 2018 varit mycket positiv, men prognoser pekar på ett ökat antal risker. Drivande i den globala tillväxten är snabbare tillväxt i euroområdet, Japan, Kina och USA. Ökad handel och investeringar fortsätter vara de viktigaste förklaringarna till den globala tillväxten. Den inhemska efterfrågan, särskilt investeringar som har varit en viktig del i den globala återhämtningen, förväntas fortsätta vara stark trots en minskad tillväxt totalt sett. Fortfarande kvarstår ett visst arv från finanskrisen, bland annat högre skuldnivåer världen över.

Återhämtningen i Europa ser ut att fortsätta de kommande åren i en takt på strax över två procent (se diagram 2.2), efter att ha stannat av 2016. Den amerikanska ekonomin växer relativt starkt efter ett något svagare 2016. Även om tillväxtförväntningarna sammantaget kan beskrivas som fortsatt positiva, dock med mindre ökning för 2018-2019, har sannolikheten för en lägre tillväxttakt ökat.

Diagram 2.2 BNP-utveckling 2013-2019, procent

Källa: Konjunkturinstitutet

År 2017 var den globala tillväxten 3,8 procent (se tabell 2.1). Konjunkturinstitutet prognosticerar i augusti 2018 en tillväxttakt på 3,9 för 2018 och 3,8 2019. Internationella valutafondens prognos är snarlik, en tillväxt på 3,9 procent både 2018 och 2019. En stark investeringskonjunktur i USA och euroområdet bidrar till den fortsatt höga tillväxttakten. Längst ned i tabell 2.1 redovisas den KIX-vägd BNP-prognosen. Den visar en tillväxt på 2,8 procent 2018 och sedan en minskning till 2,6 procent 2019.

Tabell 2.1 BNP i utvalda länder och regioner

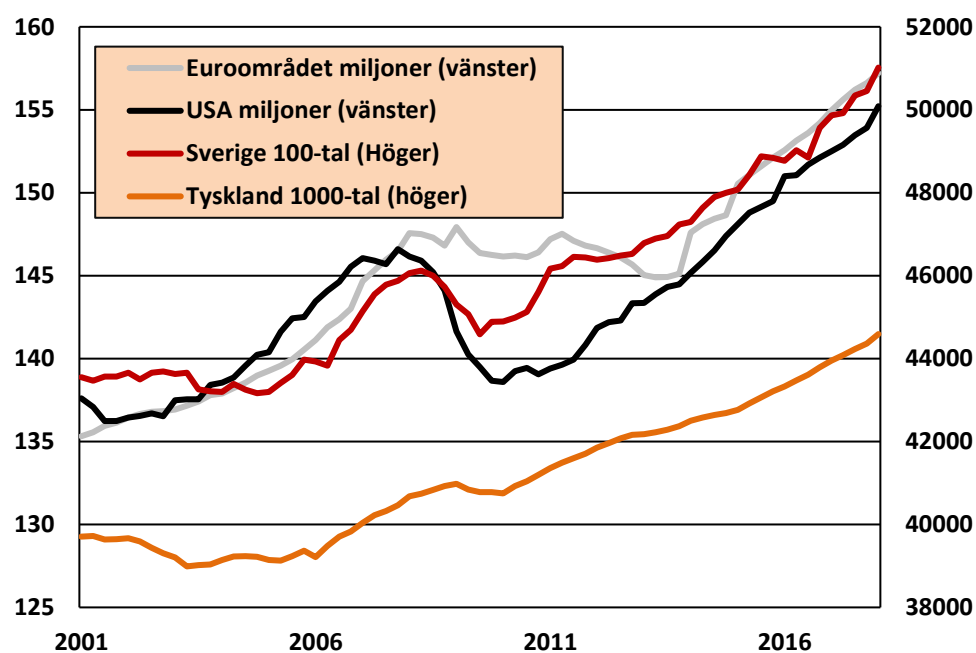
	2016	2017	2018*	2019*
Finland	2,3	2,7	2,9	1,9
Tyskland	1,9	2,5	2,2	2,0
Euroområdet	1,8	2,6	2,2	2,0
Danmark	2,0	2,2	1,6	2,0
Storbritannien	1,9	1,8	1,3	1,3
Sverige	3,0	2,5	2,5	1,9
Norge	1,0	2,0	1,8	1,9
USA	1,5	2,3	2,8	2,6
Kina	6,7	6,9	6,6	6,3
Världen	3,2	3,8	3,9	3,8
KIX-vägd	2,2	2,9	2,8	2,6

Källa: Konjunkturinstitutet

Produktivitetsutveckling globalt

Tillväxttakten i vår omvärld (definierad som KIX) är nu nära den som rådde tio år innan finanskrisen. Tillväxten de senaste åren består till stor del av en tydligt ökad sysselsättning medan produktivitetsutvecklingen fortfarande är mycket lägre än decenniet före finanskrisen (se diagram 2.3 och 2.4).

Diagram 2.3 Sysselsättning i utvalda områden och länder

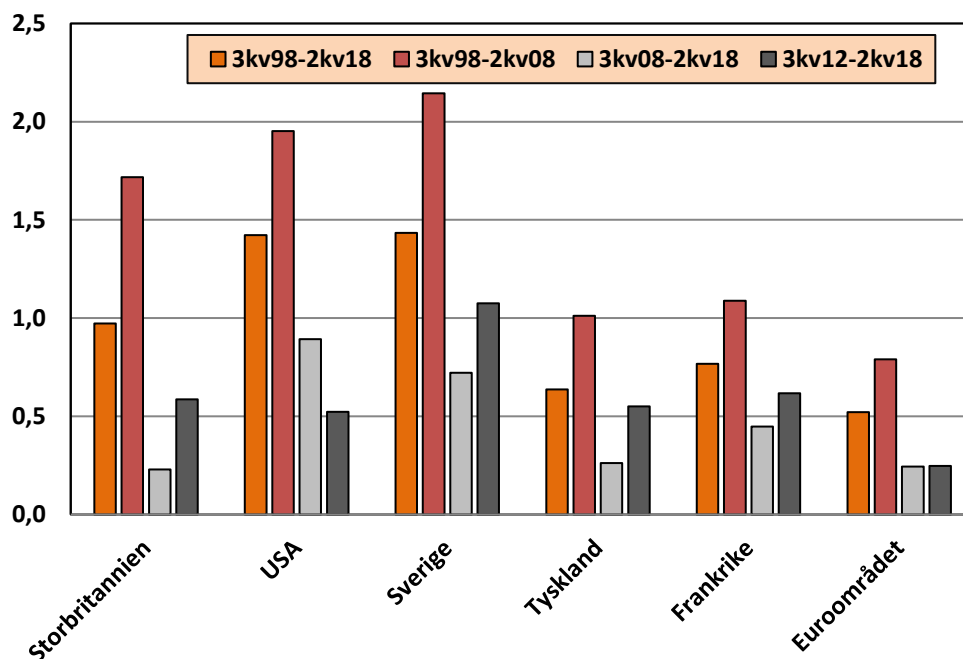

Källa: Thomson Reuters Datastream

Diagram 2.3 visar sysselsättningsutvecklingen i några länder och regioner. Det finns en tydlig uppgång i sysselsättningen under de senaste åren. Diagram 2.4 visar produktivitetsutvecklingen i utvalda länder sett under olika perioder. Diagrammet visar en utveckling på över två procent per år i Sverige under perioden 1998-2008.

Genomsnittet för de senaste sex åren visar på en återhämtning jämfört med åren närmast finanskrisen, Sverige ligger på strax över en procent under perioden 2012-2018. I förhållande till de andra länderna har Sverige och USA ett högt genomsnitt för hela perioden (1998-2018), framförallt i jämförelse med euroområdet. Mönstret med en långsammare produktivitetstillväxt efter finanskrisen syns i alla länder i diagrammet.

Diagram 2.4 Produktivitetstillväxt, hela ekonomin, olika perioder, procent

Källa: Thomson Reuters datastream och egna beräkningar

Det finns ett antal tänkbara orsaker till den lägre produktivitetstillväxten. Olika forskare och prognosmakare lyfter fram olika faktorer. De flesta tycks vara överens om att den lägre investeringsnivån som följde efter finanskrisen är en orsak. En annan orsak är att spridningen av kunskap och ny teknik verkar ha minskat/går långsammare, bl a som en följd av minskad handel. Andra lyfter fram finansiella faktorer som finanskrisens effekter på företagens finansiella ställning, rädslan och osäkerhet till följd av krisen, reell och upplevd ökad sårbarhet samt stramare kreditvillkor i vissa länder. En teori är att den mycket expansiva penningpolitiken stimulerat sysselsättningstillväxten samtidigt som omvandlingstrycket i ekonomierna minskat och därmed också produktivitetstillväxten. En ytterligare möjlig orsak som nämns är svårigheterna att mäta produktivitetstillväxten av den tekniska utvecklingen.

Hur produktivitetstillväxten kommer att utvecklas framöver finns det olika uppfattningar om. Somliga tror att den lägre produktivitetstillväxten kommit för att stanna². Andra bedömare menar att teknikutvecklingen fortfarande är hög och med ökad efterfrågan i världsekonomin och ökad världshandel kommer också

² Bland dessa finns företrädare för de svenska arbetsgivarna. De talar om den lägre produktivitetstillväxten som den nya normala ("the new normal").

spridningen av kunskap och innovationer att öka. Likaså kan den högre globala investeringsnivån och en normalisering av penningpolitiken komma att höja produktivitetens utvecklingen på sikt.

Osäkerheter och risker

Liksom tidigare kännetecknas prognoserna för den internationella ekonomin av en betydande osäkerhet. Riskerna är i huvudsak politiska och institutionella.

Internationella valutafonden bedömer att riskerna har ökat och att de även överväger de positiva tillväxtfaktorerna till och med på kort sikt. Riskerna består bland annat av effekterna av en snabb åtstramning av finansiella förhållanden, minskat folkligt stöd för global ekonomisk integration, ökande spänningar inom handeln och risk för ett skifte mot protektionistisk politik samt geopolitiska motsättningar.

Även om de hittills införda handelsrestriktionerna i sig inte får så stor effekt på vare sig global ekonomi eller svensk export finns det en överhängande risk för globalt handelskrig, vilket skulle kunna bryta den globala konjunkturuppgången och därmed påverka svensk ekonomi negativt. USAs införande av tullar och vedergällning av deras handelspartners har drivit upp sannolikheten för ökande och upprätthållande handelsaktioner. Det kan trycka tillbaka tillväxtmöjligheter, både genom direkt påverkan på bland annat produktivitet³ samt genom att skapa osäkerhet och ha en negativ effekt på investeringar.

Samtidigt är de ekonomiska avtalen mellan Storbritannien och EU under omförhandling. Att upphäva den integration som skapats mellan Storbritannien och EU de senaste 40 åren kommer att ha en negativ inverkan på inkomst och sysselsättning, både i Storbritannien och i de återstående 27 EU-länderna. Effekten av Brexit kan variera stort beroende på hur förhandlingsuppgörelsen blir. Enligt Internationella valutafondens beräkningar skulle en överenskommelse likt WTO ge betydligt större negativ effekt på lång sikt (produktion -1,5 procent och sysselsättning -0,7 procent) jämfört med en lösning som liknar avtalen som finns mellan EU och Norge (EEA) där effekten skulle bli försumbar⁴. Det mest sannolika scenariot är att Storbritannien kommer lämna tullunionen och den inre marknaden, men tullar på varor som handlas med EU är fortsatt noll och icke-tariffära kostnader ökar måttligt.

I Italien finns en ökad risk för statsfinansiella problem vilket skapar oro för den europeiska konjunkturen. Den nya regeringskoalitionen har gått till val på stora ofinansierade reformer och det finns indikationer på att den italienska regeringen kan komma att ignorera EU:s budgetregler⁵. Det innebär en risk för statsskuldskris

³ Höga handelsbarriärer gör handelsvaror mindre prisvärda, stör globala utbudskedjor, hämmar spridningen av nya teknologier vilket i sin tur minskar produktiviteten.

⁴ Sverige skulle enligt IMF på lång sikt i ett WTO-scenario få en minskad produktion med cirka -0,6 procent i förhållande till ett scenario utan Brexit.

⁵ Italien har en statsskuld på 130 procent av BNP, vilket är långt över vad som är tillåtet enligt EU:s regelverk.

i euroområdet tredje största ekonomi och skulle kunna få mycket stora negativa effekter på den ekonomiska utvecklingen i EU.

Tillväxtekonomierna

De flesta tillväxtekonomier fick en mildare nedgång efter finanskrisen än de utvecklade länderna, vilket också inneburit en mindre tydlig uppgång (med undantag för Ryssland och Brasilien). Inflationen i tillväxtländerna har stigit markant de senaste två åren och beror till stor del på stigande råolja- och energipriser.

Kina har haft en positiv BNP-tillväxt i början av 2018 i närheten av det mål som regeringen har satt upp på "cirka 6,5 procent". Förväntningen är dock att tillväxten dämpas i år och nästa och hamnar lite under det politiskt satta målet. Det har skett en viss åtstramning av kreditgivningen för att motverka den finansiella instabilitet som handelskriget med USA medför. Detta förväntas leda till en viss inbromsning i inhemsk efterfrågan. Fortfarande behöver den kinesiska ekonomin ombalanseras. Investeringarna som andel av BNP är bland de högsta i världen. Om överkapaciteten och investeringsnivån justeras snabbare än beräknat kan det ge konsekvenser för den globala ekonomin. En stark nedgång i Kinas investeringar kan leda till lägre råvarupriser och ge effekt på svensk export genom lägre efterfrågan på produkter från bland annat gruvindustrin.

USA

USAs ekonomi ger ett stort bidrag till den internationella konjunkturen. Den starka investeringsledda tillväxten har bidragit till att dollarn har förstärkts ytterligare (under sommaren). Sedan Donald Trump tillträdde som president har det skett stora förändringar såväl utrikes- som inrikespolitiskt landet och orosmomenten i omvärlden har ökat. Utöver införandet av tullar har de bland annat utvecklat en stram invandringspolitik, minskat resurser till klimatforskning, fattat beslut om skattesänkningar samt ökat statliga utgifter relativt mycket. Den expansiva finanspolitiken har skyndat på återhämtningen men kommer till priset av en högre statskuld. Tillsammans med den protektionistiska handelspolitiken ökar riskerna för ett ekonomiskt bakslag längre fram.

USAs penningpolitik kan komma att stramas åt tidigare än väntat då finanspolitiken är mycket expansiv, trots att ekonomin närmar sig full sysselsättning. En finansiell åtstramning kan eventuellt stressa högt skuldsatta länder, företag och hushåll. Räntorna är fortfarande låga och penningpolitiken fortsätter på samma bana med de stegvisa räntehöjningarna som gjorts sedan slutet av 2015. Höjningarna förväntas plana ut 2020. Arbetsmarknaden i USA utvecklas bra med hög sysselsättningsstillväxt och en arbetslöshet på strax under 4 procent, vilket är den lägsta nivån sedan början av förra decenniet.

Europa

2018 inleddes aningen svagare i euroområdet än 2017, som avslutades starkt. Tillväxten var i augusti 2018 också något svagare än väntat. Den lägre tillväxten i euroområdet som helhet berodde till stor del på relativt svag BNP-tillväxt i Tyskland och Frankrike. Investeringar förväntas öka snabbt under 2018 och 2019 och till och med skjuta över sina normala nivåer de närmaste åren. Det finns dock en viss oro för att den starka eurokursen kan missgynna exporten. Tillväxttakten i euroområdet väntas fortsätta att vara lägre än innan finanskrisen, cirka två procent per år. I och med det nya politiska läget i Italien väntas där en mycket expansiv finanspolitik.

Arbetslösheten är på den lägsta nivån sedan december 2008 och förväntas fortsätta minska i många länder. Dock är skillnaden i arbetslöshet fortsatt stor mellan medlemsländerna. En dämpad lönetillväxt är en viktig anledning till att inflationen i euroområdet är låg. I euroområdet har dock inflationen nu nått upp till ECBs mål om en inflation nära två procent. Penningpolitiken väntas vara fortsatt expansiv under en längre period framöver.

Storbritannien fick en sämre tillväxt första kvartalet 2018, bland annat på grund av en svag exportutveckling. Förhandlingarna kring Brexit är fortfarande besvärliga och mycket återstår att reda ut. Det leder till att företag är avvaktande vad gäller investeringar. Storbritanniens BNP förväntas öka måttligt under 2018 och 2019.

Norden

En stark konjunktur i Europa ger fart åt de nordiska ekonomierna och tillväxttakten är god. Medan Sverige, Finland och Norge bedöms få en lägre tillväxttakt 2019, ökar Danmark sin tillväxt efter ett svagare 2018. Arbetslösheten i de nordiska länderna är relativt låg, framförallt i Danmark och Norge som uppvisar historiskt låga nivåer.

Norge har fortsättningsvis den lägsta arbetslösheten, efter en tillfällig ökning på grund av lägre oljepriser har deras arbetslöshet fortsatt minska. Norsk ekonomi har återhämtat sig från en svagare tillväxt 2016 och förväntas ha en stabil tillväxt de närmaste åren, delvis på grund av ökad export och investeringar.

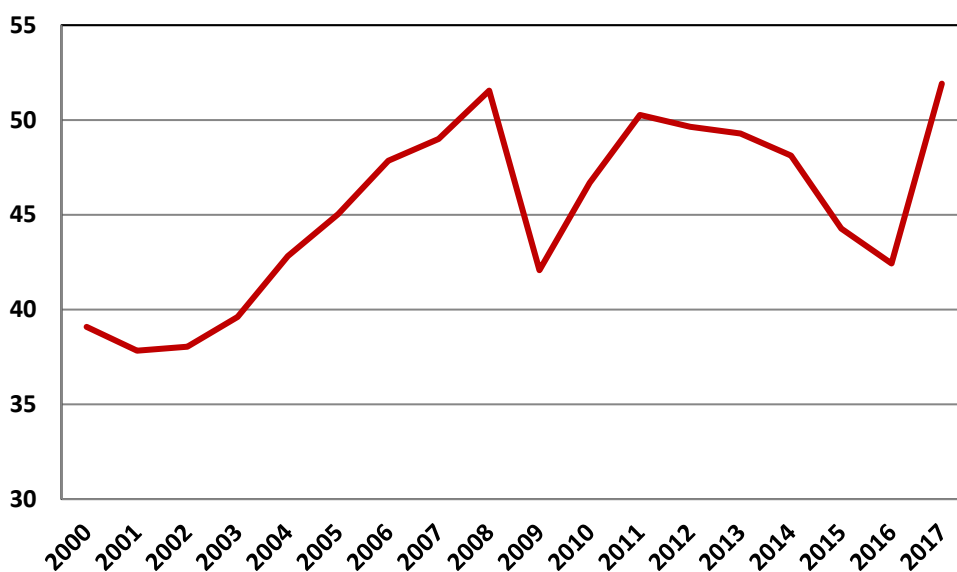
I Finland har arbetslösheten minskat markant det senaste året och tillväxten är stadig. Konsumtion, export och investeringar, bland annat byggsektorns, har ökat.

Danmarks tillväxt väntas under 2018 påverkas negativt av effekterna av sommarens torka och dess effekter på jordbruksproduktionen. Arbetslösheten i Danmark förväntas fortsätta att minska men det är samtidigt svårt att hitta kvalificerad arbetskraft.

2.2 Återhämtad världshandel gynnsam för svensk export

Global handel har återhämtat sig starkt efter en svagare period och ökade 4,9 procent under 2017. Uppgången var tydligare i tillväxtländerna vilket reflekterade förbättrad investeringstillväxt och en återhämtning av inhemsk efterfrågan. Stora exportländer som Tyskland, Japan, Storbritannien, Kina och USA bidrog starkt till återhämtningen av exporten medan återhämtningen för importen var mer globalt spridd. Säljvolymerna har ökat globalt under andra kvartalet 2018.

Diagram 2.5 Världshandelns utveckling, världens varuhandel som andel av världens-BNP

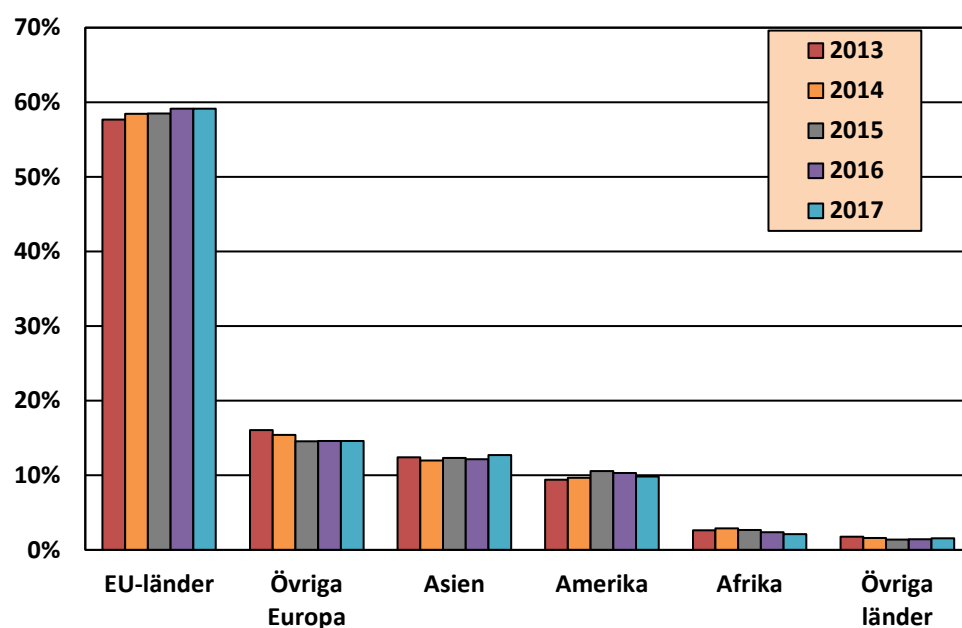
Källa: Världsbanken

Högkonjunkturen i världsekonomin gör att marknaden för svensk export växer med cirka 4 procent i år och nästa år. Förbättrad exportorderingång tillsammans med en svag krona bidrar till att exporten sannolikt ökar i normal takt under andra hälften av 2018 samt 2019 (se vidare kapitel 3.10 och 4.7).

Svensk export går i huvudsak till länder i närområdet. De nordiska länderna står som mottagare av ungefär en fjärdedel av den svenska exporten hittills 2018, medan en knapp femtedel gick till Tyskland och Storbritannien. Bland de tio största exportländerna 2017 är det bara USA och Kina som inte hör till Europa.

Diagram 2.6 visar hur svensk varuexport fördelat sig mellan olika ländergrupper sedan 2013. Exporten till EU-länderna har ökat succesivt medan den minskat en aning till övriga Europa. Den har även svagt minskat till Amerika. I övrigt utvecklas fördelningen över svensk export stabilt.

Diagram 2.6 Svensk varuexport 2013-2017, andel till respektive område

Källa: SCB

2.3 Sammanfattning

Den globala konjunkturuppgången ser ut att ha nått sin kulmen och tillväxten har blivit mindre synkroniserad mellan länder. Tillväxttakten i vår omvärld var 2017 på samma nivå som genomsnittet för decenniet innan finanskrisen. Ökad sysselsättning bidrar mycket till uppgången, medan produktivitetutvecklingen fortfarande är betydligt lägre än åren innan finanskrisen. Tillväxttakten väntas fortsätta vara god även kommande år även om en viss försvagning sker.

Det finns flera risker som skapar oro för att den fortsatta tillväxttakten globalt ska bli lägre. Bland annat finns risken för globalt handelskrig, bakslag av USAs mycket expansiva finanspolitik, statsfinansiella problem inom EU (Italien) samt effekten av Brexit.

Den globala handeln har återhämtat sig starkt under 2017 efter en svagare period. Denna utveckling är gynnsam för svensk export.

3. Industrins konkurrenskraft

I detta kapitel görs en genomgång av ett antal indikatorer som Facken inom industrin använder för att bedöma utvecklingen av svensk industris konkurrenskraft. Jämförelser görs över tid och med några viktiga konkurrentländer.

3.1 Ökande industriproduktion

Utvecklingen av industriproduktionen mäts i antingen löpande eller fasta priser (dvs. utvecklingen justerad för prisförändringar). Beroende på vilket av dessa mått som används blir bilden som ges olika. I detta avsnitt redovisas därför kvartalsstatistik över utvecklingen enligt båda måtten (diagram 3.1).

Fördjupning 3.1 Omklassificering av Ericsson AB i den officiella statistiken

Företaget Ericsson AB har av SCB till stora delar blivit omklassificerat i den svenska näringsgrensindelningen, SNI, från industriverksamhet till tjänsteverksamhet dvs från näringsgren C (tillverkningsindustri), till i huvudsak näringsgren J (informations- och kommunikationsföretag). Detta påverkar alla delar av den officiella statistiken som behandlar svensk tillverkningsindustri, och berör i denna rapport exempelvis de diagram som bygger på de svenska nationalräkenskaperna och konjunkturlönestatistiken. Förändringen slår även igenom i internationella statistikkällor som bygger på Sveriges officiella statistik.

Eftersom Ericsson är relativt stort i termer av anställda, omsättning och förädlingsvärde blir påverkan stor på olika ekonomiska variabler för industrin (och tjänstesektorn). Effekten är tydlig i statistiken i denna rapport och medför i flera fall brott i kurvorna. I de fall det är möjligt har alternativa beräkningssätt använts för att korrigera för eller ta hänsyn till denna förändring i statistiken, vilket i förekommande fall kommenteras i rapporttexten.

När det gäller data från nationalräkenskaperna har exkluderingen av Ericsson från industrin skett from kvartal 1 2015. I konjunkturlönestatistiken skedde ändringen från och med januari 2017.

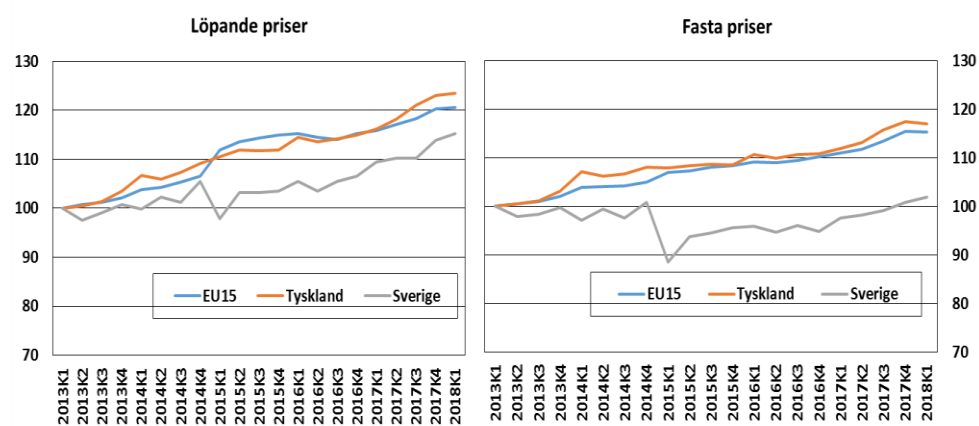
Som beskrivs närmare i fördjupning 3.1 skedde en omklassificering av Ericsson AB i de svenska nationalräkenskaperna vid första kvartalet 2015. Eftersom Sveriges officiella statistik ligger till grund för Eurostats svenska siffror medför det ett tydligt tidsseriebrott mellan sista kvartalet 2014 och första kvartalet 2015 i diagram 3.1.

Med denna ”Ericsson-effekt” inkluderad i statistiken (dvs där den minskning i förädlingsvärde som orsakats av att Ericsson inte längre ingår i tillverkningsindustrin finns med i diagrammen) är det tydligt att nivån på svensk

industriproduktion utvecklats långsammare än i Tyskland och i EU15⁶. Jämförs däremot den procentuella utvecklingen av produktionen före respektive efter omklassificeringen av Ericsson AB framgår att produktionen i svensk industri utvecklats i avsevärt snabbare takt än i Tyskland och i EU15-länderna (tabell 3.1) mellan första kvartalet 2015 och 2018, mätt i såväl fasta som löpande priser. Under 2013 och 2014 ökade industriproduktionen däremot långsammare än i både Tyskland och EU15, framförallt mätt i fasta priser.

Både tysk och europeisk industri i stort har utvecklats väl och utvecklingen har varit ständigt uppåtgående under perioden. Tysk industriproduktion följer på det stora hela utvecklingen i EU15-länderna under perioden.

Diagram 3.1 Produktionsutveckling⁷ i tillverkningsindustrin, olika tidsperioder

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Tabell 3.1 Ackumulerad (total) produktionsutveckling⁸

	Fasta priser		Löpande priser	
	2013K1-2014K4	2015K1-2018K1	2013K1-2014K4	2015K1-2018K1
EU 15	4,9	7,7	6,6	7,8
Tyskland	8,0	8,4	9,1	11,7
Sverige	0,8	15,2	5,5	17,8

Källa: Eurostat och egna beräkningar

I tysk industri och i industrin i EU15-länderna har produktionsutvecklingen, sett över hela perioden mätt i löpande priser, varit något högre än mätt i fasta priser. I Sverige var produktionsutvecklingen mätt i löpande priser betydligt högre än mätt i fasta priser. Att produktionen ökar snabbare i löpande än i fasta priser innebär att priserna (förädlingsvärdepriserna) stiger.

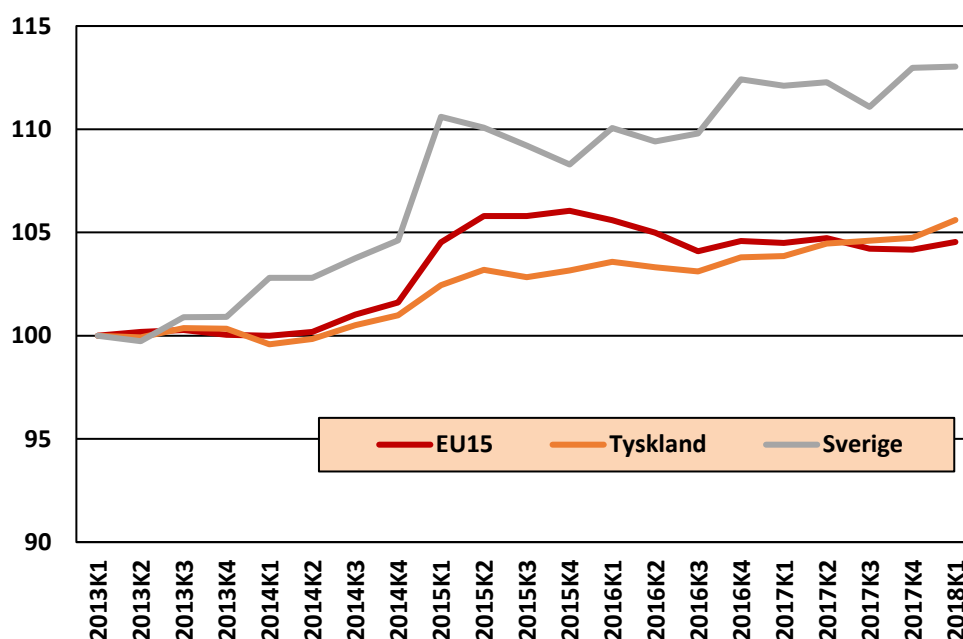
⁶ I EU15 ingår länderna Belgien, Danmark, Tyskland, Grekland, Spanien, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Österrike, Portugal, Finland, Sverige och Storbritannien.

⁷ Säsongsrensats och kalenderkorrigerat.

⁸ Säsongsrensats och kalenderkorrigerat.

Förädlingsvärdepriset tas fram som kvoten mellan förädlingsvärdet (dvs. produktion minus insatsförbrukning) mätt i löpande priser och förädlingsvärdet mätt i fasta priser. Ett stigande pris på bruttoproduktionen höjer förädlingsvärdepriset, medan ett stigande pris på förbrukningen ger ett lägre förädlingsvärdepris. Förädlingsvärdeprisets utveckling visar därmed hur mycket av prisökningarna som företagen faktiskt kan tillgodogöra sig. Ett stigande förädlingsvärdepris innebär att priset ökar på det företaget producerat. Det innebär ett utökat utrymme för löner och vinster.

Diagram 3.2 Ackumulerad utveckling av förädlingsvärdepriser i tillverkningsindustrin

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Diagram 3.2 visar att de svenska förädlingsvärdepriserna ökat i betydligt snabbare takt än i såväl Tyskland som EU15. I diagrammet redovisas den ackumulerade (totala) prisutvecklingen jämfört med första kvartalet 2013. Exempelvis kan avläsas att vid det första kvartalet 2015 var de svenska förädlingsvärdepriserna drygt 10 procent högre än vid första kvartalet 2013. Den snabba ökningen vid det första kvartalet har sannolikt till stor del en ”beräkningsteknisk” förklaring till följd av omklassificeringen av Ericsson (se fördjupning 3.1). När företaget föll bort ur statistiken ändrades proportionerna med avseende på olika ekonomiska variabler (däribland förädlingsvärden) i den kvarvarande delen av tillverkningsindustrin.

Förädlingsvärdena mätt i fasta priser föll kraftigare än förädlingsvärdena mätt i löpande priser, vilket gav en kraftfull ökning av förädlingsvärdepriserna mellan de två kvartalen. Priserna har därefter stannat kvar på denna nya högre nivå och fortsatt utvecklas uppåt. Detta kan spegla en verklig ökning av förädlingsvärdepriserna i den kvarvarande industrin (industrin exklusive Ericsson) men är sannolikt även en effekt av omklassificeringen.

Även i EU15 i stort ökade förädlingsvärdepriserna kraftigt under första kvartalet 2015 och utvecklingen uppnådde en topp under 2015, för att under 2016 avta något och därefter mattas av. Tyskland har sedan 2014 uppvisat en jämn, men förhållandevis långsam, tillväxt av förädlingsvärdepriserna.

Det är utifrån Tabell 3.2 tydligt att förädlingsvärdepriserna i svensk industri utvecklats snabbare än i EU15 både före och efter första kvartalet 2015. I jämförelse med Tyskland ökade de svenska priserna snabbare under första delen av perioden, men något långsammare under perioden mellan första kvartalen 2015 och 2018.

Tabell 3.2 Ackumulerad (total) förädlingsvärdeprisutveckling

	2013K1-2014K4	2015K1-2018K1
EU 15	1,6	0,0
Tyskland	1,0	3,1
Sverige	4,6	2,2

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Fördjupning 3.2 Svensk industriproduktion stabil i förhållande till euroländerna

Svensk industriproduktion har sett över industriavtalsperioden utgjort en relativt konstant andel i förhållande till euroländernas⁹ totala industriproduktion. Under större delen av perioden har produktionen uppgått till mellan fyra och fem procent av produktionen i euroländerna. Det är viktigt att notera att för att möjliggöra denna typ av jämförelse måste en gemensam valuta användas, och i detta fall är produktionen i Sverige omräknad till euro. Det medför att diagram 3.3 utöver att spegla förändringar i den svenska industriproduktionen i förhållande till euroländernas produktion även speglar växelkursförändringar.

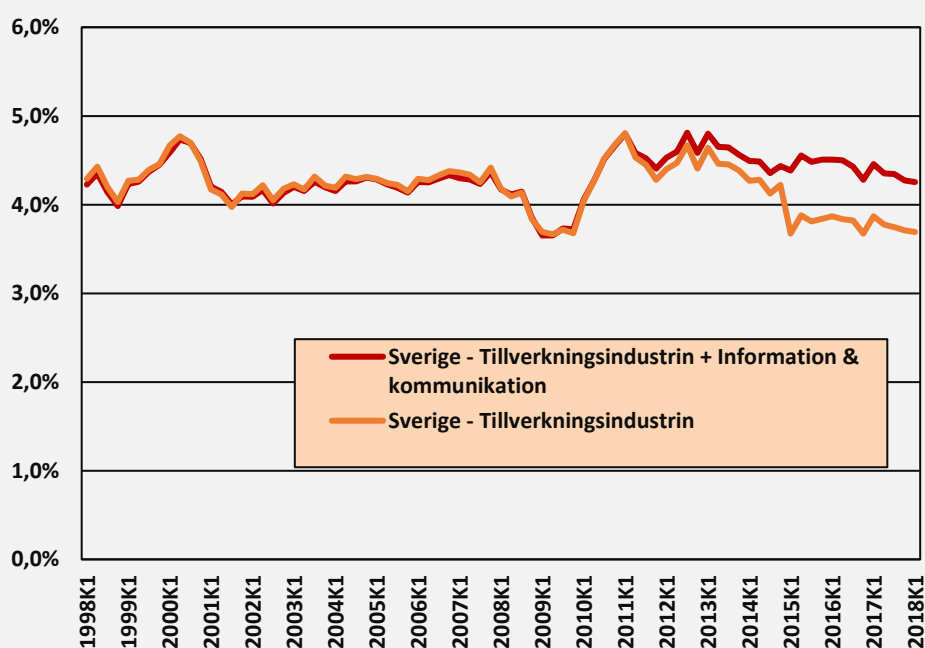
För att ta hänsyn till omklassificeringen av Ericsson används i diagrammen två alternativa tidsserier över perioden 1998-2018. Den ena tidsserien avser tillverkningsindustrin och den andra de två branscherna tillverkningsindustri och informations- och kommunikationsverksamhet sammanslaget. Till och med det första kvartalet 2011 var Sveriges andel av produktionen mer eller mindre identisk i de båda tidsserierna. Mellan 2011 och 2014 uppvisade den svenska informations- och kommunikationsbranschen en god produktionsutveckling, vilket medförde att andelen i förhållande till euroländerna ökade något i tidsserien som inkluderar denna bransch. Första kvartalet 2015 skedde en omklassificering av företaget Ericsson AB i nationalräkenskaperna, där den största delen av bolaget flyttades från branschen tillverkningsindustri till branschen informations- och kommunikationsverksamhet. I tidsserien som avser endast tillverkningsindustrin sker ett tydligt brott vid denna tidpunkt och den svenska produktionens andel av

⁹ I begreppet euroländerna ingår för hela perioden de nuvarande Euroländerna. Andelen är beräknad som Sveriges industriproduktion i förhållande till Euroländernas industriproduktion i nominella termer.

produktionen i euroländerna sjunker. I tidsserien där informations- och kommunikationsbranschen ingår utöver tillverkningsindustrin sker inte samma minskning mellan sista kvartalet 2014 och första kvartalet 2015 utan istället sker en svag uppgång. Det tyder på att minskningen i industriproduktion som ses från och med första kvartalet 2015 i första hand kan härledas till Ericssons branschflytt. Från och med andra kvartalet 2015 följer de båda tidsserierna återigen tydligt samma mönster.

Under 2018 ses en viss nedgång i den svenska produktionens andel av den europeiska produktionen. Euron stärktes kraftigt mot den svenska kronan under perioden (diagram 3.5), vilket ledde till att den europeiska produktionen stärktes, beräknat med svenska kronor som gemensam valuta. Försvagningen kan därmed till stor del härledas till valutaeffekten snarare än en verklig försvagning. Som jämförelse visar diagram 3.1 på en snabbare ökning av den svenska än den europeiska produktionen (i detta fall dock EU15-länderna, vilket gör att diagrammen inte är helt jämförbara) under 2018, räknat i respektive nationella valutor.

Diagram 3.3 Svensk industriproduktion som andel av euroländernas totala produktion

Källa: Thomson Reuters Datastream /Eurostat

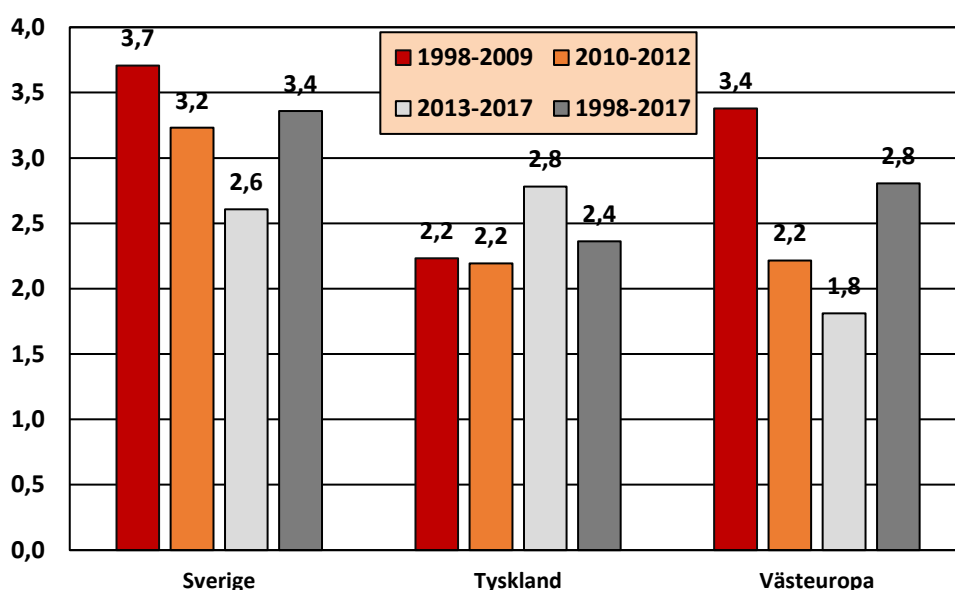
3.2 Snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige än i Västeuropa

Arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade med i genomsnitt 3,4 procent per år under perioden 1998-2017. Det är något högre än för de västeuropeiska länderna som hade en genomsnittlig ökningstakt på 2,8 procent. Diagram 3.4 visar den

genomsnittliga årliga ökningen av arbetskraftskostnaden i Sverige, Tyskland och Västeuropa (KIX-vägt) under perioden 1998-2017 samt uppdelat på tre olika delperioder i detta tidsintervall.

Efter finanskrisen har arbetskraftskostnadernas ökningstakt sjunkit i både Sverige och Västeuropa. För de västeuropeiska länderna som grupp sjönk ökningstakten från 3,4 procent till 2,2 procent mellan perioderna 1998-2009 och 2010-2012. Därefter sjönk ökningstakten ytterligare och landade på 1,8 procent per år under perioden 2013-2017.

Diagram 3.4 Procentuell årlig ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige¹⁰, Tyskland och Västeuropa 1998-2017 (nationell valuta)

Källa: Eurostat Labour Cost Index (LCI)

De svenska arbetskraftskostnadernas ökningstakt har avtagit över tid. Snabbast ökningstakt uppvisades under perioden 1998-2009, då arbetskraftskostnaderna ökade med 3,7 procent per år. Under åren runt finanskrisen avtog ökningstakten och var 3,2 procent per år. Efter finanskrisen skedde en nedväxling av arbetskraftskostnadernas ökningstakt och sett över hela perioden 2013-2017 blev den 2,6 procent per år.

I Tyskland har utvecklingen efter finanskrisen varit den motsatta. Arbetskraftskostnadernas ökningstakt steg från 2,2 procent till 2,8 procent mellan perioderna 2010-2012 och 2013-2017. Tyskland hade under lång tid den lägsta ökningstakten i Västeuropa men har de senaste åren haft en betydligt snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna än genomsnittet. Tyskland är Sveriges

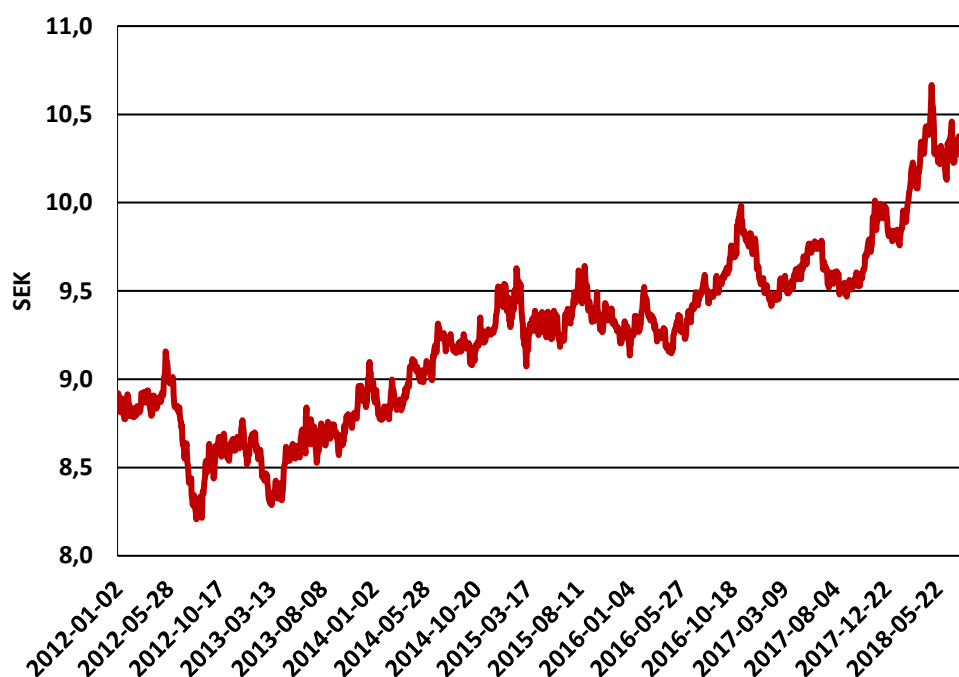
¹⁰ Omklassificering av Ericsson AB genomfördes i LCI 2017. För att korrigera för denna omklassificering har Eurostats svenska LCI-siffror för 2017 korrigerats mha LCI-statistik utan Ericsson som publicerats av SCB.

viktigaste konkurrentland och väger därmed tyngst vid beräkning av den västeuropeiska ökningstakten.

3.3 Stora svängningar i växelkursen

Under sommaren 2012 stärktes den svenska kronan betydligt, bland annat gentemot euron (se diagram 3.5). Under 2012 och 2013 var den svenska kronans kurs gentemot euron starkare än vad som kan betraktas som normalt under de senaste 15 åren. Sedan mitten av 2013 har den svenska kronans kurs mot euron successivt försvagats och under första halvåret 2018 kom särskilt kraftiga fall.

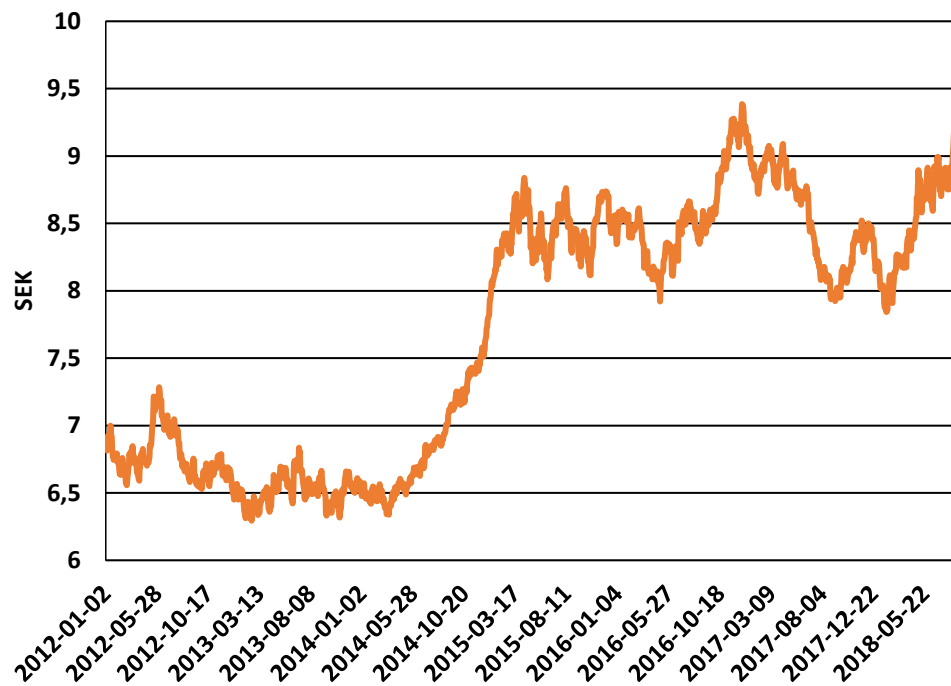
Diagram 3.5 Den svenska kronans kurs gentemot euron, dagsdata

Källa: Riksbanken

Sommaren 2014 försvagades kronan mot dollarn (diagram 3.6), och har sedan dess fram till dagsläget legat kvar relativt stabilt och pendlat kring denna svagare nivå. En orsak till den svenska kronans utveckling är förändringar i penningpolitikens inriktning (se kapitel 5.5).

Diagram 3.6 Den svenska kronans kurs gentemot dollarn, dagsdata

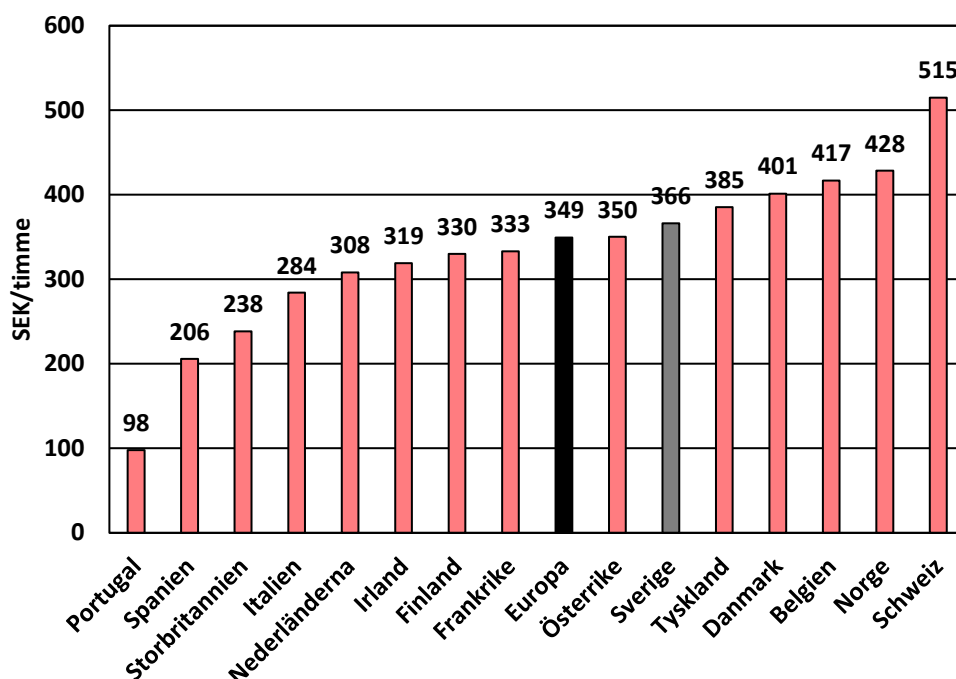
Källa: Riksbanken

Generellt sett gynnas de svenska exportföretagen av en svag krona eftersom det sänker prisnivån på svenska varor och tjänster i utlandet och därmed leder till ökad försäljning. Detta gäller dock inte alla företag i och med att exporten kan ha innehåll som är importerat, och som med en svag kronkurs får en högre prisnivå.

3.4 Oförändrad relativ arbetskraftskostnad

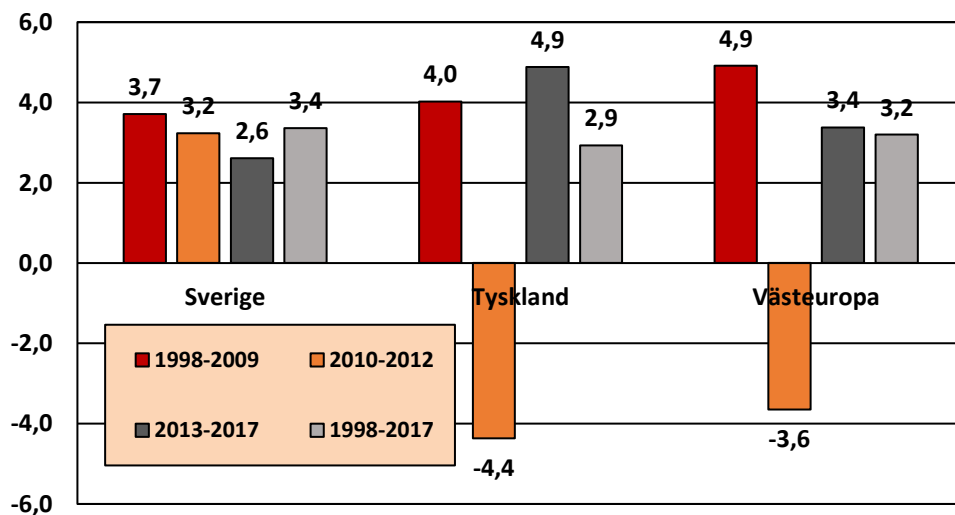
Jämförelse av arbetskraftskostnader mellan länder visar att växelkursen har stor inverkan. I diagram 3.7 presenteras 2017 års genomsnittliga arbetskraftskostnader per timme i svenska kronor i de västeuropeiska länderna. Den lägsta arbetskraftskostnaden återfinns i Portugal med 98 kronor per timme medan Schweiz hade de högsta genomsnittliga arbetskraftskostnaderna med 515 kronor per timme. Den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i Sverige var 366 kronor per timme och i Västeuropa i sin helhet 349 kronor per timme.

Diagram 3.7 Arbetskraftskostnad per timme, tillverkningsindustrin Västeuropa 2017 (gemensam valuta SEK/tim)

Källa: Conference Board och Eurostat LCI

Diagram 3.8 Ökning av arbetskraftskostnaden i Sverige¹¹, Tyskland och Västeuropa 1998-2017 (gemensam valuta SEK), procent

Källa: Eurostat Labour Cost Index

Diagram 3.8 visar ökningen av arbetskraftskostnaden under perioden 1998-2017, samt under tre delperioder, mätt med svenska kronor som gemensam valuta.

¹¹ Omklassificering av Ericsson AB genomfördes i LCI 2017. För att korrigera för denna omklassificering har Eurostats svenska LCI-siffror för 2017 korrigerats mha LCI-statistik utan Ericsson som publicerats av SCB.

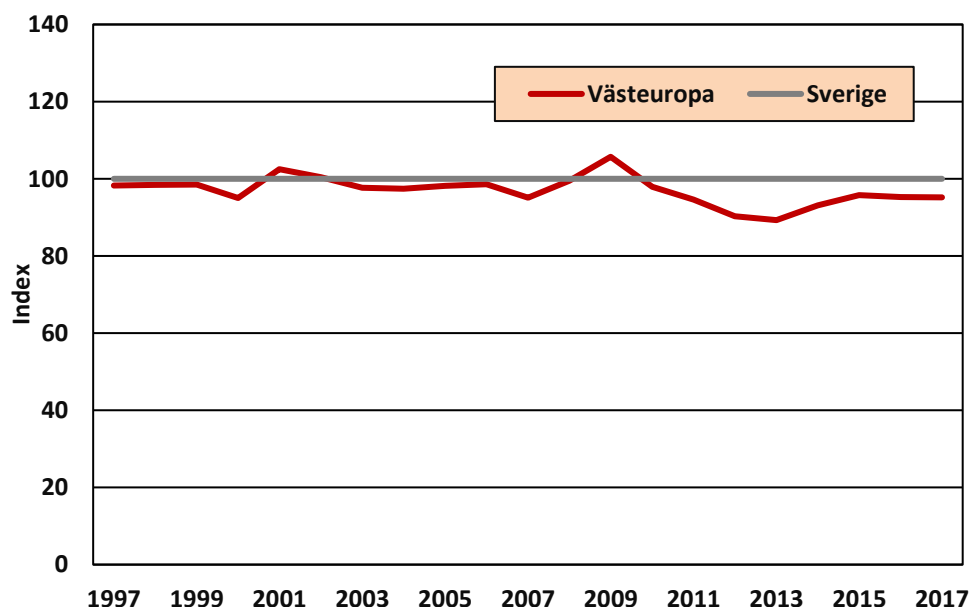
Diagram 3.8 kan jämföras med diagram 3.4, som visar ökningen av arbetskraftskostnaden i nationell valuta. Vid jämförelse av de två diagrammen blir det tydligt att förändringen i växelkurserna haft stor inverkan under perioden.

Sett över hela perioden 1998-2017 har arbetskraftskostnaderna ökat med 2,9 procent i Tyskland och 3,2 procent i Västeuropa i sin helhet. Räknat i nationell valuta var motsvarande siffror 2,4 respektive 2,8 procent (se diagram 3.4). När de tre delintervallen betraktas blir skillnaderna ännu tydligare. Den stärkta kronkursen under början av decenniet slog igenom kraftigt på arbetskraftskostnaderna 2010-2012. Arbetskraftskostnaderna i Tyskland minskade med i genomsnitt 4,4 procent per år mätt i svenska kronor, jämfört med en årlig ökning om 2,2 procent mätt i nationell valuta.

För Västeuropa i sin helhet minskade arbetskraftskostnaderna med 3,6 procent per år, mätt i svenska kronor, under perioden 2010-2012. Det ska jämföras med 2,2 procent ökning räknat i nationell valuta.

Under 2013-2017 har arbetskraftskostnaderna ökat betydligt snabbare i Västeuropa och i synnerhet Tyskland än i Sverige, mätt i svenska kronor (gemensam valuta). I Sverige ökade arbetskraftskostnaderna med 2,6 procent per år 2013-2017. I Tyskland var ökningstakten 4,9 procent (2,8 procent i nationell valuta) och i Västeuropa 3,4 procent (1,8 procent i nationell valuta).

Diagram 3.9 Sveriges¹² relativa arbetskraftskostnad jämfört med Västeuropa 1998-2017, Sverige=100

Källa: Conference Board, Riksbanken, Labour Cost Index och egna beräkningar

I diagram 3.9 presenteras de västeuropeiska ländernas arbetskraftskostnader i förhållande till de svenska. Under större delen av perioden, fram till finanskrisen,

¹² Siffrorna för 2017 är korrigerade för omklassificeringen av Ericsson AB.

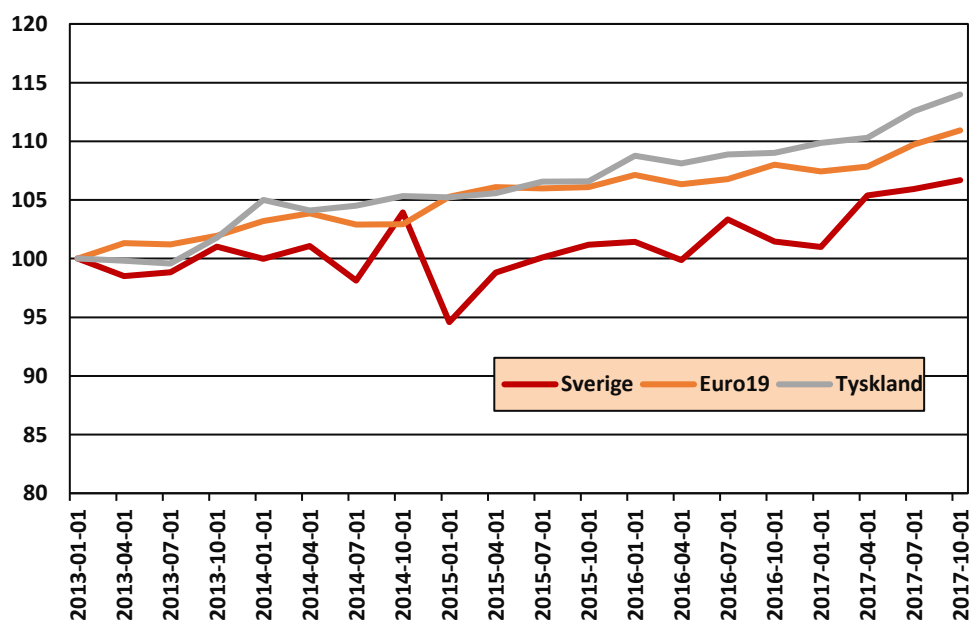
har skillnaden mellan Sverige och Västeuropa varit liten. De relativa arbetskraftskostnaderna i Sverige var mestadels omkring två till tre procentenheter högre än genomsnittet för Västeuropa. En något högre ökning av arbetskraftskostnaden i Sverige uppvägs under denna period av en något försvagad växelkurs. I samband med att den svenska kronan försvagades kraftigt under 2001 och 2009 var arbetskraftskostnaderna i Sverige lägre än i Västeuropa.

Under perioden 2011-2013 skedde istället en förstärkning av kronkursen vilket fick till följd att den relativa arbetskraftskostnaden för Västeuropa sjönk. Kronan stärktes mot euron med nära tio procent (se diagram 3.5). 2012 och 2013 var det svenska relativa kostnadsläget drygt 10 procent över genomsnittet för Västeuropa. 2014 vände trenden och den relativa arbetskraftskostnaden mellan Sverige och Västeuropa minskade för att 2015 stanna upp på en nivå omkring 4-5 procent över den västeuropeiska, där den fortsatt befunnit sig till och med 2017. Även om Sverige på senare år uppvisat en snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna än Västeuropa, mätt i nationell valuta, har det vägts upp av en svag svensk krona vilket lett till att förhållandet mellan arbetskraftskostnaderna varit i stort sett oförändrat.

3.5 Snabbare produktivitetsutveckling i Sverige sedan 2015

Diagram 3.10 jämför produktivitetsutvecklingen i svensk tillverkningsindustri med utvecklingen i Tyskland och Euro19-länderna under perioden 2013-2017.

Diagram 3.10 Produktivitetsutveckling inom gruv- och tillverkningsindustrin 2013kv1=100, 2013 - 2017

Källa: Eurostat och OECD

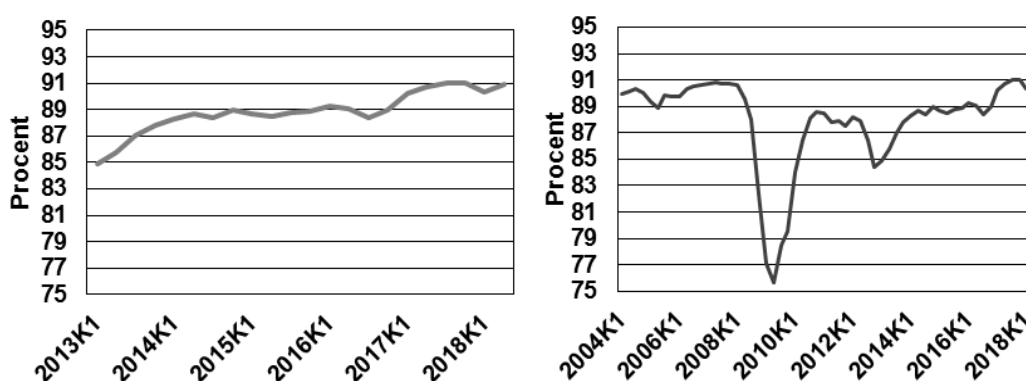
Euro19-länderna och Tyskland har sammantaget sett över hela perioden 2013-2017 uppvisat en större produktivitetstillväxt än Sverige. Under 2013 och 2014 var den svenska tillväxten svag medan produktiviteten i Tyskland och Euro19-länderna utvecklades i något snabbare takt. Vid det första kvartalet 2015 syns ett tydligt brott i tidsserien för Sverige, vilket kan härledas till flytten av företaget Ericsson AB i branschindelningen (se fördjupning 3.1). Sedan 2015 har produktiviteten i svensk industri utvecklats positivt och med högre tillväxt än i både Tyskland och Euro19-länderna.

3.6 Högt kapacitetsutnyttjande

Om kapacitetsutnyttjandet skulle ligga på hundra procent skulle det betyda att industrin producerar för sin fulla potential för att möta efterfrågan¹³. Kapacitetsutnyttjandet i svensk industri har legat stadigt över 90 procent sedan första kvartalet 2017 (se diagram 3.11). Kapacitetsutnyttjandet är tillbaka på liknande nivåer som före finanskrisen och är högre än genomsnittet för perioden därefter.

Precis som åren före finanskrisen ligger vissa branscher ännu högre. Fordonsindustrin, maskinindustrin och gruv- och stålindustrin, som är viktiga exportbranscher, har på senare tid haft ett kapacitetsutnyttjande på runt 95 procent. Vinstläget inom dessa industribranscher är samtidigt gott, vilket kan ge möjligheter till investeringar i ökad kapacitet. De höga utnyttjandegraden ger skäl att tro att behovet av investeringar i industrin kommer att öka. Sådana investeringar och efterföljande produktionsökningar kan dock ta tid att genomföra.

Diagram 3.11 Industrins kapacitetsutnyttjande, kvartalsvis i procent, 2013K1-2018K1 respektive 2004K1-2018K1

Källa: SCB

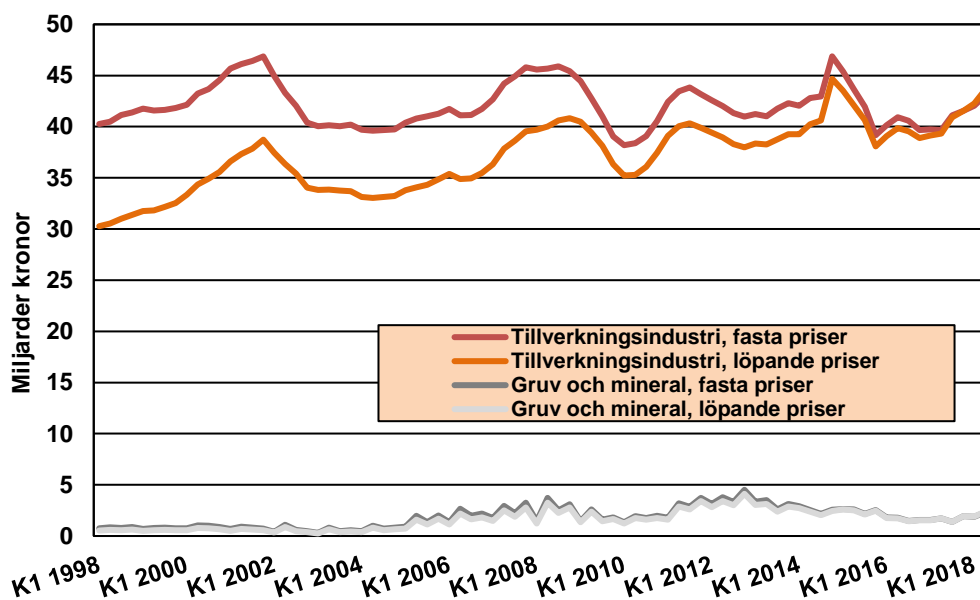
¹³ Vad som är full potential ändras över tid, då industrier läggs ned och andra dyker upp. Exempelvis är det större chans att närma sig full potential om många industrier lagts ner och landet går in i en högkonjunktur.

3.7 Investeringarna tar fart

Den senaste perioden har det skett en investeringsökning som är resultatet av en stark utveckling i flera branscher. I SCB:s *Investeringsenkäten*, där statistik redovisas på årsbasis, redogörs det för materiella investeringar, där byggnader och anläggningar ingår. Enligt *Investeringsenkäten* i maj 2018 gjorde Industriföretagen 2017 investeringar på cirka 72,3 miljarder, vilket är den högsta nivån i löpande priser som uppvisats under enkätens 80-åriga livstid. Det poängteras att bland annat att läkemedels- och fordonsindustrin bidrog till att det skedde en upprevidering av den tidigare prognosen. För år 2018 spås det att investeringarna hamnar på 72,1 miljarder i löpande priser. Massa- och pappersindustrins investeringar beskrivs som enormt stora av branschen själv, och stod för 23 procent av investeringarna som ägde rum 2017.¹⁴

I diagram 3.12 redovisas kvartalsstatistik över investeringarna enligt nationalräkenskaperna. I denna statistik ingår utöver ovan beskrivna komponenter även immateriella investeringar, såsom forskning och utveckling (FoU). Från 2012 och framåt var det en tid av dämpad investeringsutveckling, men ett trendbrott skedde i slutet av 2014 med en kraftig ökning av investeringarna. Från och med första kvartalet 2015 flyttades Ericsson från tillverkningsindustrin i nationalräkenskaperna, vilket ger ett fall i kurvan (för mer information, se Fördjupning 3.1). Fallet kan dock även bero på ytterligare faktorer. Under 2017 ökade investeringarna igen och har fortsatt uppåt under 2018.

Diagram 3.12 Investeringar per kvartal, miljarder kronor

Källa: Thomson Reuters Datastream

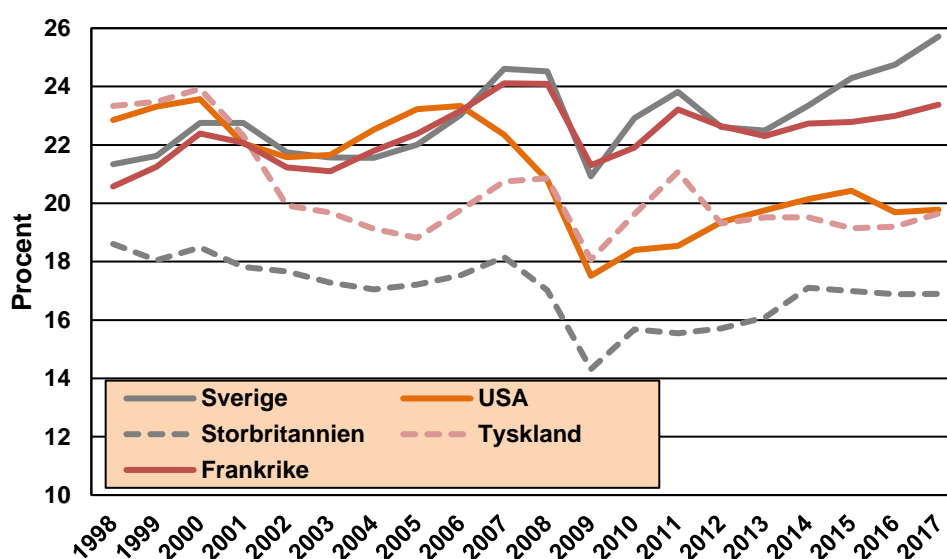
De immateriella investeringarna har haft den kraftigaste tillväxten under perioden sedan industriavtalets tillkomst 1998. Mellan 1998 och 2014 skedde en fördubbling

¹⁴ Se Skogsindustriernas rapport *Så går det för skogsindustrin*, mars 2018.

mätt i löpande priser. Det är också den typen av investeringar som väger tyngst i industrisnittet. Efter 2014 har dock de immateriella investeringarna dalat¹⁵.

De totala bruttoinvesteringarnas andel av BNP (investeringskvoten) i Sverige uppgår till cirka en fjärdedel. Det är en relativt hög nivå jämfört med andra länder¹⁶ (se diagram 3.13) och sedan 2013 har andelen ökat. Sverige och Frankrike följde varandra relativt väl åt fram till 2013. Därefter har Frankrikes investeringsandel inte ökat i samma takt som Sveriges. De tyska investeringarna låg på en femtedel som andel av BNP år 2017 och trenden har varit en oförändrad investeringskvot de senaste åren. I USA minskade investeringsandelen kraftigt i samband med finanskrisen, men därefter har det varit en stigande trend.

Diagram 3.13 Investeringar som andel av BNP, hela ekonomin, procent, 1998-2017

Källa: Thomson Reuters Datastream

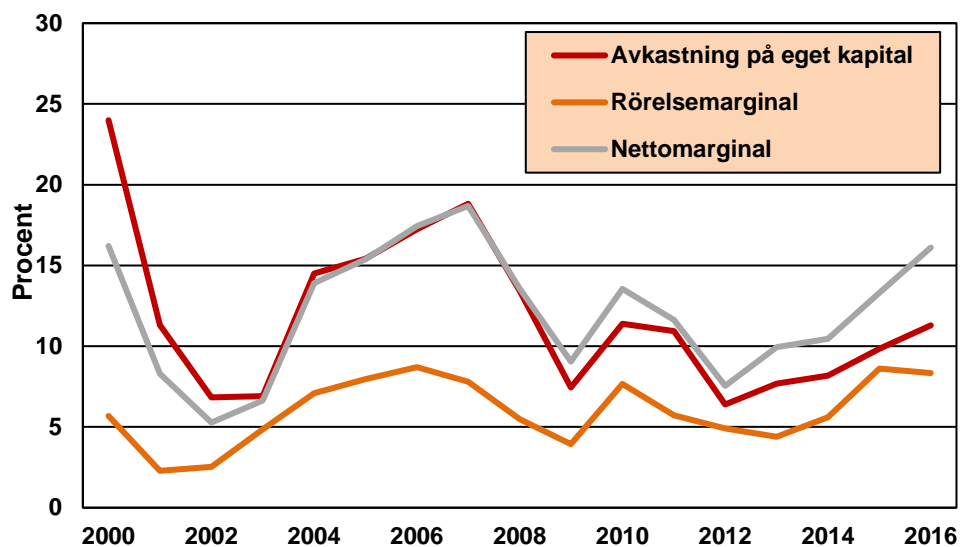
3.8 Lönsamheten fortsätter att förbättras

Lönsamhet och vinster kan mätas på flera olika sätt. I detta avsnitt redovisas vinst- och lönsamhetsmått baserade på både företagsekonomiska data och nationalräkenskaperna. I diagram 3.14 redovisas utvecklingen av tre företagsekonomiska nyckeltal, beräknade utifrån SCB:s statistikdatabas Företagens ekonomi. Lönsamhetens koppling till konjunkturutvecklingen är tydlig i diagrammet, med ett kraftigt fall i samband med finanskrisen och en fortsatt negativ utveckling i samband med lågkonjunkturen i eurokrisens spår.

¹⁵ Det kan delvis bero på att Ericsson inte är med i statistiken längre.

¹⁶ Sveriges höga investeringar beror delvis på bostadsbyggandet (se kapitel 4).

Diagram 3.14 Vinst och lönsamhet inom tillverkningsindustrin, 2000-2016, procent

Källa: SCB, Företagens ekonomi och egna beräkningar

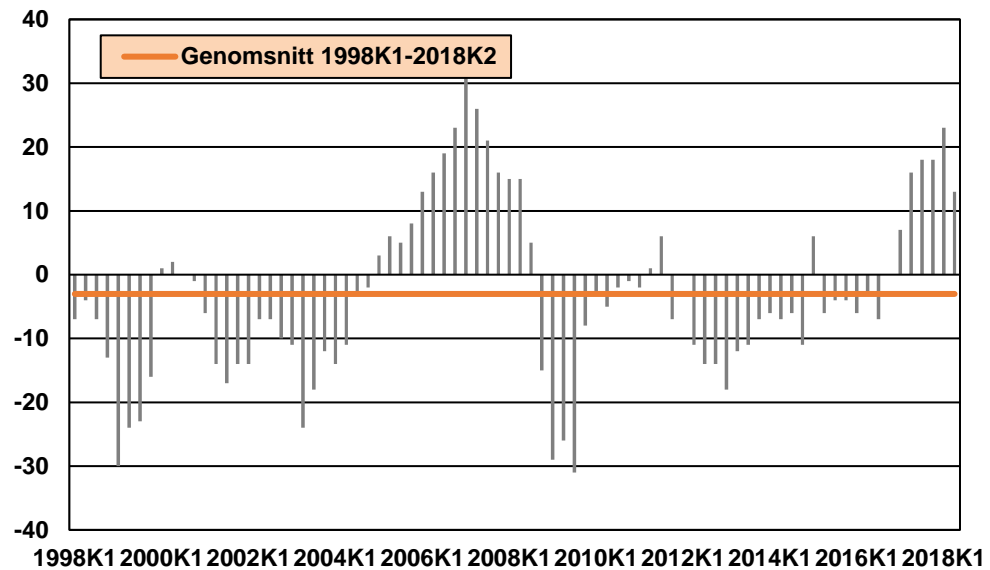
Både nettomarginalen¹⁷ och avkastningen på eget kapital steg mellan 2012 och 2016. Nivån är fortfarande lägre än genomsnittet sett till hela 2000-talet, vilket främst kan förklaras av de exceptionellt höga siffrorna i början av perioden, strax före IT-krisen 2001. Rörelsemarginalen¹⁸ vände uppåt 2013 efter att innan dess ha minskat tre år i följd. År 2014 började den hamna på nivåer över genomsnittet för hela 2000-talet. Sammantaget sett till de tre nyckeltalen tyder utvecklingen på en förstärkt lönsamhet i industrin under de senaste åren.

I Konjunkturinstitutets *Konjunkturbarometern* ombeds företagen att själva skatta sin lönsamhet. I diagram 3.15 redovisas nettot mellan de som bedömer lönsamheten som god och de som bedömer den som dålig. Före finanskrisen var uppfattningen om lönsamheten positiv, vilket följdes av en period då den var övervägande negativ. Sedan fjärde kvartalet 2016 har den återigen befunnit sig på positiva nivåer, jämförbara med tiden före finanskrisen.

¹⁷ Nettomarginalen visar resultatet efter skatt i förhållande till omsättningen.

¹⁸ Rörelsemarginalen visar rörelsens resultat i förhållande till omsättningen.

Diagram 3.15 Lönsamhet inom tillverkningsindustrin, nulägesomdöme, 1998K1-2018K2

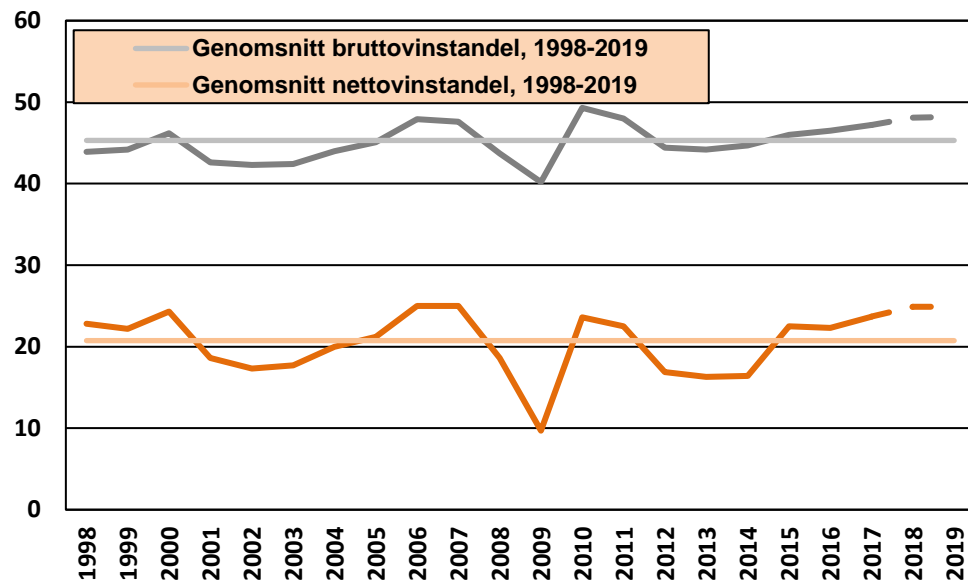

Källa: Konjunkturinstitutet

Utöver de företagsekonomiska mått som redovisades i diagram 3.14 och företagens egna lönsamhetsbedömningar i diagram 3.15, går det även att ta fram makroekonomiska vinst- och lönsamhetsmått från nationalräkenskaperna. Ett sådant mått är vinstandelen. Det förädlingsvärde, dvs produktionen minus insatsförbrukningen, som skapas i ett företag går antingen till vinster eller arbetskraftskostnader. Genom att sätta dessa i relation till förädlingsvärdet fås vinstandelen och arbetskostnadsandelen. Om vinstandelen ökar så sker det på bekostnad av arbetskostnadsandelen och tvärtom.

I diagram 3.16 redovisas utvecklingen av bruttovinstandelen respektive nettovinstandelen i industrin. Bruttovinstandelen utgör vinstandelen före kostnader för kapitalförslitning. Sedan 2015 ligger brutto- och nettovinstandelen över genomsnittet för hela perioden sedan 1998. Nettovinstandelen ligger lite högre i förhållande till genomsnittet än vad bruttovinstandelen gör. Både brutto- och nettovinstandelen prognosticeras att öka något 2018-2019.

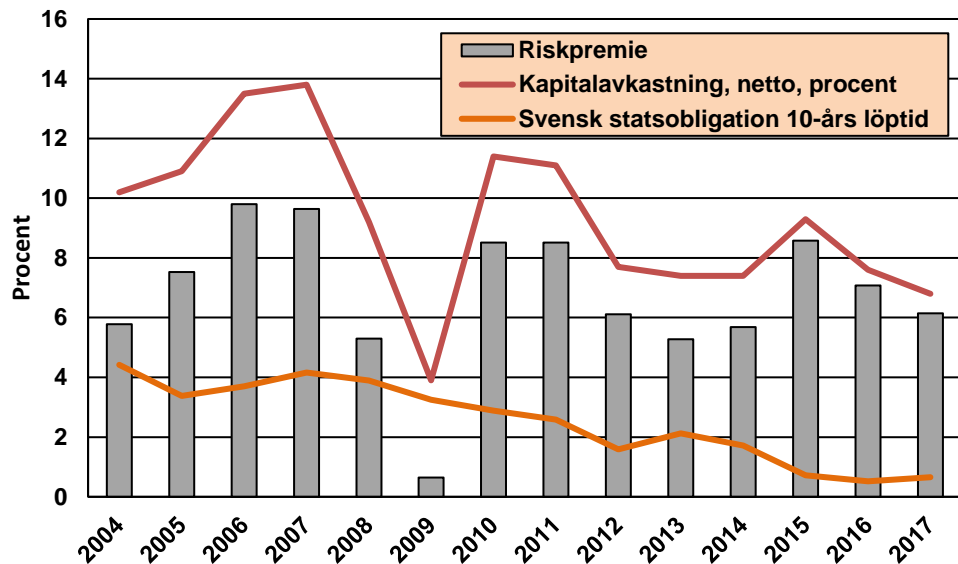
Diagram 3.16 Brutto- och nettovinstandel i industrin, 1998-2019

Källa: Konjunkturinstitutet

Ytterligare ett relevant mått för att bedöma industriföretagens vinster och lönsamhet är kapitalavkastning. Liksom vinst- och arbetskostnadsandelar så kan kapitalavkastningen beräknas utifrån nationalräkenskaperna. Definitionen skiljer på flera punkter från olika företagsekonomiska mått på kapitalavkastning, vilket kan vara bra att ha med sig.

Diagram 3.17 Nettokapitalavkastning i industrin och ränta, i procent

Källa: Konjunkturinstitutet, prognosdatabasen

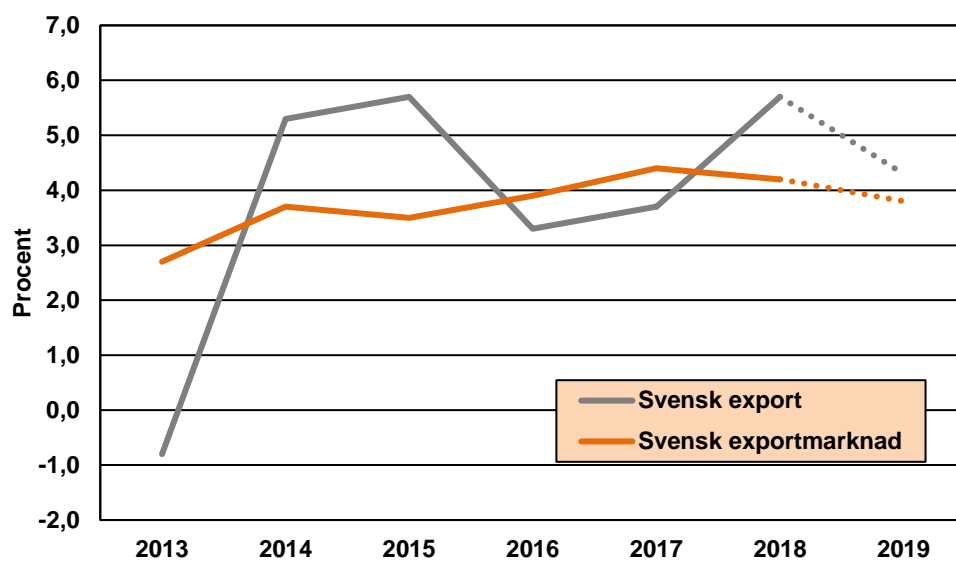
I diagram 3.17 redovisas utvecklingen av nettokapitalavkastningen¹⁹ i industrin samt utvecklingen av den riskfria räntan²⁰. Nettokapitalavkastningen ökade mellan 2014 och 2015 men har därefter minskat och ligger idag på lägre nivåer än före finanskrisen. Mot bakgrund av att den riskfria räntan fallit under samma period är det dock inte särskilt anmärkningsvärt att också nettokapitalavkastningen fallit tillbaka. I diagrammet framgår att även riskpremien, dvs. skillnaden mellan nettokapitalavkastningen och den riskfria räntan, 2017 är på lägre nivåer än strax före finanskrisen.

Facken inom industrin har tidigare analyserat och diskuterat problematiken i att många företag bibehåller höga avkastningskrav trots den låga räntan som nu råder.²¹ Även Industrins Ekonomiska Råd valde att ta upp det i sin rapport *Inför avtalsrörelsen 2017*. Deras slutsatser var att för höga avkastningskrav riskerar att tränga undan investeringar vilket i sin tur kan begränsa produktivitetens utvecklingen.

3.9 Sverige tar marknadsandelar

Hur svensk export utvecklas i relation till tillväxten av den svenska exportmarknaden är en viktig indikator på svensk konkurrenskraft.

Diagram 3.18 Marknadstillväxt och svensk export, 2012-2019, procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet

¹⁹ Nettokapitalavkastning beräknas som nettodriftsöverskott (förädlingsvärde minus arbetskostnad för anställda samt kapitalförslitning) som procentandel av realkapitalstocken.

²⁰ Den riskfria räntan är ett teoretiskt koncept som visar på avkastning från riskfria investeringar.

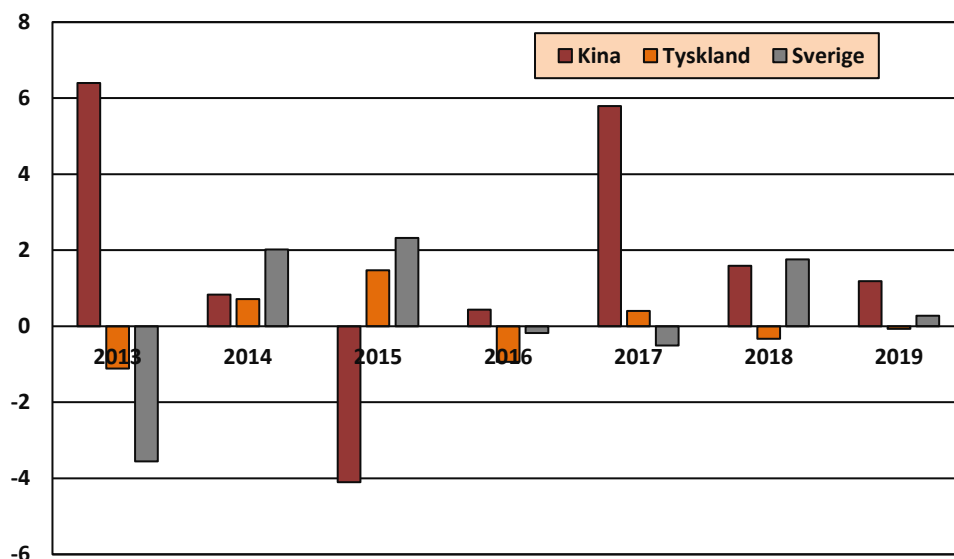
²¹ Se Facken inom industrins rapport "Företagens avkastningsmål 2004-2014" från november 2015.

2013 utvecklades exporten betydligt sämre än marknaden, vilket delvis har sin förklaring i den starka växelkurs som rådde under året. Mellan 2014 och 2016 skedde istället det omvända och exporten växte mer än exportmarknaden. Under det efterföljande året följde utvecklingen av den svenska exporten och exportmarknaden i större utsträckning varandra men sedan ökade den svenska exporten återigen i snabbare takt. Prognosen är att svensk export kommer att växa snabbare än marknadstillväxten fram till 2019.

När exporten växer mer än exportmarknaden betyder det att ett land tar marknadsandelar, vilket var fallet i Sverige åren 2014-2015. Diagram 3.19 visar marknadsandelsutvecklingen i Sverige, Kina och Tyskland. Bilden avviker kraftigt från hur det hade sett ut om tidigare årtal valts ut. Under perioden 2000-2007 växte exempelvis de kinesiska marknadsandelarna med i genomsnitt omkring 15 procent årligen, medan Sverige i princip genomgående tappade marknadsandelar. Den tyska utvecklingen representerade ett land vars exportutveckling stod sig relativt väl trots ett ökat konkurrenstryck från växande länder i främst Asien.

Av diagram 3.19 framgår att Kina tappade marknadsandelar 2015, dock ökade andelen med råge 2017 och prognosticeras öka lite grann under 2018 och 2019. För den tyska utvecklingen spås en mycket svag minskning 2018 och 2019. Sveriges marknadsandel minskade en aning under 2016 och 2017 men förväntas öka de två nästföljande åren.

Diagram 3.19 Utveckling av marknadsandelar för Sverige, Tyskland och Kina, procent

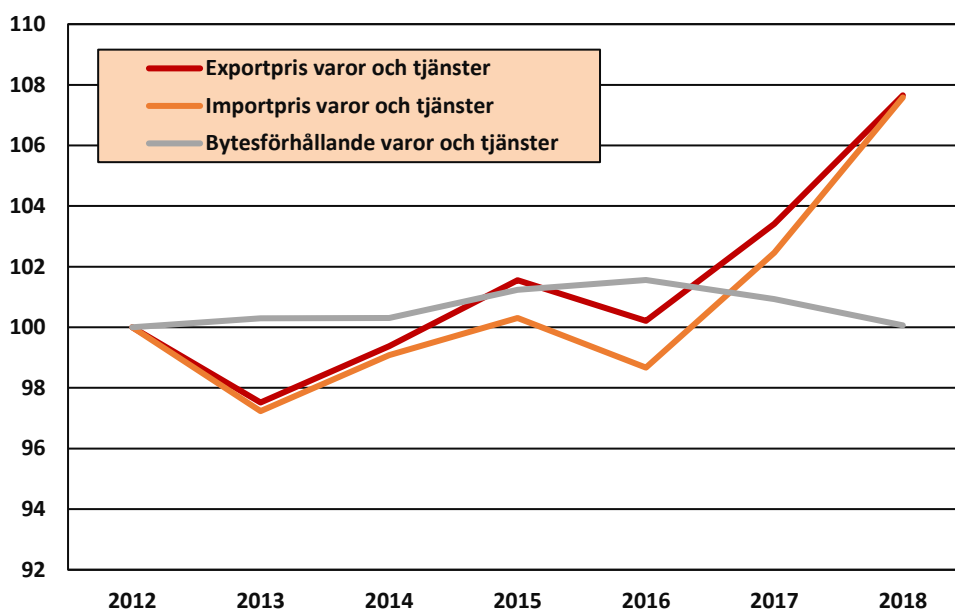
Källa: OECD External-Trade-and-Payments. Prognos för år 2018-2019

3.10 Bytesförhållandet

Skillnaderna mellan export- och importprisutvecklingen benämns bytesförhållandet²². Om exportpriserna ökar mer än importpriserna förbättras det svenska bytesförhållandet. Det skapar ett reall löneutrymme. Omvänt gäller att det reala löneutrymmet minskar om bytesförhållandet försämras.

Diagram 3.20 visar prisutvecklingen på Sveriges totala export respektive import av varor och tjänster, samt bytesförhållandets utveckling. I diagrammet används 2012 som basår (index=100). Förändringen av export- och importpriserna följer ett likartat mönster. Både export- och importpriserna har stigit relativt mycket sedan 2016 fram till idag, och i och med att de ökat ungefär lika mycket är effekten att bytesförhållandet varit i stort sett oförändrat under perioden.

Diagram 3.20 Bytesförhållande, export- och importpriser

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar

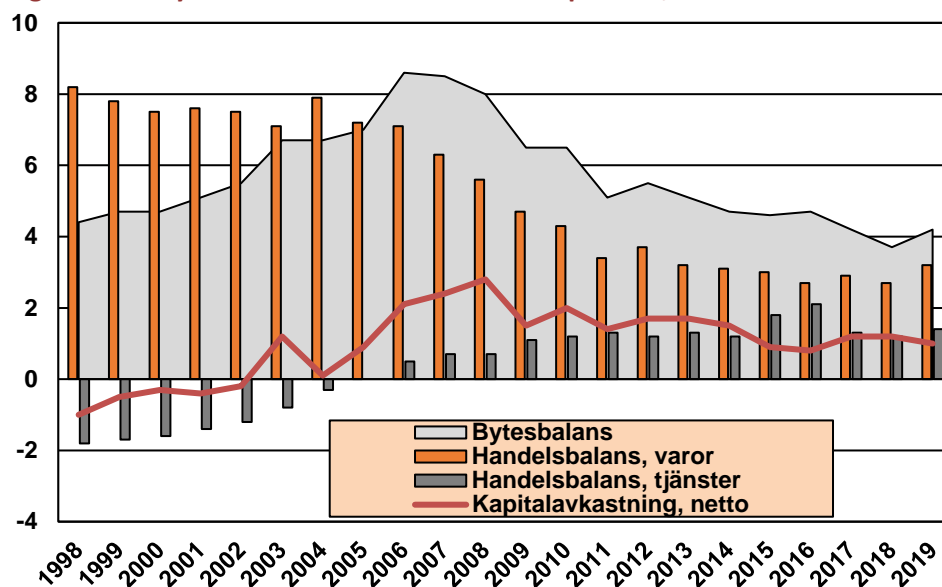
När prisutvecklingen på varor och tjänster som exporteras och importeras studeras framgår att den sammantagna prisökningen för varu- och tjänsteexporten under perioden 2013-2018 i stort sett är densamma, knappt 8 procent. Däremot har prisökningen på tjänsteimporten, totalt 14 procent, varit betydligt högre än prisökningen på tjänsteexporten, som var totalt 5 procent. Det gör att bytesförhållande vad avser varor förbättrats något under perioden samtidigt som bytesförhållandet avseende tjänster försämrats.

²² ”Terms of trade” på engelska

3.11 Ett minskat överskott i bytesbalansen

Bytesbalansen visar skillnaden mellan vad som produceras och vad som förbrukas i ett land. Den består av fyra delar: handelsbalansen²³, tjänstebalansen²⁴, faktorinkomster²⁵ och löpande transfereringar²⁶. När bytesbalansen är positiv innebär det att landet har ett positivt sparande gentemot utlandet. Så har varit fallet för Sveriges del sedan mitten av 1990-talet. Sedan 2006 har dock bytesbalansöverskottet minskat nästan varje år.

Diagram 3.21 Bytesbalansen i relation till BNP i procent, 1998-2019

Källa: Konjunkturinstitutet Prognosdatabasen

I diagram 3.21 redovisas utvecklingen av bytesbalansen samt posterna kapitalavkastning samt handelsbalans för varor respektive tjänster som andel av BNP. Diagrammet visar att såväl handelsbalansen för varor och tjänster som kapitalavkastningen haft överskott på senare år. Utvecklingen över tid dem emellan skiljer sig dock åt. Överskottet i handelsbalansen för varor har uppvisat en minskande trend sedan 2006. Under samma period har tjänstenettet ökat för att 2015 och 2016 närma sig varuöverskottet. Dock skedde en minskning 2017 och den väntas fortsatt befinna sig på en liknande nivå till och med 2019. Nettominskningen av handelsbalansen för tjänster kommer från handel med tele-, data och informationstjänster, övriga affärstjänster och transport medan nyttjande av immateriella rättigheter ökade²⁷. Överskotten i handels- och tjänstebalansen förväntas bestå framöver och Konjunkturinstitutet prognostiserar att överskottet i bytesbalansen kommer öka 2019 vilket tyder på en relativt god konkurrenskraft i svenskt näringsliv.

²³ Varuexport minus varuimport.

²⁴ Tjänsteexport minus tjänsteimport.

²⁵ Avkastning på kapital och löner.

²⁶ Bidrag och avgifter till internationella organisationer liksom bistånd.

²⁷ Se SCB:s Statistiknyhet för Bytesbalansen 2018-06-04

Fördjupning 3.3 Merchancing

I handelsbalansen ingår merchancing, vilket är en post som stadigt ökar. Merchancing bidrog med 81 miljarder till handelsbalansens överskott 2017. När svenska företag köper och säljer produkter som tillverkas i utlandet och sedan säljs utomlands utan att passera den svenska gränsen, uppstår vad som kallas merchancing. Marginalen mellan inköps- och försäljningspriset bokförs som merchancing i varuförmedlarens land.

Traditionell merchancing

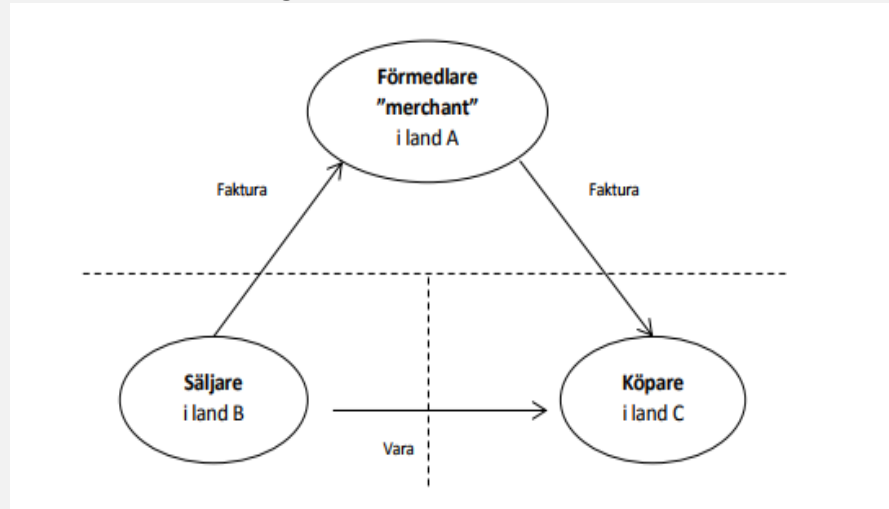

Bild: Riksbanken

I Sverige är det vanligt med ett svenskt moderbolag, som använder sig av ett dotterbolag till produktion i ett land, och sedan säljs produkten vidare till ytterligare ett dotterbolag i ett tredje land som tar hand om försäljningen. Allt sker inom samma koncern och faktureringen kan skötas av moderbolaget som då får ut en handelsmarginal, s k merchancing. Priserna som bokförs är inte marknadsmässiga i koncernintern merchancing utan är satta internt.

Koncernintern merchanding

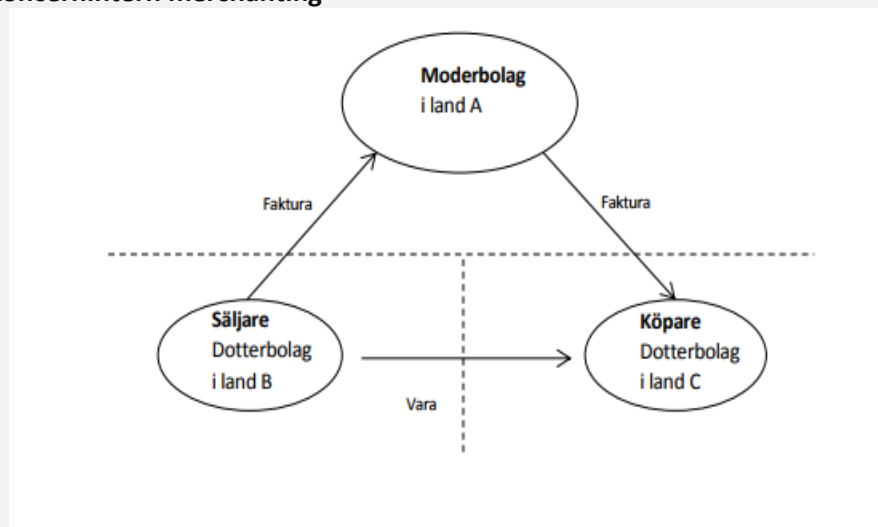
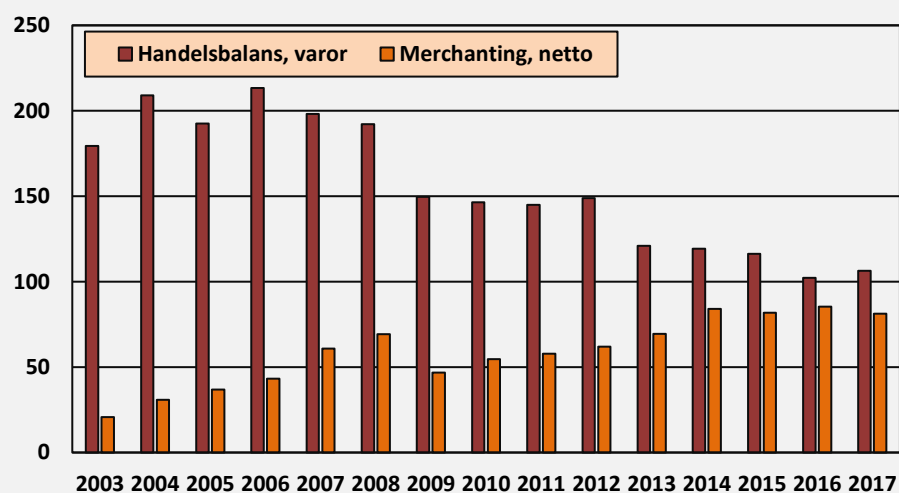

Bild: Riksbanken

Sedan 2003 har intäkterna från merchanding gått att skilja från handelsbalansen och har sedan dess fyrdubblats. 2017 stod merchanding för 76 procent av varuhandeln och för 52 procent av handelsbalansen där både varor och tjänster räknas med. Samma år bidrog merchanding med 81 miljarder kronor, vilket motsvarar cirka 1,8 procent av BNP. När mätningen av merchanding startade 2003 uppgick den till 21 miljarder kronor och varor totalt till 180 miljarder, vilket framgår av diagram 3.22.

Diagram 3.22 Handelsbalansen, varor och merchanding miljarder kronor, 2003-2017

Källa: SCB och egna beräkningar

3.12 Sammanfattning

Flera indikatorer pekar på en stark konkurrenskraft i svensk industri. Den svenska industriproduktionen tycks sedan 2015 ha ökat i betydligt snabbare takt än i EU15-länderna, även om en flytt av Ericsson AB i den officiella statistiken försvårar analysen. Räknat i gemensam valuta har dock utvecklingen dämpats av den svaga kronan, och industriproduktionen i Sverige i förhållande till euroländerna befann sig på en stabil nivå under perioden 2015-2018. Produktivitetsutvecklingen i svensk industri har sedan 2015 varit snabbare än i europeisk industri.

De svenska arbetskraftskostnaderna ökade under perioden 2013-2017 något långsammare än i Tyskland, men snabbare än i Västeuropa. Tas den försvagade kronan med i beräkningen blir bilden dock en annan och de svenska arbetskraftskostnaderna ökade långsammare än de västeuropeiska och avsevärt långsammare än de tyska. Sammantaget har Sveriges relativa arbetskraftskostnad befunnit sig på en nivå omkring 4-5 procent över den Västeuropeiska sedan 2015.

Svensk industri uppvisar ett högt kapacitetsutnyttjande på över 90 procent. Det tyder på ett förmodat behov av investeringar inom industrin och investeringarna har ökat, särskilt de immateriella. Dessa dubblerades dessutom från 1998 till 2014 mätt i löpande priser. Dock har de därefter dalat men det kan bero på en Ericsson-effekt i statistiken.

Lönsamheten är god för Sveriges industriföretag. Enligt konjunkturbarometern, där företag själva skattar sin lönsamhet, har företagen sedan 2016 en positiv inställning, jämfört med perioden efter finanskrisen då inställningen var övervägande negativ. Både brutto- och nettovinstandelen har ökat.

Den svenska exporten växer i takt med exportmarknaderna och Sverige spås ta marknadsandelar. Även bytesbalansen fortsätter att vara positiv gentemot utlandet, dock har den minskat över tid.

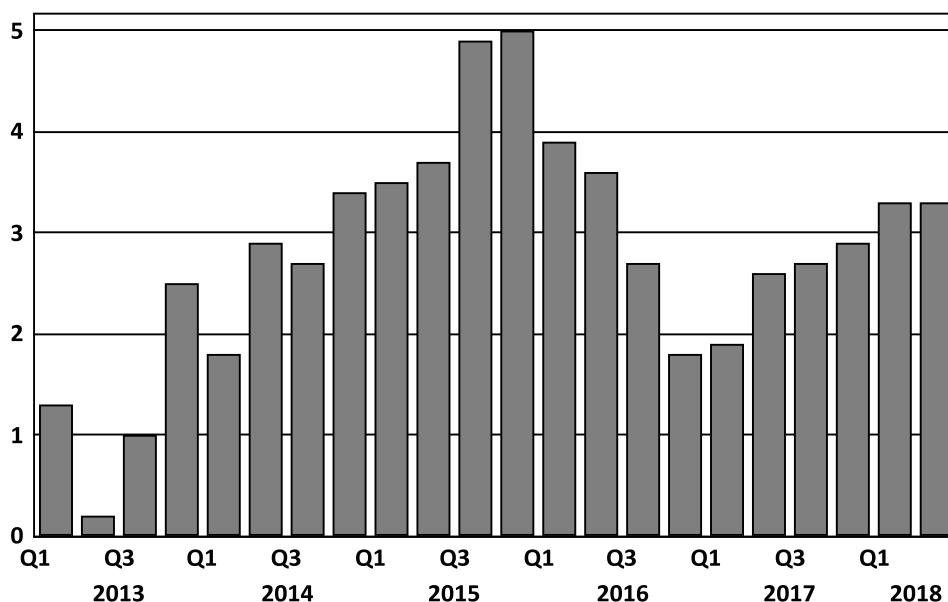
4. Sveriges ekonomi

I detta kapitel beskrivs utvecklingen av den svenska bruttonationalprodukten, både totalt och för de ingående delarna i försörjningsbalansen. Beskrivningen bygger på Konjunkturinstitutets rapporter men även andra bedömningar av den svenska ekonomins utveckling beaktas.

4.1 Högkonjunktur - men tillväxttakten lägre än före finanskrisen

Sverige har från 2013 och framåt haft en lång period av ekonomisk uppgång. Inledningsvis var uppgången främst en återhämtning från nedgången under finanskrisen, men sedan 2016 befinner sig svensk ekonomi i en högkonjunktur. Viktiga drivkrafter bakom tillväxten de senaste åren har varit en växande befolkning, låga räntor och god reallöneutveckling som lett till ökad hushållskonsumtion. Investeringarna har också ökat betydligt, framför allt när det gäller bostadsbyggande men även andra typer av investeringar, vilket också har gett väsentliga bidrag till den ekonomiska tillväxten. Under hösten 2015 och början på 2016 eldades ekonomin också på av ökade offentliga utgifter kopplat till ökat flyktningmottagande, vilket drev upp tillväxtsiffrorna tillfälligt.

Diagram 4.1 Svensk BNP-tillväxt, kalenderkorrigerat, procent

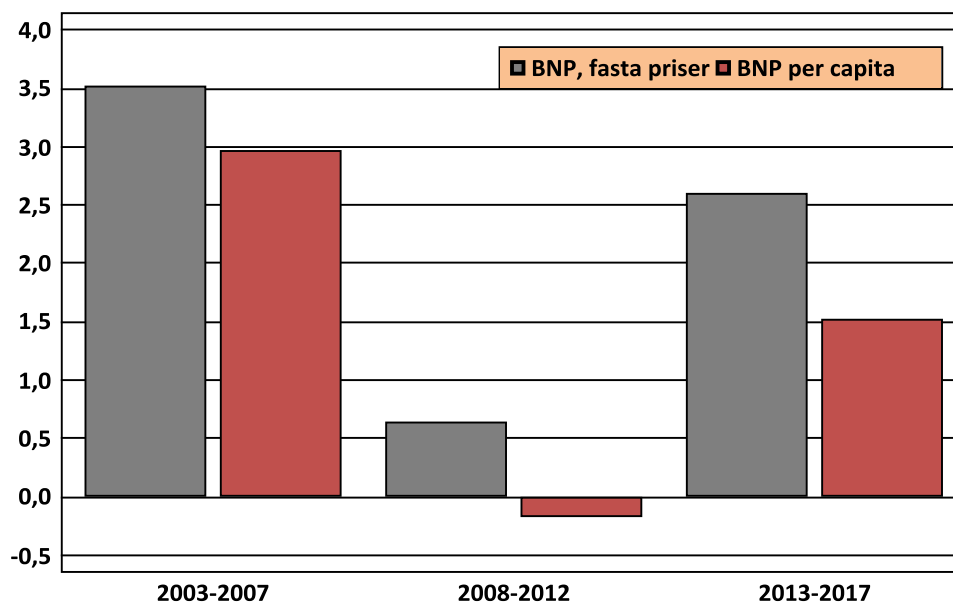

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Den ekonomiska tillväxttakten har under de senaste fem åren i genomsnitt legat kring 2,5 procent, vilket är något lägre än under perioden före finanskrisen (se diagram 4.2) då genomsnittet var runt 3,5 procent. Skillnaden blir ännu större om

man ser till BNP-tillväxten per capita. Befolkningstillväxten har växlat upp på senare år och varit en betydande drivkraft bakom den ekonomiska tillväxten. Räknat per capita har därför BNP-tillväxten varit 1,5 procent per år i genomsnitt under de senaste fyra åren, vilket är betydligt lägre än under åren innan finanskrisen. Mellan 2003 och 2007 ökade BNP per capita i genomsnitt med runt tre procent per år, alltså dubbelt så mycket som under de senaste åren.

Diagram 4.2 Svensk BNP-tillväxt och tillväxt i BNP per capita för tre tidsperioder, procent per år

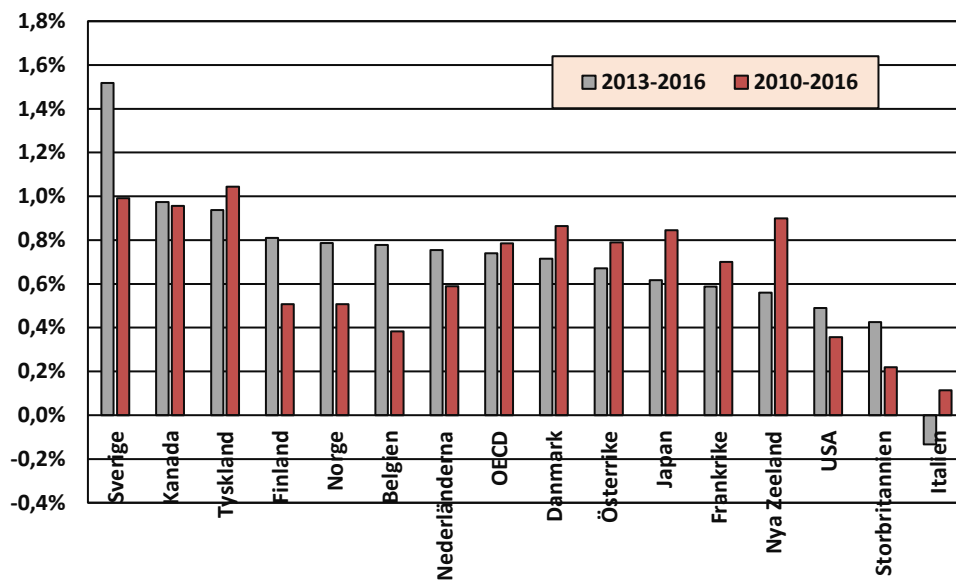

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

I förhållande till andra jämförbara europeiska länder har utvecklingen av BNP-per-capita i Sverige varit svag under senare år. Det skulle kunna tolkas som att Sverige, om man rensar bort effekter av den högre befolkningsutvecklingen, haft en svag ekonomisk utveckling de senaste åren.

Studerat istället utvecklingen av BNP per arbetad timme, alltså hur arbetsproduktiviteten har utvecklats i Sverige jämfört med andra länder blir bilden en annan. Sverige har haft en stark utveckling av BNP per arbetad timme i förhållande till jämförbara OECD-länder, särskilt åren 2013-2016 (se diagram 4.3). Tillväxtekonomier ingår inte i jämförelsen eftersom deras produktivitet ofta ligger på en lägre nivå och därmed lättare kan öka snabbare än mer mogna ekonomiers. Trenden är dock att arbetsproduktiviteten generellt sett har saktat in i dessa ekonomier efter finanskrisen jämfört med innan, vilket återspeglas i den lägre globala produktivitetstillväxten.

Diagram 4.3 BNP/arbetad timme, procent per år

Källa: OECD

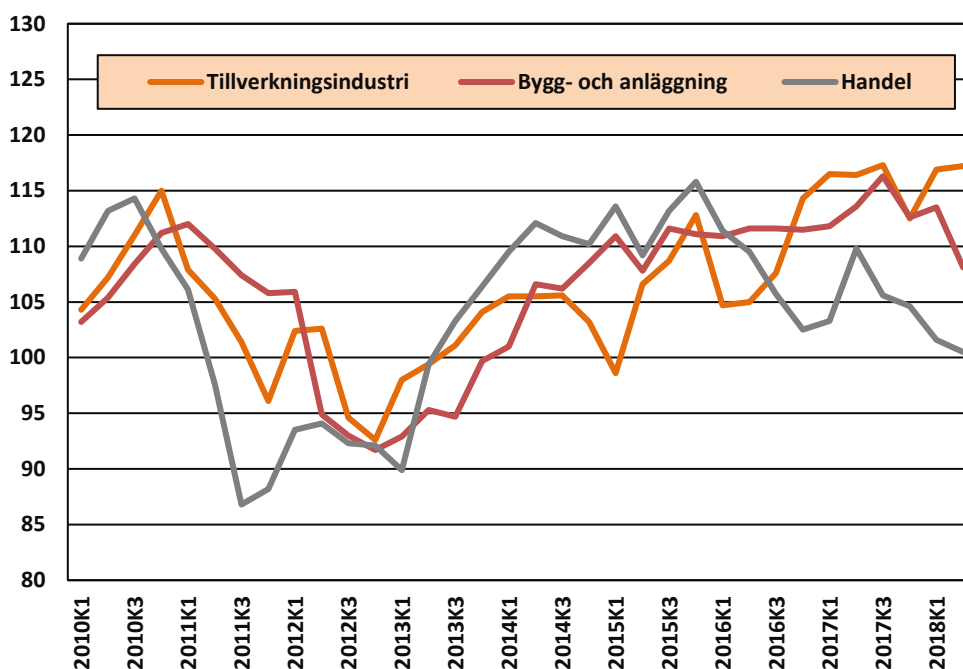
4.2 Högkonjunktur och jobbtillväxt mattas av

Den ekonomiska tillväxten utvecklades förhållandevis starkt det första halvåret 2018. BNP ökade med 3,3 procent jämfört med samma kvartal föregående år, vilket var högre än många analytiker förutspått. Under första kvartalet drevs tillväxten främst av ökade bostadsinvesteringar, som fortsatte att ge god draghjälp åt tillväxten. Andra kvartalet drevs BNP-tillväxten istället främst av ökade konsumtionsutgifter, men även av en positiv nettoexport. Ökningen av fasta bruttoinvesteringar (där bostadsinvesteringarna är en viktig komponent) planade däremot ut och bidrog inte till tillväxten.

Bakom hushållens konsumtionsökning under det andra kvartalet fanns till viss del tillfälliga faktorer, som större konsumtionsutgifter för energi kopplat till det kallare vädret under första kvartalet. Under andra kvartalet skedde ovanligt stora köp av fordon, vilket delvis drevs av ändrade skatteregler vid halvårsskiftet.

Stämmingsläget inom näringslivet har fortsatt att vara gott under det första halvåret 2018. Allra bäst är stämmingsläget inom tillverkningsindustrin, där humöret har fortsatt att ligga på topp. Byggsektorn har dock sett en nedgång i stämmingsläget, men från tidigare mycket höga nivåer. Inom handeln har stämmingsläget försämrats under 2018, sannolikt drivet av en tuff konkurrenssituation, prispress, dålig lönsamhet och ökade kostnader för e-handeln.

Diagram 4.4 Konjunkturinstitutets konfidensindikator för olika branscher, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet

Mycket tyder på att BNP-utvecklingen kommer att mattas av under resten av 2018 och in i 2019. En bidragande orsak till att tillväxttakten troligen växlar ner framöver är att bostadsinvesteringarna väntas minska, i spåren av prisnedgången på bostäder och ökad osäkerhet på marknaden (se Fördjupning 4.1 för vidare information kring utvecklingen på bostadsmarknaden).

I juni prognosen reviderade Konjunkturinstitutet (KI) ner tillväxten för svensk ekonomi i år, men det starka utfallet under de två första kvartalen ledde till en liten upprevidering av tillväxttalen i augustiprognosen. KI landade därmed i sin senaste prognosuppdatering på en tillväxttakt på 2,6 procent i år och 1,8 procent 2019. Bilden av att den svenska tillväxten bromsar in under 2019 delas brett bland prognosmakare. Viktiga faktorer för hur omfattande inbromsningen kommer att bli är den fortsatta utvecklingen när det gäller bostadsinvesteringarna, den internationella konjunkturen samt hushållens konsumtionshumör.

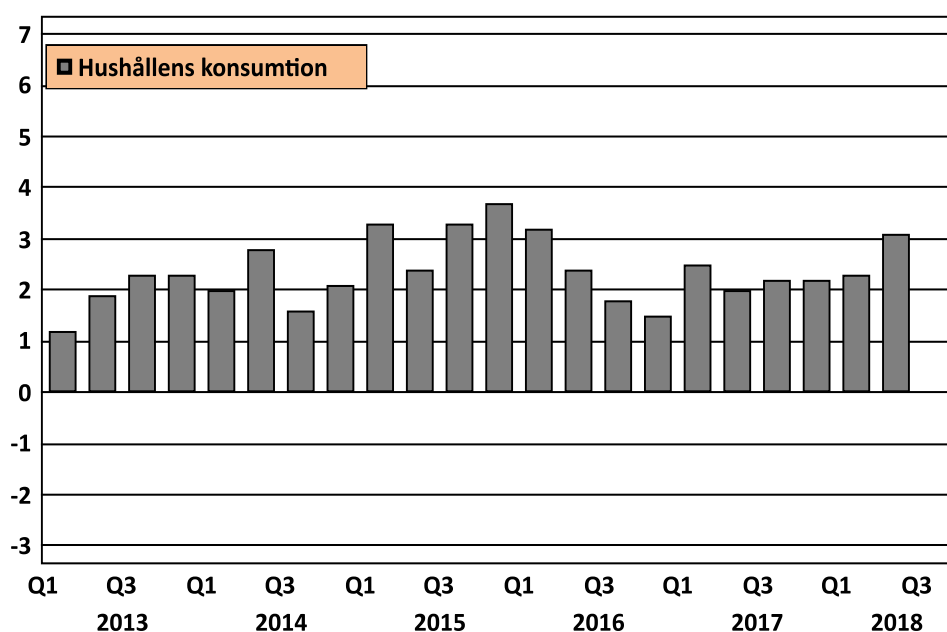
Högkonjunkturen har de senaste åren satt avtryck i en stark jobbtillväxt. Ända sedan början på 2013 har antalet sysselsatta under varje kvartal ökat med mer än 50 000 personer jämfört med samma kvartal året innan. Det är en betydligt längre period av jobbtillväxt än vad Sverige upplevde under högkonjunkturen innan finanskrisen. Under 2017 växlade takten i jobbtillväxten upp och under första halvan av 2018 har jobbtillväxten legat på över 100 000 personer på årsbasis. Ökningstakten har dock börjat mattas av. Sverige har också, framförallt sedan 2016, sett en snabb ökning av antalet personer i arbetskraften, vilket har gjort att arbetslösheten trots jobbtillväxten endast har minskat långsamt.

Mycket tyder på att jobbtillväxten under resten av 2018 och 2019 kommer fortsätta mattas av något, bland annat som en följd av minskat bostadsbyggande, svårigheter att rekrytera personal och den tidigare stora ökningen av antalet sysselsatta. I kapitel 6 beskrivs utvecklingen på arbetsmarknaden mer ingående.

4.3 Hushållens konsumtion hålls uppe

Hushållens konsumtion har ökat i god takt under de senaste åren, vilket har bidragit positivt till den ekonomiska tillväxten. Bakomliggande faktorer har varit en stark arbetsmarknad, hög befolkningstillväxt, låga räntor och en god reallöneutveckling som sammantaget har gett utrymme för ökad hushållskonsumtion. Arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas starkt, arbetslösheten är låg för stora grupper och räntorna kan väntas vara låga ytterligare en period. Det talar för fortsatt god konsumtionsvilja från hushållens sida.

Diagram 4.5 Hushållens konsumtionsutveckling jmf med samma kvartal föregående år, procent

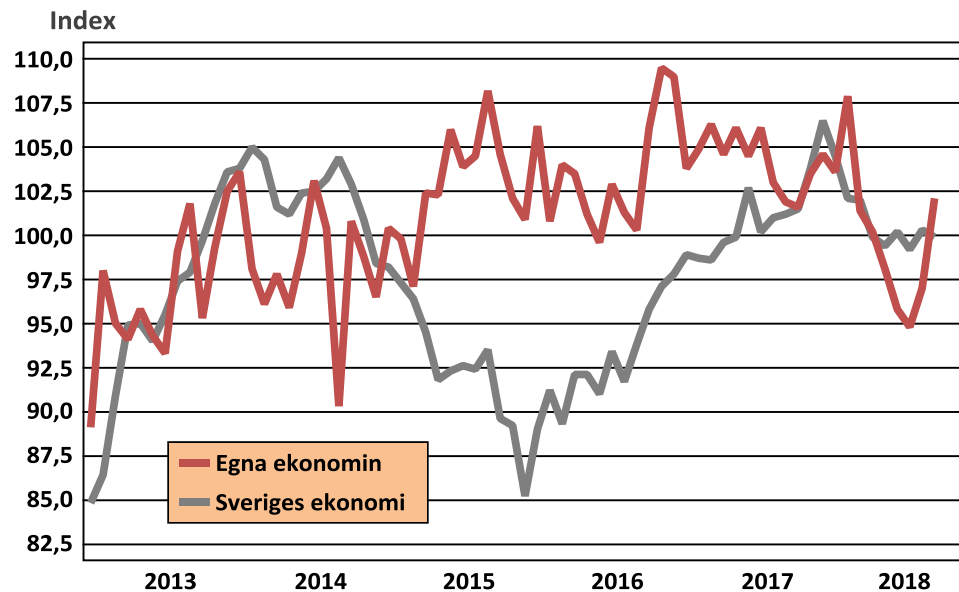
Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Hushållskonsumtionen var särskilt stark under andra kvartalet i år, vilket delvis drevs av tillfälliga faktorer som fler motorfordonsköp innan skatteändringarna trädde i kraft.

Hushållens förtroende för den egna ekonomin har börjat stärkas igen efter en nedgång under första halvåret 2018, vilken sannolikt påverkades av oron på bostadsmarknaden. KI:s barometerindikator visar att hushållens uppfattning om den egna ekonomin försämrades i början av 2018 men indikatorn har i de senaste mätningarna återhämtat sig. Hushållens konsumtion har trots den tillfälliga

nedgången i förtroendet för den egna ekonomin hållits uppe väl, en utveckling som också understöds av befolkningstillväxten.

Diagram 4.6 Konjunkturinstitutets barometerindikatorer för hushållen

Källa: Swedish National Institute of Economic Research (Konjunkturinstitutet, NIER) och Macrobond

Hur hushållens konsumtionsvilja utvecklas framöver påverkas av flera faktorer, som läget på arbetsmarknaden, löneutveckling och befolkningstillväxt. Utvecklingen på bostadsmarknaden spelar också roll. Ytterligare prisfall kan väntas dämpa humöret och kan därför även komma att påverka den reala ekonomin. Enligt Konjunkturinstitutet finns det fortfarande en ”inte obetydligt risk” för ytterligare prisfall. Samtidigt kan också en stabilisering av marknaden och prisuppgångar kan göra att hushållen blir mer optimistiska.

Befolkningstillväxten i kombination med ökande sysselsättning påverkar hushållskonsumtionen positivt och gör att även om hushållen håller igen något så kan hushållskonsumtionen totalt sett utvecklas positivt. Sammantaget är det mest sannolika därför att hushållens konsumtion ökar i god takt i år och kommande år.

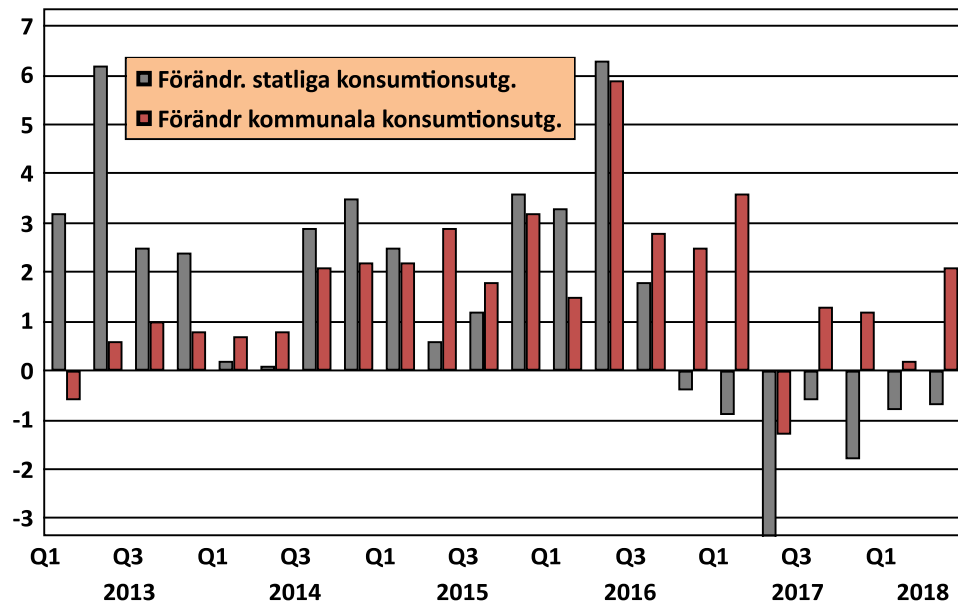
4.4 Offentlig konsumtion

Den dominerande posten inom den offentliga konsumtionen består av lönekostnader för kommuner och landsting. Av den totala offentliga konsumtionen svarar kommuner och landsting för ca 75 procent och staten för 25 procent.

Den kommunala konsumtionen har sedan mitten på 2014 ökat med drygt två procent i årstakt. Flyktingvågen under framför allt hösten 2015 bidrog till en kraftig ökning av både kommunernas och statens konsumtion under 2016. Flyktingrelaterade utgifter har därefter minskat, vilket bidragit till att särskilt de

statliga konsumtionsutgifterna minskat under 2017. I kommunerna har konsumtionsutgifterna dock i huvudsak fortsatt att öka. Här finns demografiska faktorer som driver på ökade konsumtionsutgifter, såsom fler barn i förskole- och skolåldern samt fler äldre. Dessa trender fortsätter under de närmaste åren.

Diagram 4.7 Förändringen i statlig och kommunal konsumtion jämfört med samma kvartal ett år tidigare, procent

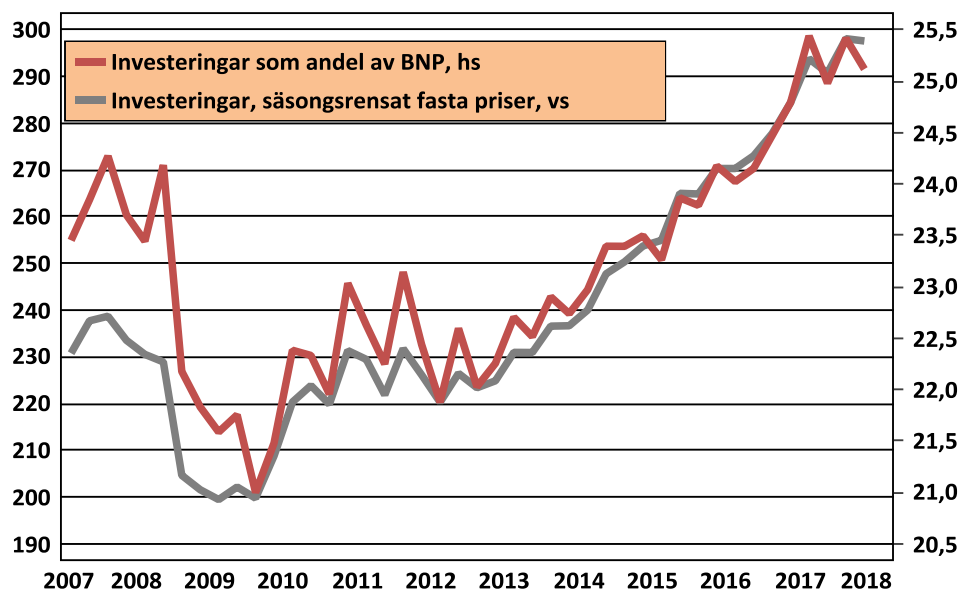

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

4.5 Investeringsuppgången mattas av

Investeringarna i Sverige har under de senaste åren ökat kraftigt och ligger på rekordhöga nivåer, både i absoluta tal och som andel av BNP. Nivåerna är betydligt högre än vid förra konjunkturtoppen. Investeringarna tog extra fart uppåt under de tre första kvartalen 2017, men mattades av under det sista kvartalet 2017 för att därefter stiga igen i början av 2018.

Diagram 4.8 Investeringarnas utveckling i fasta priser, miljarder kronor och investeringsandel av BNP, kvartalsstatistik i fasta priser och procent

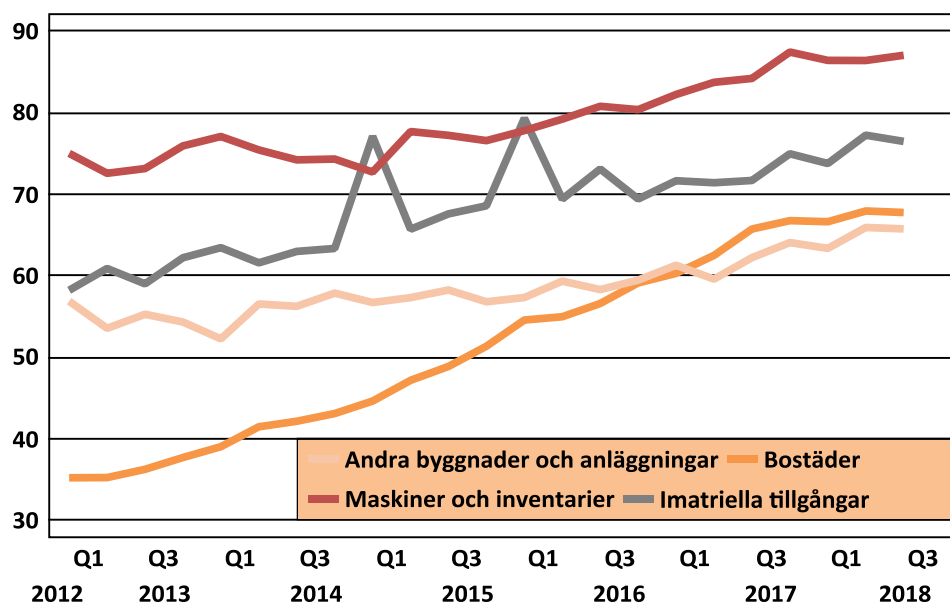
Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Bakom den höga och stigande investeringstakten finns en bred uppgång i flera typer av investeringar. Allra snabbast har investeringarna i bostäder ökat, med en kraftig tillväxttakt sedan 2013. Det har lett till att bostadsinvesteringarna mer än dubblats i omfattning mellan 2013 och 2017, räknat i fasta priser. Även andra typer av investeringar har sett en bra ökningstakt under de senaste åren. Investeringarna i andra byggnader och anläggningar har också ökat under de senaste åren och tog extra fart under 2017, främst drivet av behov i den offentliga sektorn. Den starka svenska industrikonjunkturen och en starkare global konjunktur gjorde att också maskininvesteringarna fick en skjuts uppåt 2017.

Under andra halvåret 2017 sjönk bostadspriserna, särskilt i storstäder och för bostadsrätter. Därefter har priserna stabiliserats men bostadsmarknaden är fortfarande avvaktande. Det har i Sverige historiskt funnits ett tydligt samband mellan sjunkande bostadspriser och minskade bygginvesteringar. Allt tyder på att det mönstret nu kommer att upprepas.

Under första kvartalet 2018 fortsatte bostadsinvesteringarna att öka, en följd av rekordmånga byggstartar under 2017 och därmed många pågående byggprojekt. Antalet beviljade bygglov och antalet byggstartar för bostadsrätter har dock minskat under 2018, vilket kommer påverka omfattningen på bostadsinvesteringarna på sikt och framförallt under 2019.

Diagram 4.9 Fasta bruttoinvesteringar fördelat på investeringslag, miljarder kronor

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Bostadsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna har under de senaste fem åren ökat, från 16 till 23 procent. Det innebär att bostadsbyggandet står för en allt större del av investeringarna, men också att bostadsinvesteringarna trots det fortfarande utgör en begränsad del av alla investeringar. God exporttillväxt, gynnsamt globalt konjunkturläge, högt kapacitetsutnyttjande inom industrin samt stora behov av investeringar i offentlig sektor (skolor, äldreboenden mm) utgör drivkrafter för fortsatt tillväxt i andra typer av investeringar än bostäder i år och nästa år.

Konjunkturinstitutet prognostiserar en nedgång i bostadsinvesteringarna, vilket dock kompenseras av fortsatt ökade investeringar inom andra områden. Sammantaget väntas emellertid inte investeringarna ge någon större draghjälp åt den svenska ekonomin under 2019, vilket leder till en nedväxling av BNP-tillväxten. Det finns dock en betydande osäkerhet kring exakt hur mycket bostadsinvesteringarna kommer att minska. Framtida prisutveckling samt politiska beslut kommer att påverka utvecklingen.

Fördjupning 4.1 Bostadsinvesteringar

Prisnedgångar på den svenska bostadsmarknaden har historiskt sett lett till att bostadsbyggandet under en period därefter har minskat. Reala prisnedgångar (bostadspriser justerat för inflationstakten) under 2008-2009 och 2011 på cirka 5 procent ledde till exempel till att bostadsbyggandet minskade med mellan 15 och 25 procent under en kort period.

Priserna på den svenska bostadsmarknaden föll under framför allt hösten 2018. Bostadsrättsmarknaden i Stockholm har drabbats av ett särskilt stort prisfall. Under första halvan av 2018 stabiliserade sig i huvudsak priserna, men det finns betydande lokal variation. Det har också varit fortsatt trögt att sälja nyproducerade lägenheter och utbudet av osålda nyproducerade bostadsrätter har fortsatt att växa under 2018. Det stora antalet startade projekt under 2017 har lett till att det färdigställs ett stort antal lägenheter under 2018, särskilt i Stockholmsregionen. Det gör att fler nyproducerade lägenheter kommer fortsätta att komma ut på marknaden under resten av 2018.

Många av projekten prissattes också i ett helt annat marknadsläge, och priserna kommer på många håll behöva justeras ned för att bostäderna ska bli sålda. Det kan komma att ha en dämpande effekt på prisutvecklingen på framför allt bostadsrättsmarknaden framöver.

Det stora utbudet av inflyttningsklara nyproducerade lägenheter på vissa platser i landet, till exempel i Stockholm, gör att det på dessa orter är svårt att få hushållen att teckna sig för nya bostadsprojekt där spaden ännu inte är satt i marken. Eftersom bostadsutvecklarna ofta vill ha sålt en viss andel av lägenheterna innan byggstart leder det till att färre nya byggprojekt sjösätts.

SCB:s statistik pekar på en nedgång av antalet påbörjade lägenheter under första halvan av 2018 på ca 10 procent jämfört med samma period året innan. Det finns dock stora lokala variationer, och i Stockholm är nedgången betydligt större än så.

Sammantaget pekar detta på att bostadsbyggandet med viss eftersläpning kommer att minska väsentligt. Samtidigt är det långa ledtider i byggsektorn och det gör att byggandet minskar på allvar först 2019 och sannolikt även därefter.

Byggandet av hyresrätter påverkas inte av prisnedgången på bostadsrätter och vissa bostadsrättsprojekt har omvandlats till hyresrätter. Samtidigt finns det andra faktorer, såsom ändrade regler för ränteavdrag, som riskerar att försämra kalkylerna för hyresrättsprojekten framöver. Därför är det osäkert om ökat byggande av hyresrätter kommer att kunna fylla tomrummet från minskat byggande av bostadsrätter.

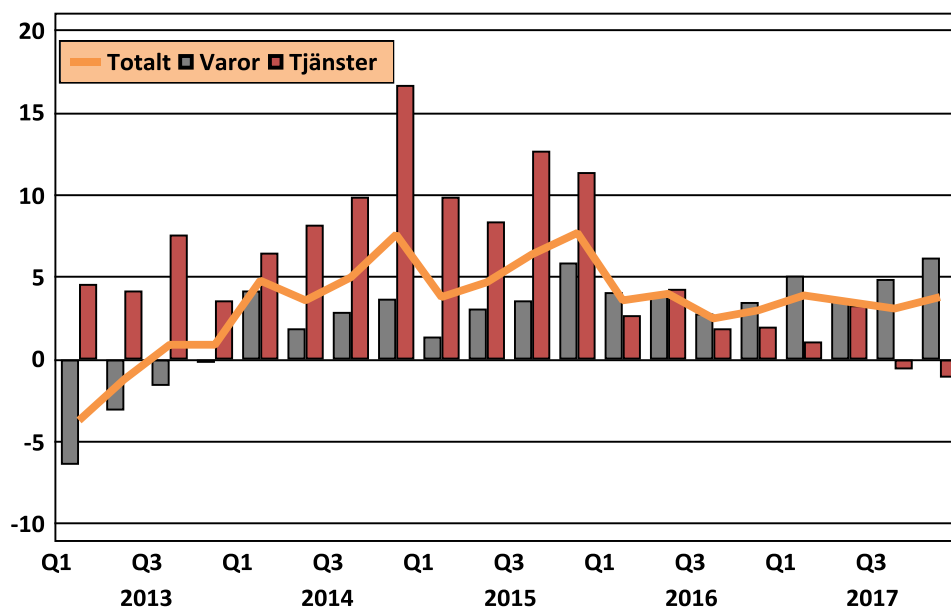
Hur stor nedgången i bostadsbyggandet blir beror delvis på prisutvecklingen framöver. Det finns en risk att priserna viker ner en andra omgång under hösten 2018, bland annat eftersom priserna på nybyggnation sänks. Det skulle i så fall ytterligare minska nybyggnadsinvesteringarna. Hur politikerna hanterar bostadsfrågan efter valet kan också komma att påverka utvecklingen på bostadsmarknaden och därmed även viljan bland bostadsutvecklarna att påbörja nya bostadsprojekt.

4.6 Kraftig uppgång i varuexport och industriproduktion

Svensk varuexport hade en god tillväxttakt under 2017 och första halvan av 2018. En viktig orsak är att fordonsindustrin utvecklats starkt, men även andra delar av industrin har uppvisat en ökad export. Den globala konjunkturuppgången i omvärlden har gjort att efterfrågan på särskilt investeringsvaror har ökat, vilket många svenska företag har kunnat dra nytta av. Även när det gäller produktionsvolymerna har störst ökning de senaste åren skett inom fordonsindustrin, men också inom stålindustrin och trävaruindustrin har produktionen ökat. Sammantaget är det framför allt produktionen av investeringsvaror som har ökat betydligt, medan industrins totala produktion har ökat i måttligare takt.

Tjänsteexporten utvecklades mycket starkt under 2014 och 2015. Därefter har tjänstesektorn inte uppvisat samma höga ökningstal, men ligger alltså på historiskt sett höga nivåer.

4.10 Svensk export av varor och tjänster

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Tillverkningsindustrin såg under början på 2018 en viss nedgång i orderinflöde och orderstock. Det verkar dock vara en tillfällig svacka och Konjunkturinstitutet bedömer att exporten kommer ta ytterligare fart under resterande del av året. KI:s konfidensindikator för industrin ligger också kvar på höga nivåer och har inte försämrats nämnvärt under 2018, vilket också tyder på fortsatt gynnsamt läge för svensk tillverkningsindustri.

När det gäller den svenska produktionsvolymerna har störst ökning de senaste åren skett inom fordonsindustrin, men även inom stål- och trävaruindustrin. Sammantaget är det framför allt produktionen av investeringsvaror som har ökat betydligt, medan industrins totala produktion har ökat i måttligare takt.

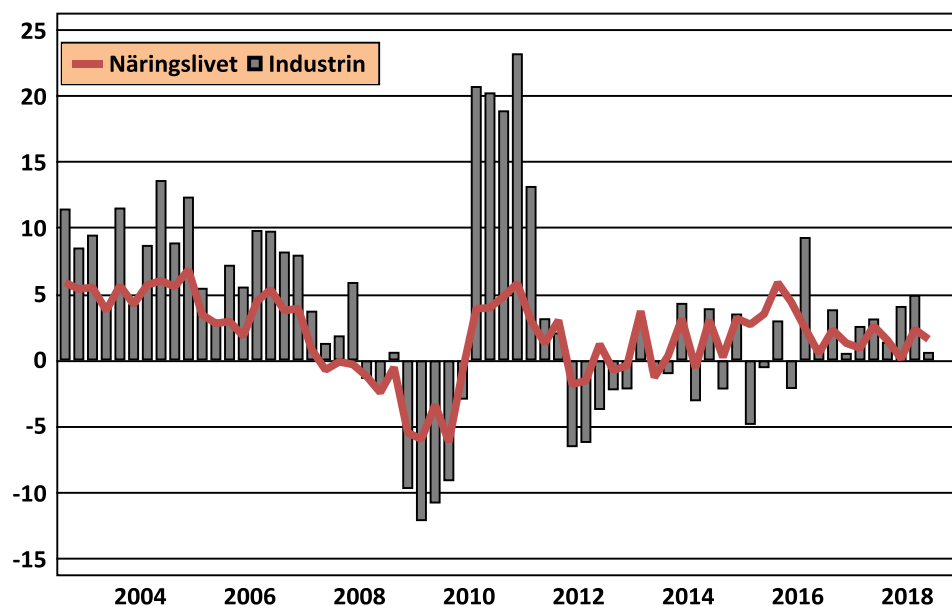
Något som kan begränsa exporttillväxten för tillverkningsindustrin är att kapacitetsutnyttjandet på många håll redan är högt. För industrin som helhet ligger kapacitetsutnyttjandet nu på samma höga nivåer som vid konjunkturtoppen innan finanskrisen, på lite drygt 90 procent av full kapacitet. För mer om kapacitetsutnyttjandet inom industrin, se avsnitt 3.7.

4.7 Svag produktivitetstillväxt

Sverige och särskilt svensk industri hade en mycket stark produktivitetsutveckling under decenniet före finanskrisen. Svensk produktivitet har följt ett tydligt cykliskt mönster, med bättre produktivitetsutveckling i goda tider. Produktiviteten sjönk således kraftigt under finanskrisen, vilket resulterade i en rekyl under 2010. Därefter stod produktiviteten i svensk ekonomi som helhet och stampade mellan 2011 och 2014. Sedan dess har produktiviteten återigen utvecklats positivt, men inte alls i samma takt som före finanskrisen.

Utvecklingen har dock sett olika ut i olika sektorer. I tillverkningsindustrin har produktivitetsutvecklingen också varit svag sedan finanskrisen men repat sig något på senare tid (se även kapitel 2 för mer analys kring produktivitetsutvecklingen).

4.11 Produktivitetsutveckling jämfört med samma kvartal föregående år, procent

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

4.8 Sammanfattning

Svensk ekonomi befinner sig sedan 2016 i en högkonjunktur. Under 2017 och första halvan av 2018 har högtrycket i ekonomin fortsatt, framför allt drivet av hushållskonsumtion, bostadsinvesteringar och stark exporttillväxt. Framöver

väntas dock den ekonomiska tillväxttakten dämpas. Det beror framför allt på att bostadsbyggandet väntas minska i kölvattnet av lägre bostadspriser. Samtidigt gör stora investeringsbehov inom välfärd och infrastruktur samt en stark efterfrågan på företagens exportprodukter att andra typer av investeringar väntas växa i god takt under kommande år. Det kan troligen kompensera för fallet i bostadsinvesteringar. Sammantaget väntas dock inte investeringarna ge någon större draghjälp åt den svenska ekonomin under nästa år, vilket leder till en nedväxling i tillväxttakten.

Stämningläget inom det svenska näringslivet fortsätter att vara gott, och det gäller särskilt inom tillverkningsindustrin, där företagens humör fortfarande är mycket positivt. När det gäller hushållen har återigen förtroendet för den egna ekonomin börjat stärkas efter en nedgång under första halvåret 2018, vilken sannolikt påverkades av oron på bostadsmarknaden. Hushållens konsumtion har trots den tillfälliga nedgången i förtroendet för den egna ekonomin hållits uppe väl, en utveckling som också understöds av befolkningstillväxten.

Sammantaget fortsätter högkonjunkturen i den svenska ekonomin sannolikt i år och nästa år, men går in i en något lugnare fas. Det finns dock flera orosmoln som kan dra in över svensk ekonomi och göra att den ekonomiska utvecklingen blir sämre än väntat. Ett sådant orosmoln är den framtida utvecklingen när det gäller bostadspriser och bostadsinvesteringar, som kan komma tynga ner svensk ekonomi ytterligare. Andra osäkerhetsfaktorer är de upptrappade handelskonflikterna mellan USA och omvärlden samt Storbritanniens utträde ur EU och de effekter som det kan ha på framför allt svensk export.

5. Inflation

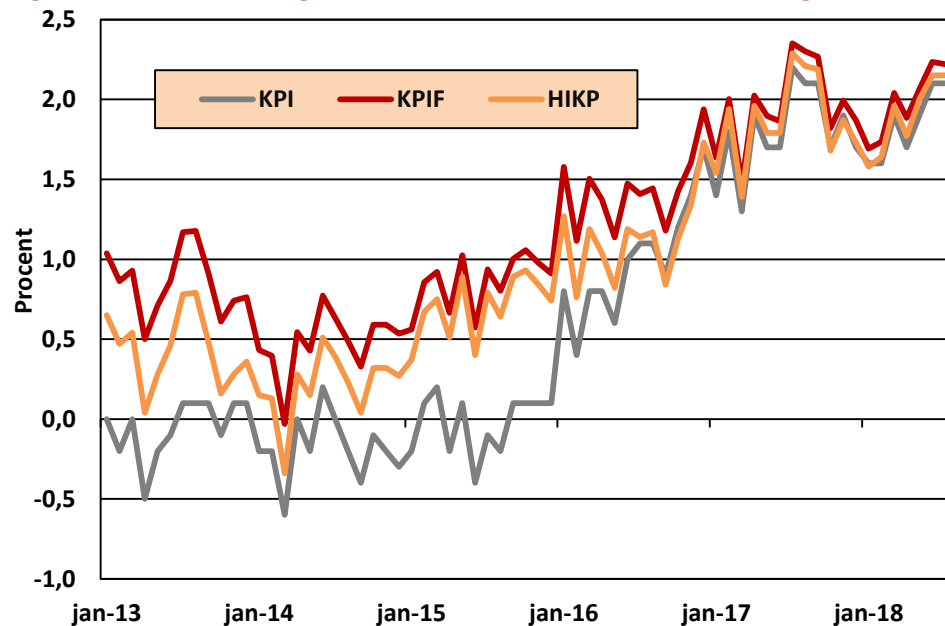
I kapitel 5 beskrivs och analyseras prisutveckling och penningpolitik i Sverige. Jämförelser görs också med utvecklingen i omvärlden.

Riksbankens inflationsmål på två procent utgör det nominella ankaret för pris- och lönebildning i Sverige. Konsumentprisutvecklingen avgör, tillsammans med den nominella löneutvecklingen, reallönernas utveckling. Prisutvecklingen på de produkter som företagen köper och säljer är, tillsammans med produktivitetsutvecklingen, av avgörande betydelse för utvecklingen av företagens betalningsförmåga.

Penningpolitiken syftar till att påverka inflationen så att den närmar sig och helst blir omkring två procent. Samtidigt påverkar penningpolitiken efterfrågan i den svenska ekonomin och det svenska kostnadsläget gentemot omvärlden. Inflationen och penningpolitikens utformning är därmed centrala faktorer som påverkar lönebildningens förutsättningar och resultat.

5.1 Inflationen vid målet

Diagram 5.1 Inflation enligt KPI, KPIF och HIKP, 12-månaders ökningstakt

Källa: SCB, Eurostat, Thomson Reuters Datastream

KPIF-inflationen har sedan 2017 legat kring två procent och förväntas ligga kvar kring denna nivå under resten av 2018 och 2019. Även övriga mått på konsumentprisernas utveckling ökar med ungefär två procent per år. Det innebär att inflationen i Sverige idag ligger vid målet.

KPI-inflationen hade en lägre ökningstakt än KPIF-inflationen under åren 2013 till 2016, till följd av Riksbankens räntesänkningar. Under 2019 förväntas KPI-

inflationen överstiga KPIF-inflationen. Om detta sker och hur stor skillnaden blir beror på när och med hur mycket Riksbanken kommer att höja styrräntan.

Fördjupning 5.1 KPI, KPIF och HIKP

Det vanligaste måttet på inflation är förändringar i konsumentprisindex (KPI). Samtidigt har KPI egenskaper som gör att måttet inte är helt lämpligt att använda som målvariabel för penningpolitiken. KPI påverkas av Riksbankens egna ränteförändringar. Det får som effekt att om Riksbanken höjer räntan, i syfte att dämpa inflationen, blir det omedelbara resultatet att KPI stiger. Omvänt gäller att om Riksbanken sänker räntan i syfte att få upp inflationen sjunker KPI. För att rensa bort denna effekt använder Riksbanken ett annat mått på inflationen, KPIF (KPI med fast ränta). KPIF är sedan hösten 2017 den officiella målvariabeln för Riksbankens penningpolitik och därmed det viktigaste måttet som styr Riksbankens penningpolitik. Eftersom räntan går upp ibland och ner ibland kommer utvecklingen av KPI och KPIF på längre sikt att vara i stort sett densamma.

Boendeposten i KPI påverkas inte bara av ränteförändringar utan även av förändringar av lånestocken. När huspriserna stiger ökar lånestocken och därmed ökar både KPI och KPIF. Beräkningen av detta sker med en teknik som gör att husprisförändringar kommer med i beräkningen med en betydande fördröjning. Det gör att redan inträffade värdeförändringar successivt höjer KPI. Denna post i KPI (ränta på kapitalstocken) bidrar för närvarande med mellan 0,2 och 0,4 procent av inflationstakten och ingår i såväl KPI som KPIF.

HIKP¹ är ett mått på konsumentprisutvecklingen som utvecklats inom EU för att få ett konsumentprisindex som är jämförbart mellan EU:s olika medlemsländer. HIKP används också som målvariabel av ECB (Europeiska centralbanken). En betydelsefull skillnad mellan KPI och HIKP är att KPI-posterna för egna hem till största del inte ingår i HIKP. Dessutom ingår vissa poster i HIKP som inte ingår i KPI. Det gäller exempelvis barnomsorg, äldreomsorg och patientavgifter på sjukhus, samt fond- och värdepapperstjänster.

5.2 Prisutvecklingens drivkrafter och komponenter

Prisutvecklingen kan analyseras på en mängd olika sätt. I tabell 5.1 visas en uppdelning av konsumentprisutvecklingen på varor, tjänster, boende, energi och prispförändringar till följd av ränteförändringar²⁸. Som framgår av tabellen har prispförändringar till följd av förändringar i räntekostnader och energipriser varit betydligt större än prispförändringar för hela KPI respektive KPIF.

²⁸ Mer finns att läsa om räntekostnader till följd av ändrad räntesats respektive ändrad kapitalstock i fördjupningen i avsnitt 5.1.

Tabell 5.1 Konsumentprisutvecklingen²⁹ uppdelat på olika komponenter

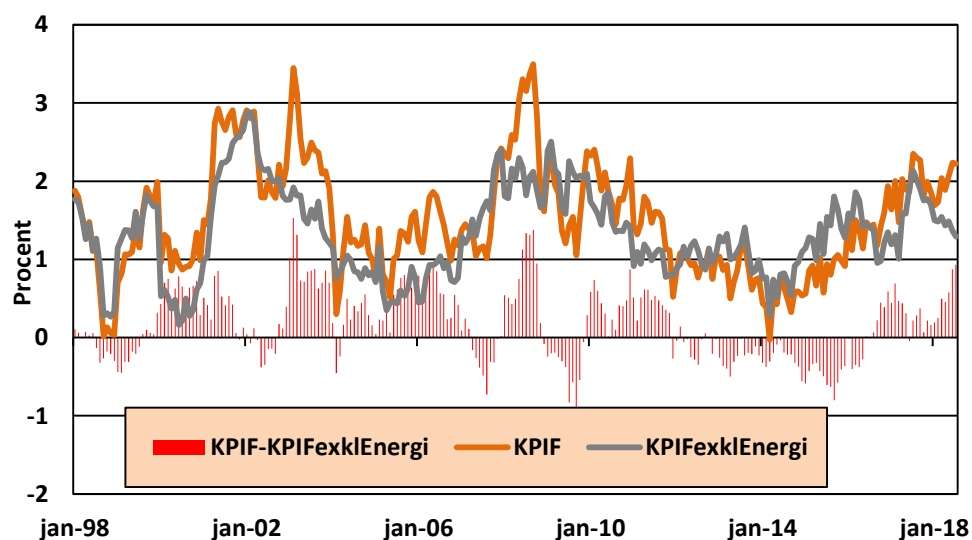
		2016	2017	2018	2019
KPIF	Vikt	1,4	2,0	2,0	2,0
Varor ³⁰	44%	0,4	0,4	0,8	1,2
Tjänster	30%	2,0	2,8	1,8	2,4
Boende räntekostnad o energi	15%	1,9	1,4	1,7	1,8
Energi	7%	1,3	5,8	8,0	2,5
Räntekostnader kapitalstock	4%	5,8	9,4	7,1	6,1
KPI		1,0	1,8	1,8	2,2
Räntekostnader, räntesats		-13,1	-3,0	-4,5	6,3

Källa: Konjunkturinstitutet

Energipriser

Eftersom energipriserna emellanåt svänger ganska kraftigt på kort tid finns det skäl att fånga upp energiprisernas inverkan på inflationen. Av det skälet tar SCB kontinuerligt fram ett mått på KPIF exklusive energi. Även om KPIF och KPIF exkl. energi följer ett likartat mönster är skillnaden mellan måtten ofta inte obetydlig. Trots att energikomponentens vikt i KPIF endast är 7 procent blir genomslaget ofta åtskilliga tiondelar och ibland så mycket som uppemot en procentenhet (se diagram 5.2).

Diagram 5.2 KPIF och KPIF exkl. energi, jan 1998 – maj 2018

Källa: SCB och Thomson Reuters Datastream

²⁹ I KPI ingår förutom de fem komponenterna specificerade under KPIF, även "Räntekostnader, räntesats". Utvecklingen av räntekostnaderna finns specificerade som en underrubrik till KPI.

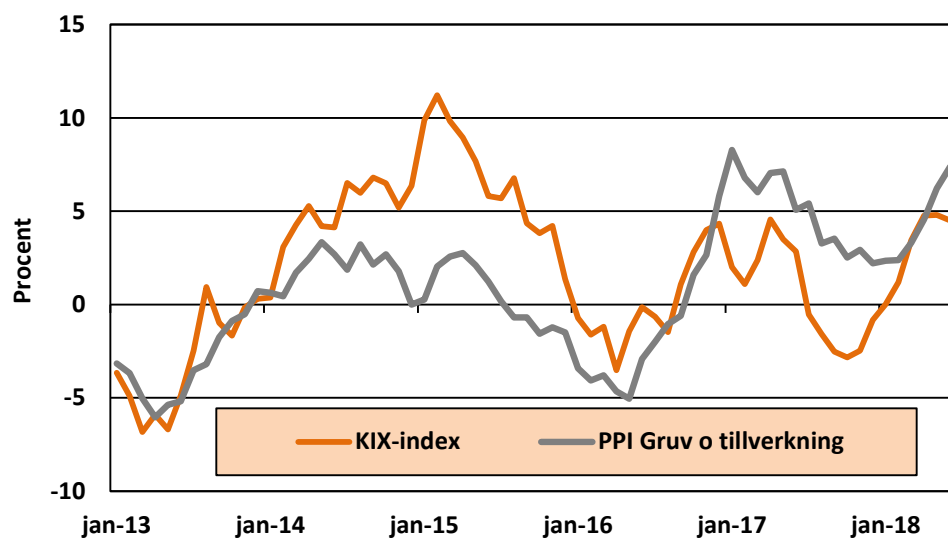
³⁰ Uppdelningen i varor och tjänster i KPI är inte densamma som i tjänsteindex.

Eftersom energipriserna ibland drar upp KPIF och ibland sänker KPIF tar en hel del av svängningarna ut varandra. Under perioden januari 1998 till maj 2018 har ökningen av KPIF exklusive energi varit 0,16 procentenheter högre än KPIF. Energipriserna har med andra ord dragit upp KPIF med 0,16 procentenheter. Utvecklingen har dock varit olika före och efter finanskrisen. Under perioden 1998-2008 drog energipriserna upp KPIF med 0,3 procentenheter medan effekten därefter i stort sett varit noll. Ser man däremot enbart till de två senaste åren är effekten av energiprisökningarna lika stor som under perioden 1998-2008, dvs 0,3 procentenheter.

Växelkursen

En annan faktor av stor betydelse för prisutvecklingen är växelkursen. När värdet på den svenska kronan sjunker stiger priset på de produkter som företag och hushåll i Sverige importerar från utlandet. Det omvända gäller när den svenska kronans värde stiger.

Diagram 5.3 Producentprisindex gruv- och tillverkningsindustrin och KIX-index, 12-månades förändringstakt

Källa: SCB och Thomson Reuters Datastream

Sammantaget utgör importen ca 26 procent av hushållens konsumtion. Det innebär att om de utländska producenter som säljer sina produkter till Sverige skulle behålla samma pris, mätt i utländsk valuta, skulle konsumentpriserna i Sverige öka med 2,6 procent om den svenska kronans värde försvagades med 10 procentenheter. Så direkt verkar dock prisgenomslaget inte vara i verkligheten. Effekterna är olika för olika produkter och producenterna i utlandet anpassar dessutom priserna på sina produkter till den nationella prisnivån. Enkla skattningar³¹ pekar mot att genomslaget är ungefär hälften så stort. Det innebär att en försvagning av kronans

³¹ Konjunkturläget juni 2018, Konjunkturinstitutet.

värde med 10 procent höjer konsumentprisnivån i Sverige med ungefär 1,3 procent på några års sikt.

Eftersom en stor del av det som företagen i Sverige producerar går på export finns också ett starkt samband mellan utvecklingen av producentpriser³² och växelkursen. Det gäller inte minst producentprisutvecklingen (PPI) för de produkter som produceras inom gruv- och tillverkningsindustrin. I diagram 5.3 visas förändringen av KIX-index³³ respektive producentprisindex för gruv- och tillverkningsindustrin.

Löner

Utvecklingen av löner och de totala arbetskraftskostnaderna är en annan faktor av stor betydelse för inflationen. Hur mycket inflation en viss löneökning skapar beror på löneökningarnas effekt på företagens prissättning och produktivetsutvecklingen. I vissa lägen ökar företagen sina försäljningspriser mer än vad lönekostnader och andra insatsvarukostnader motiverar. Det leder i dessa fall till högre vinster och i andra situationer är läget det omvända. Hur företagen agerar avspeglas också i utvecklingen av förädlingsvärdepriset.

Arbetskostnad per timme justerat för produktivetsutveckling benämns enhetsarbetskraftskostnad³⁴. Ibland används också begreppet löneinflation. Många företags prissättning, liksom produktivetsutvecklingen, uppvisar tydliga konjunkturella effekter. Det innebär att också utvecklingen av förädlingsvärdepriser och löneinflationen varierar över konjunkturen. För att bedöma löneinflationens utveckling bör man därför se till utvecklingen över en längre period, exempelvis över en konjunkturcykel.

Enhetsarbetskraftskostnaden/löneinflationen har ökat med i genomsnitt 1,5 procent under perioden 1998 till 2017. Utvecklingen är ungefär densamma före och efter finanskrisen. Till följd av den kraftiga turbulensen under finanskrisen 2008-2011 kan resultatet av beräkningarna dock variera relativt mycket beroende på val av start- och slutår. Konjunkturinstitutet gör bedömningen att enhetsarbetskraftskostnaden i det svenska näringslivet nu ökar i en takt som är förenlig med att konsumentpriserna ökar med två procent per år.

5.3 Inflationen har ökat även i andra länder

Under 2015 och 2016 var inflationen låg i flertalet länder. Det berodde bl a på omfattande prisfall på energi. Därefter har inflationen ökat. I såväl USA, Storbritannien och Tyskland är inflationen nu över två procent. Även i euro-

³² Läs mer om producentpriser i avsnitt 5.4 .

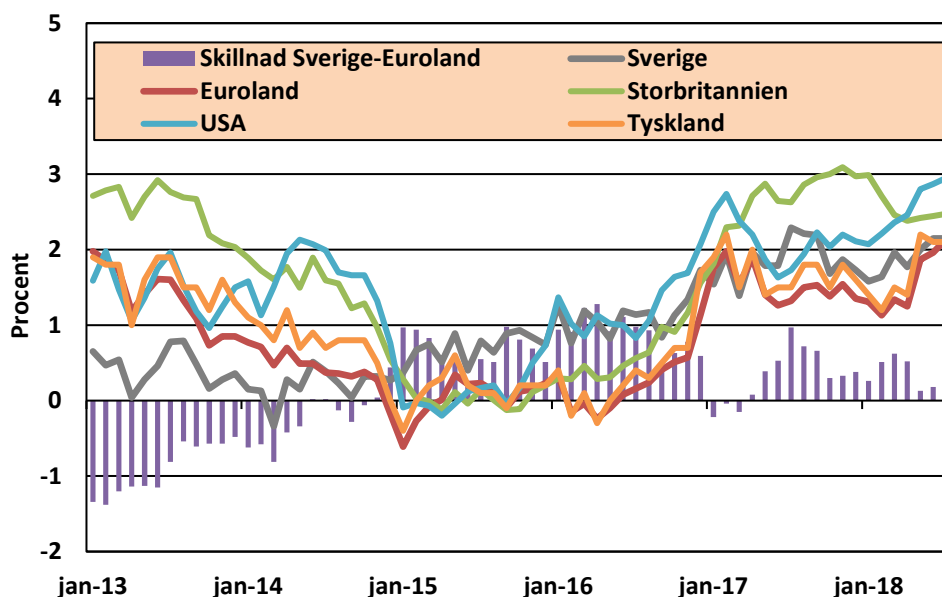
³³ KIX index är ett valutakursindex som beskriver utvecklingen av värdet på den svenska kronan. Det baseras på valutor från OECD-länderna samt Kina, Indien, Brasilien och Ryssland. Ländernas vikt beror på ländernas betydelse som handelspartners med och konkurrenter till Sverige.

³⁴ Enhetsarbetskraftskostnaden eller Unit Labour Cost (ULC) på engelska.

området som helhet översteg inflationen i juli 2018 två procent. Det var första gången sedan december 2012.

Diagram 5.4 visar inflationstakten i Sverige, Tyskland, Storbritannien och euroområdet mätt med HIKP, samt KPI-utvecklingen i USA. Av diagrammet framgår också skillnaden i inflationstakt mellan Sverige och euroområdet. Under 2013 och 2014 var inflationstakten i Sverige lägre än den inom euroområdet. Därefter har inflationstakten varit högre i Sverige, fränsett ett par månader i början på 2017.

Diagram 5.4 Konsumentprisutveckling i olika länder, 2013-2018

Källa: Thomson Reuters Datastream

Bortsett från 2015 har inflationstakten vid flertalet tillfällen varit högre i USA och Storbritannien än i euroområdet. En orsak till det kan vara att inriktningen på penningpolitiken skiljer sig något åt. En annan orsak till att inflationen i USA varit högre är att konjunkturuppgången kom tidigare i USA. Under 2013 och 2014 hade Sverige lägst inflation av jämförelseländerna. Det var till stor del en konsekvens av att Riksbanken då förde en penningpolitik som avvek från den i övriga länder.

5.4 Prisutveckling ur företagets perspektiv

Konsumentprisindex visar utvecklingen av priserna på de varor och tjänster som hushållen konsumerar. Detta avsnitt fokuserar istället på producent- och förädlingsvärdeprisernas utveckling. Utvecklingen av dessa priser är av stor betydelse för företagen.

Utvecklingen av priset på den svenska exporten påverkar exportföretagens betalningsförmåga. Däremot har exportprisernas utveckling ingen direkt påverkan på den svenska inflationen. Importprisutvecklingen har däremot en stor påverkan

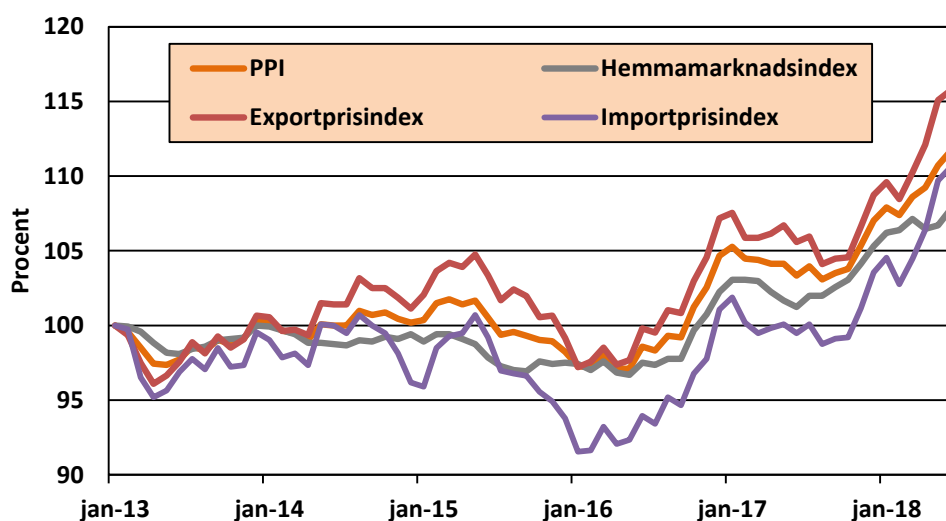
på konsumentpriserna och de påverkar också företagens betalningsförmåga. Hur mycket beror på hur beroende företagen är av importerade produkter.

PPI används som benämning på ett antal olika prisindex och mäter prisutvecklingen i producent- och importled. Priserna mäts i det första distributionsledet då produkterna levereras från svenska producenter respektive första inköpsledet då produkterna kommer in i Sverige. Prisutvecklingen redovisas dels som ett genomsnitt för samtliga produkter och dels uppdelat på olika produktgrupper. PPI omfattar produkter som producerats inom näringsgrenarna A-E³⁵.

Producentprisindex mäter prisutvecklingen på svensktillverkade produkter och erhålls genom en sammanvägning av de två serierna hemmamarknadsindex och exportprisindex.

Diagram 5.5a och 5.5b visar prisutvecklingen för PPI, hemmamarknadsindex, export- och importprisindex. Diagram 5.5a sträcker sig över tidsperioden januari 2013 till juni 2018 med januari 2013 som startpunkt (Index=100). Diagram 5.5b visar utvecklingen från januari 2016 till juni 2018 med januari 2016 som startpunkt (Index=100).

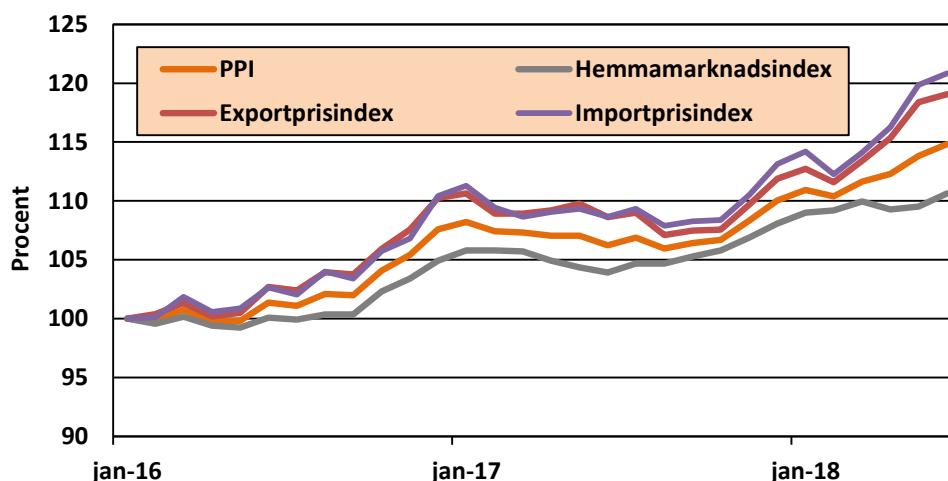
Diagram 5.5a Producentpriser – januari 2013 till juni 2018 - Index 100= jan 2013

Källa: SCB och Thomson Reuters Datastream

³⁵ A = Företag inom jordbruk, skogsbruk och fiske B = Gruvor och mineralutvinningsindustri
C = Tillverkningsindustri D = El-, gas- och värmeverk E = Vattenverk; reningsverk o.d.,
avfallsanläggningar

Diagram 5.5b Producentpriser och tjänstepriser januari 2016 till juni 2018
Index 100= jan 2016

Källa: SCB Thomson Reuters Datastream

Det finns ett visst gemensamt mönster i de olika prisindexens utveckling men det finns också skillnader. Hemmamarknadsindex hade en svagt sjunkande tendens fram till 2016 för att sedan stiga. Exportpriserna har ökat mer än hemmamarknadspriserna och det sammanvägda producentprisindexet hamnar därmed någonstans mittemellan. Importpriserna föll mer än exportpriserna fram till 2016 men har från 2016 haft en nästan identisk utveckling med exportpriserna.

Export- och importprisindex har ökat med hela 20 procent sedan januari 2016. Det är en kraftig ökning på två och ett halvt år. Hemmamarknadspriserna har också ökat men inte alls lika kraftigt. Hemmamarknadspriserna har stigit med omkring 10 procent.

Tjänstepriser

Sedan några år tillbaka publicerar SCB också ett producentprisindex för tjänster, tjänsteprisindex. Tjänsteprisindex (TPI) omfattar produkter som producerats inom näringsgrenarna G till O. Utvecklingen av tjänstepriserna är betydligt mer stabil. Sedan 2013 har TPI ökat med omkring fem procent.

Förädlingsvärdepriser

Skillnaden i prisutveckling på de varor och tjänster som företag köper in och prisutvecklingen på de varor och tjänster som företagen säljer benämns förädlingsvärdepris (FV-pris). Förädlingsvärdeprisets utveckling är en viktig faktor när det gäller att bedöma hur mycket lönerna kan öka³⁶.

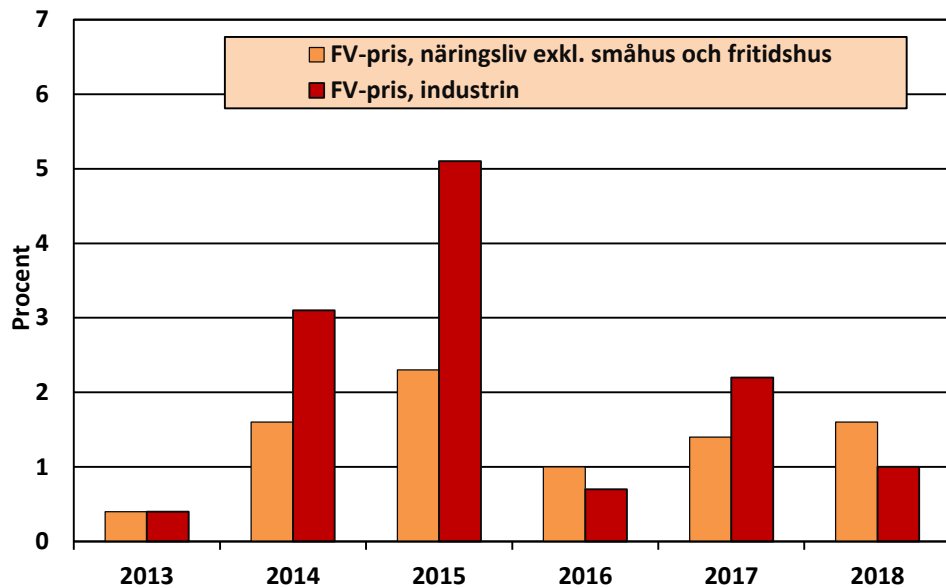
Förädlingsvärdepriset för hela näringslivet har ökat med mellan 0,3 och 2,8 procent per år under perioden 2013 till 2018³⁷ (diagram 5.6). I genomsnitt steg FV-priset för hela näringslivet under denna period med 1,4 procent per år jämfört med 2,1

³⁶ Se även avsnitt 3.1

³⁷ Uppgifterna för 2017 och 2018 är Konjunkturinstitutets prognos från juni 2018.

procent för industrin. Sett till perioden 2016 - 2018 ökade FV-priset i genomsnitt med 1,3 procent, både i näringslivet och inom industrin.

Diagram 5.6 Förädlingsvärdepris i industrin och näringslivet, 2013-2018

Källa: Konjunkturinstitutet

5.5 Penningpolitiken

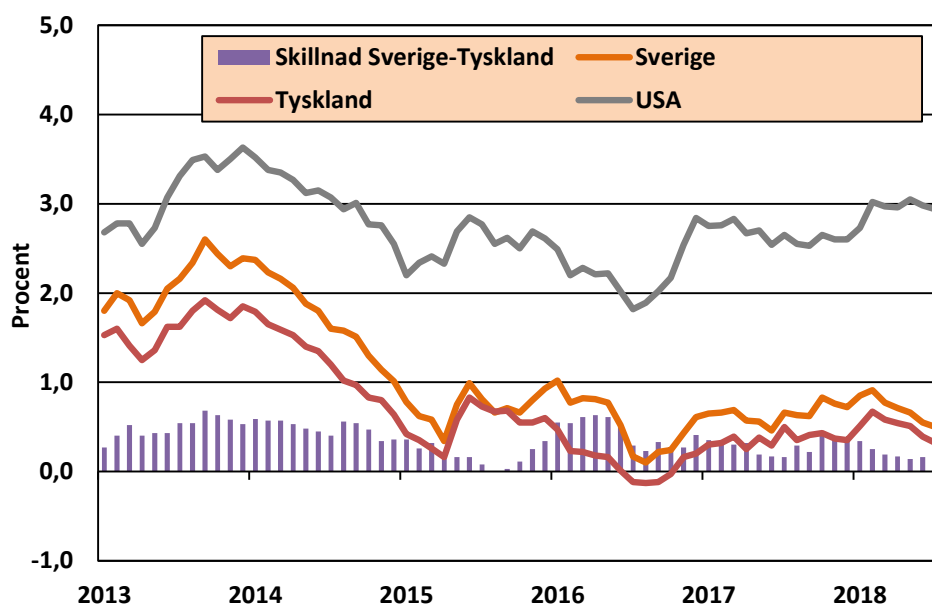
I avsnitt 5.2 gjordes en genomgång av några faktorer som påverkar inflationens utveckling. En annan faktor av stor betydelse för inflationsutvecklingen är den förda penningpolitiken.

Finanskrisen 2008 och 2009 ledde till att centralbanker runt om i världen tvingades vidta många drastiska och delvis tidigare oprövade åtgärder. Penningpolitikens inriktning lades om och blev mycket expansiv. Världen fick se centralbanker sätta räntor på historiskt låga nivåer. Trots att det nu gått tio år sedan finanskrisen briserade i USA och därefter spred sig över världen är penningpolitiken alltjämt mycket expansiv i många länder.

Ett nytt inslag i flera centralbankers penningpolitik efter finanskrisen är att de köpt stora mängder statsobligationer. Det främsta medlet som centralbanker har att ta till, när de vill påverka inflationsutvecklingen, är att ändra nivån på styrräntan. Styrräntorna påverkar räntor på tillgångar med kort löptid men har ingen direkt effekt på räntor på värdepapper med längre löptid. Syftet med att köpa statsobligationer är att försöka pressa ner räntenivån på värdepapper med längre löptid. Riksbankens köp av svenska statsobligationer bidrar också till att försvaga den svenska kronan. Därmed ökar importinflationen och efterfrågan i den del av svensk ekonomi som är exportberoende.

Som framgår av diagram 5.7 har räntenivåerna på tioåriga statsobligationer legat på en mycket låg nivå under senare år. Till en del är detta en effekt av olika centralbankers köp av statsobligationer. Räntan på svenska och tyska statsobligationer med tio års löptid ligger idag på runt en halv procent. Räntan på USAs statsobligationer med 10-årig löptid har dock stigit från en bottennotering under 2016 på runt 1,5 procent till omkring tre procent idag.

Diagram 5.7 Ränta på 10-åriga statsobligationer

Källa: Thomson Reuters Datastream och egna beräkningar

Allt fler steg mot en normalisering

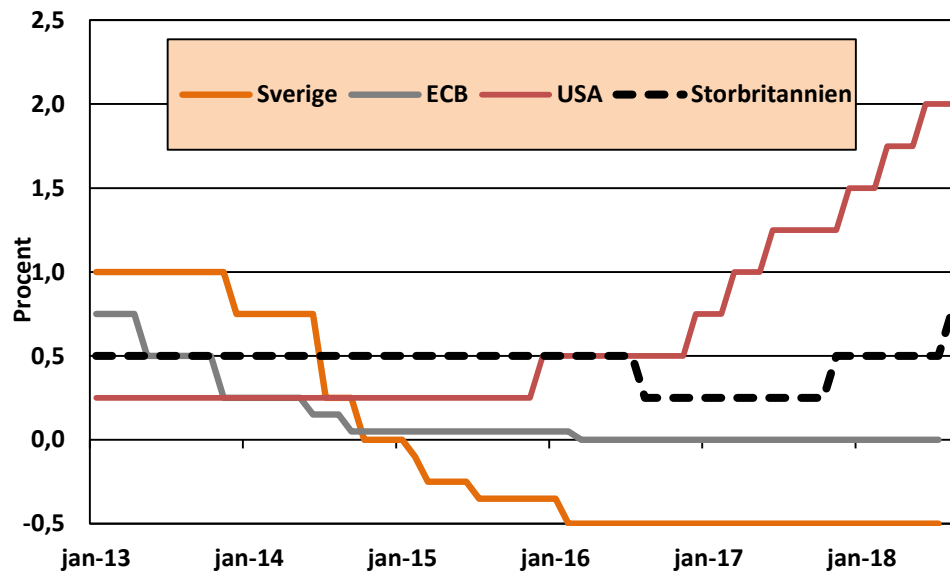
Den exakta utformningen av penningpolitiken efter finanskrisen och läget idag skiljer sig åt mellan olika länder. Trenden är att penningpolitiken i de flesta länder tar steg mot ett mer normalt läge. Det sker dock i olika takt och utifrån att olika länders ekonomi befinner sig i olika konjunkturlägen.

ECB lämnade styrräntan oförändrad vid sitt möte i juli 2018 och signalerade att styrräntan kan väntas ligga kvar på denna nivå till efter sommaren 2019. ECB fortsätter att köpa ytterligare obligationer men har minskat omfattningen och signalerat ytterligare neddragningar av inköpen under hösten.

USAs centralbank FED höjde intervallet för sin styrränta till 1,75 – 2,0 vid sitt senaste möte. Det innebär att FED fortsätter på den bana man slagit in på. Prognoserna pekar mot ytterligare två höjningar i år och sedan tre höjningar under 2019 med 0,25 procentenheter per gång. Samtidigt fortsätter den gradvisa nedtrappningen av innehav av olika tillgångar som inleddes förra året.

Sammantaget innebär detta att penningpolitiken gradvis förskjuts mot mer normala förhållanden i Sveriges omvärld även om utvecklingen i USA ligger långt före den inom euroblocket.

Diagram 5.8 Styrräntor i Sverige, Tyskland, USA och Storbritannien, 2013-2018

Källa: Thomson Reuters Datastream

Penningpolitiken i Sverige – i väntan på en räntehöjning

Att inflationen i Sverige från 2011 till 2014 var lägre än i flertalet andra länder hänger samman med att Riksbanken förde en stramare penningpolitik än centralbanker i andra länder. På samma sätt, men omvänt, hänger den högre inflationen i Sverige under senare år samman med att Riksbanken fört en mycket expansiv penningpolitik.

Sedan sommaren 2014 har Riksbanken varit mycket tydlig med att fokus för penningpolitiken är inflationsmålet. Inflationsmålet som ankare för pris- och lönebildningen i Sverige har betonats i varje penningpolitisk rapport sedan sommaren 2014. Detta fokus på inflationsmålet har gett resultat. Under de senaste ett och halvt åren har inflationstakten i Sverige varit omkring två procent. Det innebär en hög grad av måluppfyllelse.

När det gäller den konkreta utformningen av penningpolitiken i Sverige är frågeställningarna dels när den första räntehöjningen kommer och dels hur Riksbanken avser att hantera sitt innehav av statsobligationer. Riksbankens besked är att en första höjning kommer mot slutet av året. Direktionen är dock inte helt enig utan två av de sex ledamöterna anser att den första räntehöjningen borde komma tidigare. Riksbanken har också beslutat om att inte ytterligare öka på innehavet av statsobligationer men däremot återinvesteras förfallna statsobligationer och kupongutbetalningar tillsvidare.

5.6 Inflationsprognoser

Som konstaterades i avsnitt 5.1 blev inflationen under 2017, mätt med KPIF, 2,0 procent och förväntas ligga kvar på denna nivå också under 2018 och 2019. Även mätt med KPI väntas inflationen hamna runt två procent under 2018 för att

under 2019 bli något högre. Konjunkturinstitutets och Riksbankens prognoser framgår av tabell 5.2.

Tabell 5.2 Inflationsprognoser, årlig procentuell förändring

	Utfall 2017	2018	2019
Konjunkturinstitutet (aug)			
KPI	1,8	1,9	2,2
KPIF	2,0	2,1	2,0
Riksbanken (juli)			
KPI	1,8	2,0	2,7
KPIF	2,0	2,1	2,1

Källa: Konjunkturinstitutet och Riksbanken

För flera av Sveriges viktigaste handelspartners väntas inflationen stiga 2018 jämfört med 2017. KPI förväntas öka med omkring 2,5 procent i såväl USA som Storbritannien. Prognoserna för konsumentprisökningen inom euroblocket ligger något lägre och hamnar mellan 1,5 och 2,0 procent.

5.7 Sammanfattning

Efter ett antal år med mycket låg inflation har prisökningarna sedan sommaren 2014 trendmässigt stigit upp mot inflationsmålet. Under de senaste ett och ett halvt åren har inflationen, mätt med KPIF (konsumentprisindex med fast ränta), legat omkring två procent och förväntas stanna kvar på denna nivå de närmaste åren. Energipriserna har ökat i snabbare takt de senaste åren och därmed bidragit till uppgången i inflationstakt.

Även i andra länder har inflationen ökat. I USA, Storbritannien, Tyskland och även euroområdet i sin helhet ökar konsumentpriserna nu med över två procent i årstakt.

Export- och importprisindex har ökat med hela 20 procent sedan januari 2016, delvis till följd av en svagare krona. Förädlingsvärdepriset för hela näringslivet har ökat med i genomsnitt 1,4 procent per år under perioden 2013-2018 enligt Konjunkturinstitutets prognos.

Penningpolitiken i de länder som är Sveriges viktigaste handelspartners tar allt fler steg i riktning mot en normalisering, även om takten och utgångsläget ser olika ut i olika länder. Sedan juli 2014 har Riksbanken åter satt inflationsmålet i fokus för penningpolitiken. Det återskapar förutsättningarna för ett bra samspel mellan lönebildningen och penningpolitiken. Enligt Riksbanksdirektionens majoritet kommer en första räntehöjning i slutet av 2018.

6. Sysselsättning och arbetsmarknad

I detta kapitel följs utvecklingen på arbetsmarknaden. Utvecklingen av den totala sysselsättningen och arbetslösheten beskrivs, liksom utvecklingen av industrisysselsättning och varsel. Även matchning och brist på arbetskraft belyses. Kapitlet avslutas med en genomgång av sysselsättningen för inrikes respektive utrikes födda.

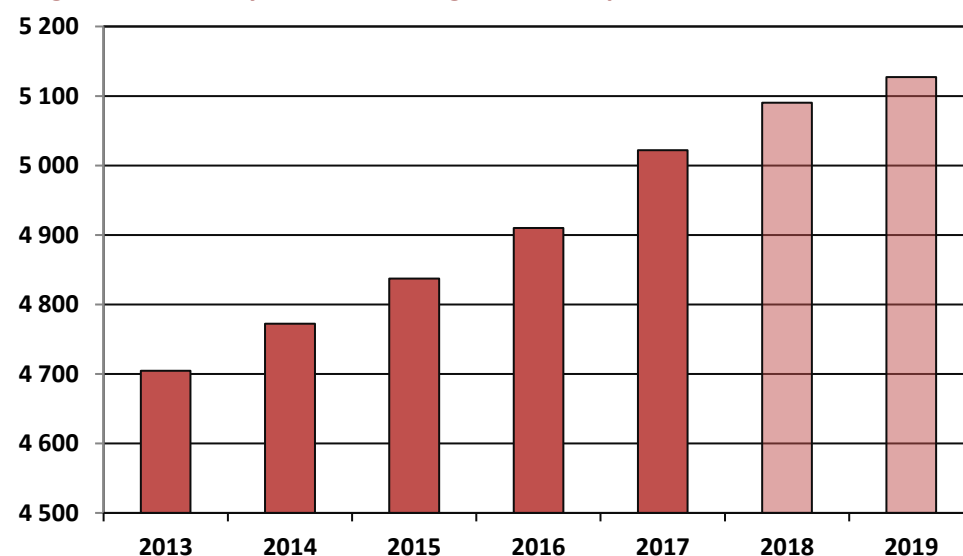
6.1 Sysselsättningen ökar

Läget på arbetsmarknaden är gott, antalet personer som är sysselsatta i Sverige fortsätter att öka och arbetslösheten minskar. Under 2017 passerade antalet sysselsatta personer i åldern 15–74 år fem miljoner. Antalet sysselsatta i åldern 15–74 år var 5 281 000 i juli 2018, (icke säsongsrensats), vilket är en ökning med 117 000 jämfört med samma period förra året. Sysselsättningsgraden uppgick i juli 2018 till 70,8 procent, vilket är en ökning med 1,0 procentenheter jämfört med juli 2017.

Även säsongsrensade data visar på en ökning av både antalet och andelen sysselsatta. Antalet sysselsatta, säsongsrensats, uppgick i juli 2018 till 5 116 000 vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på 68,6 procent.

Efterfrågan på arbetskraft har varit stark under inledningen av 2018 och både antalet sysselsatta och sysselsättningsgraden har stigit. Arbetsmarknaden förväntas vara fortsatt stark under 2018 och 2019, men takten i sysselsättningsstillväxten förväntas avta till följd av att konjunkturen ”går in i en mer mogen fas”. Dessutom kan bristen på arbetskraft inom ett antal yrken bidra till att hålla tillbaka jobbtillväxten något.

Diagram 6.1 Antal sysselsatta i Sverige, 15-74 år, personer i tusental

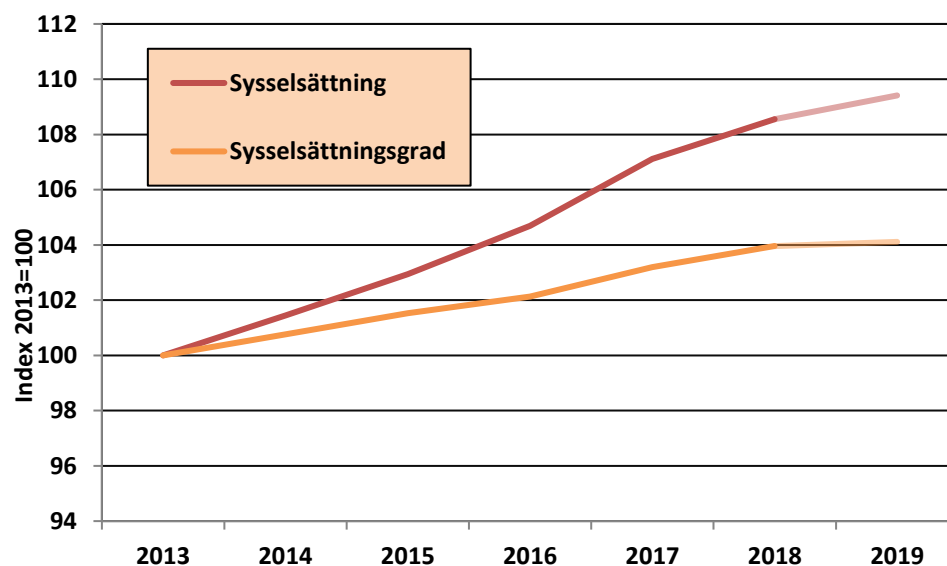

Källa: Konjunkturinstitutet

Sysselsättningen ökade mycket starkt under 2017. Både arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden hade en tydlig ökning. Ökningen var särskilt stor för utrikes födda. För de utrikes födda steg sysselsättningsgraden med 1,3 procentenheter, till 66,8 procent. Bland inrikes födda, som redan haft en hög sysselsättningsgrad, ökade sysselsättningsgraden med 0,7 procentenheter till 81,4 procent. Dessa sysselsättningsgrader är de högsta sysselsättningsgrader som uppmätts i Sverige sedan 2005. Även jämfört med andra länder är den svenska sysselsättningsgraden hög. Enligt Eurostat hade Sverige högst sysselsättningsgrad i EU under det fjärde kvartalet 2017.

Den totala befolkningen i åldern 15-74 år ökar. Det gör att sysselsättningsgraden, sysselsatta uttryckt i procent av befolkningen, ökar i långsammare takt än antalet sysselsatta. I diagram 6.2 visas utvecklingen sedan 2013 av dessa två mått. Mellan åren 2013 och 2019 förväntas sysselsättningsgraden stiga med cirka 2,7 procentenheter, från 65,7 procent till 68,4 procent.

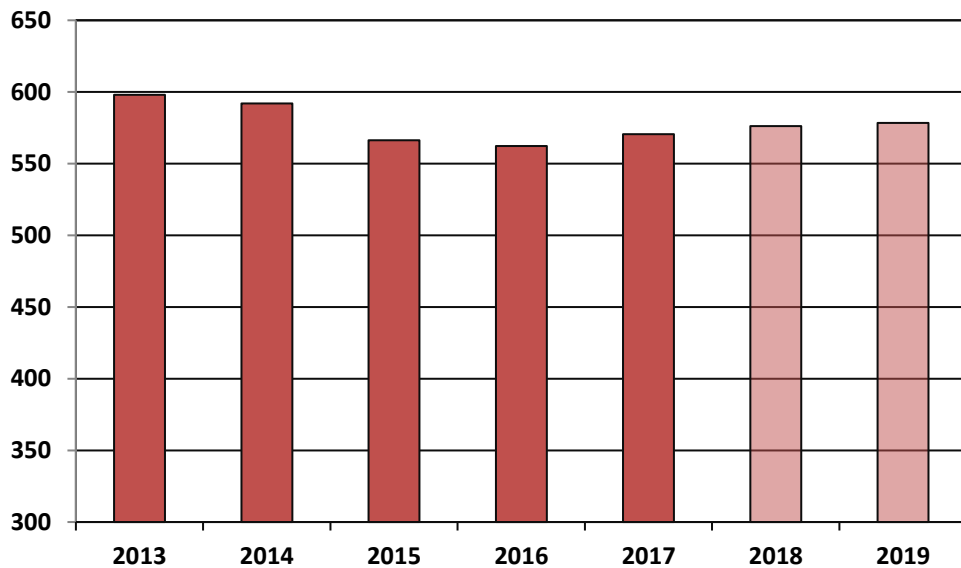
Diagram 6.2 Sysselsättningsutveckling och sysselsättningsgrad, index 2013=100

Källa: Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet räknar med att sysselsättningstillväxten bromsar in i år och nästa år. De främsta förklaringarna till inbromsningen består i att byggbranschens behov minskar framöver liksom att efterfrågan från offentlig sektor minskar. Nästa år kan tjänstebranscherna ensamma stå för i stort sett hela uppgången i sysselsättningen. Arbetsförmedlingen gör i sin prognos över arbetsmarknadsutsikterna en mer positiv bedömning. Under de två kommande åren förväntas antalet sysselsatta fortsätta att öka inom alla näringsgrenar utom jord- och skogsbruk.

Diagram 6.3 Industrissysselsättning, tusental personer

Källa: Konjunkturinstitutet

Industrissysselsättningen har efter flera års nedgång nu vänt uppåt. Industrin började visa en tillväxt av nya jobb under 2017 efter flera år av svag sysselsättningsutveckling och det finns nu mycket som talar för en fortsatt positiv utveckling under de närmsta åren. En särskilt stor ökning kan ses i fordonsindustrin. Under 2018 och 2019 väntas antalet sysselsatta inom industrin öka med 9 000 respektive 7 000 personer enligt Arbetsförmedlingens Arbetsmarknadsutsikter.

Statistiken ger inte en helt rättvisande bild av industrins betydelse för antalet sysselsatta i Sverige. En del av industrissysselsättningen har exempelvis påverkats av att verksamhet som tidigare bedrevs inom industriföretagen nu har outsourcats till andra företag utanför industrin. I andra fall har verksamheten avknoppats i separata företag som inte definieras som industri, trots att industriföretagen är den enda kunden för det nya avknoppade företaget. Det totala antalet personer vars sysselsättning är beroende av industrin är därför större än vad statistiken i diagram 6.3 visar.

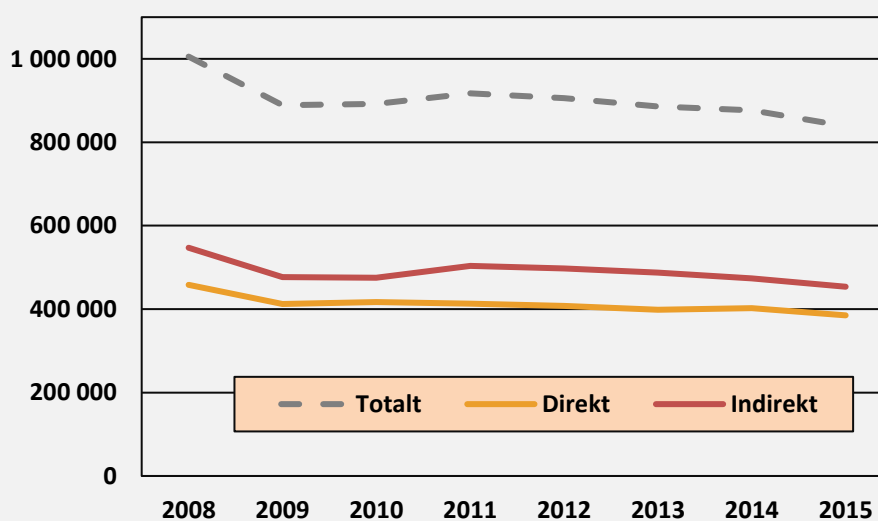
Fördjupning 6.1 Input-output-analys av sysselsättningen i svensk industri

För att se var i ekonomin produktionen sker och sysselsättningen finns delas statistiken traditionellt upp i branscher. I takt med ekonomins utveckling har dock näringslivets olika delar blivit alltmer sammankopplade och produktionen av en vara eller tjänst sker i värdekedjor som involverar flera företag som statistiskt sett återfinns i olika branscher.

Med hjälp av input-output-analys¹ går det att se hur ekonomins olika delar är sammanvävda. Det går exempelvis att beräkna hur mycket en viss efterfrågan på industrins produkter genererar i produktion och sysselsättning i branscher utanför industrin. På det sättet fås en mer rättvisande bild av industrins betydelse för den totala ekonomin. Resultatet som ges av input-output-analys är därmed ett viktigt komplement till den traditionella statistiska bilden av olika sektorer storlek och utveckling.

Utifrån beräkningar med hjälp av input-output-analys går det exempelvis att studera hur stor produktion som sker i industrin utöver den direkta produktionen i industriföretag, dvs. hur stor indirekt produktion som sker för att tillgodose slutlig efterfrågan på industriprodukter. På motsvarande sätt går det att beräkna hur stor sysselsättning denna produktion genererar, både direkt och indirekt.

Diagram 6.4: Industrins sysselsättning

Källa: SCB input-output-tabeller, egna beräkningar

¹Vi har använt samma metod som i Lena Hagmans och Mats Kinnwalls rapport "Svensk exportsektor växer med ökat tjänsteinnehåll" (2018)

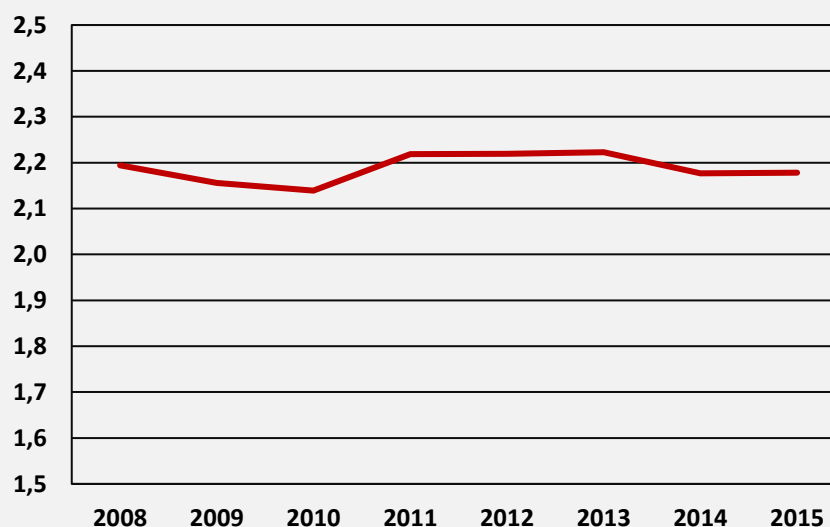
²Input-output-statistiken publiceras av SCB med några års förskjutning, och det senast tillgängliga underlaget avser 2015

Den direkta sysselsättningen inom industrin som kommer av slutlig efterfrågan på industrins produkter var 2015² cirka 400 000 personer. Utöver det tillkommer mer än lika många i form av indirekt sysselsättning och den totala sysselsättningen som genereras av efterfrågan på industriprodukter var därmed drygt 800 000 personer. Utvecklingen sedan 2008 visar att det skedde en stor minskning av industrianställda både direkt och indirekt i samband med finanskrisen 2008-2009 men antalet sysselsatta inom industrin har sedan dess varit relativt stabilt.

Skillnaden mellan den direkta och den totala sysselsättningen kan uttryckas som en så kallad multiplikator. Den fås fram genom att dividera den totala sysselsättningen med den direkta sysselsättningen. En multiplikator på 2 innebär att det för varje direkt sysselsatt person även finns en indirekt sysselsatt person. För hela industrin har multiplikatorn varit mycket stabil och pendlat mellan 2,14 och 2,22 under perioden 2008-2015. 2015 var den 2,18 vilket innebär att det för varje direkt sysselsatt inom industrin även fanns 1,18 indirekt sysselsatta personer.

Även i ett längre tidsperspektiv har det inte skett några större förändringar av industrins sysselsättningsmultiplikator. Tidigare beräkningar har visat att den exempelvis år 1995 var 2,13³.

Diagram 6.5: Industrins sysselsättningsmultiplikator

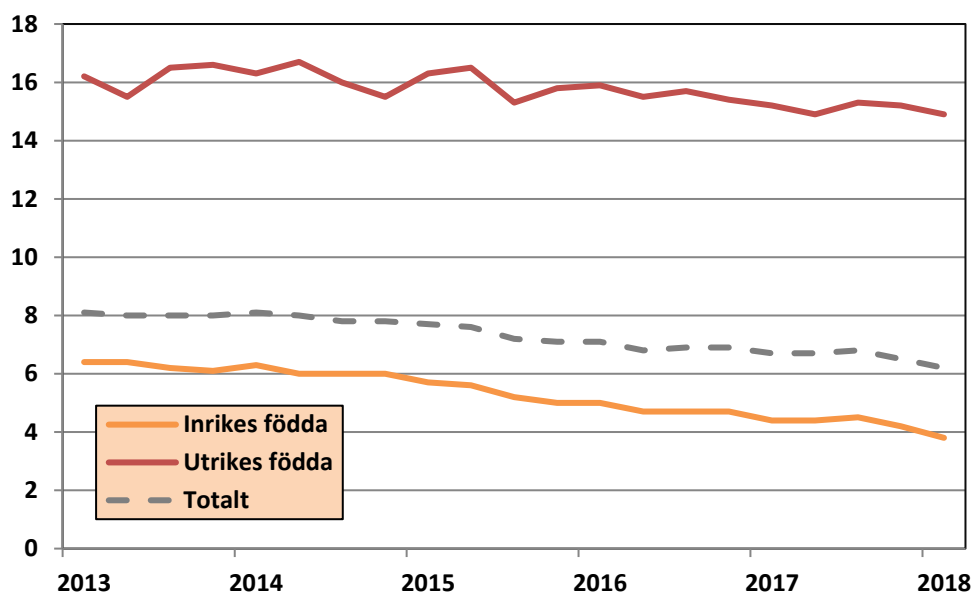
Källa: SCB input-output-tabeller, egna beräkningar

³Se rapporten "Det nya näringslivet – Samspelet mellan industrin och tjänstesektorn" från Unionen och Almega, november 2008

6.2 Arbetslösheten nära sex procent

Arbetslösheten låg länge på en nivå kring åtta procent, men har sedan ett par år tillbaka börjat sjunka. Trots en snabb befolkningstillväxt har arbetslösheten minskat och närmar sig nu sex procent i säsongsrensade och trendjusterade värden. Arbetslöshetens utveckling över tid presenteras i diagram 6.6.

Diagram 6.6 Arbetslöshet, 15–74 år, i procent, säsongsrensade och utjämnade data

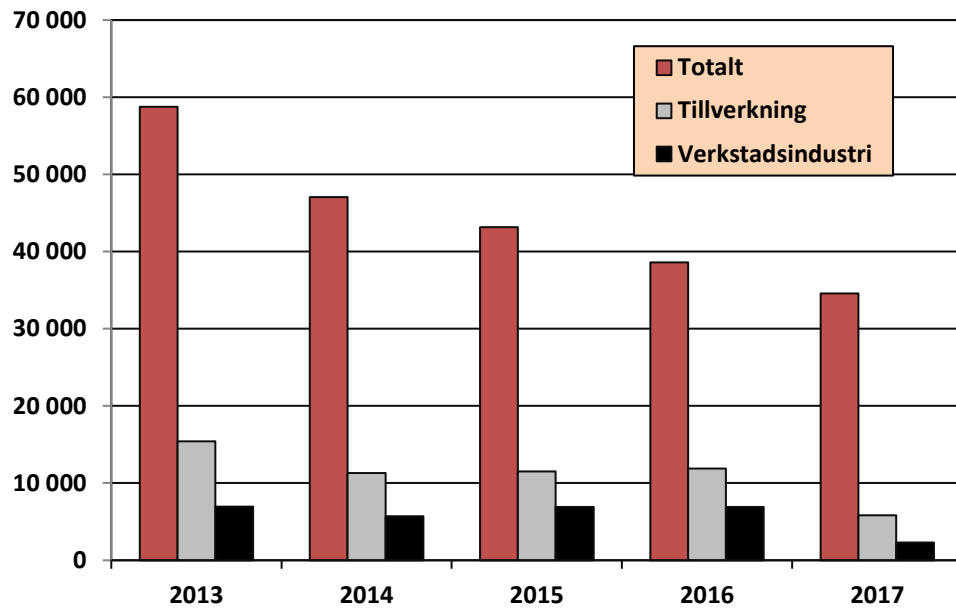
Källa: SCB

Konjunkturinstitutet bedömer att arbetslösheten kommer att ligga omkring 6,2 procent under kommande år.

Icke säsongsrensade var det 339 000 personer i åldern 15–74 år som var arbetslösa i juli 2018. Det motsvarar ett arbetslöshetstal på 6,0 procent, vilket är en minskning med 0,6 procentenheter jämfört med juli 2017.

En kompletterande bild kring arbetslöshetsutvecklingen fås av att undersöka varselutvecklingen. Utvecklingen av antalet varsel är en indikator på kommande arbetslöshet. I diagram 6.7 redovisas antalet varsel om nedläggning och/eller personalneddragningar under 2013–2017, totalt samt nedbrutet på tillverkningsindustrin och verkstadsindustrin. Av diagrammet framgår att antalet varsel har sjunkit, både totalt och inom industrin. Det finns en förskjutning mellan tiden då varslen läggs till dess att de får effekt i form av arbetslöshet. De sjunkande varseltalen har också visat sig i en sjunkande arbetslöshet under senare år.

Diagram 6.7 Varselutvecklingen, antal personer

Källa: Arbetsförmedlingen

6.3 Matchningen fungerar fortsatt dåligt

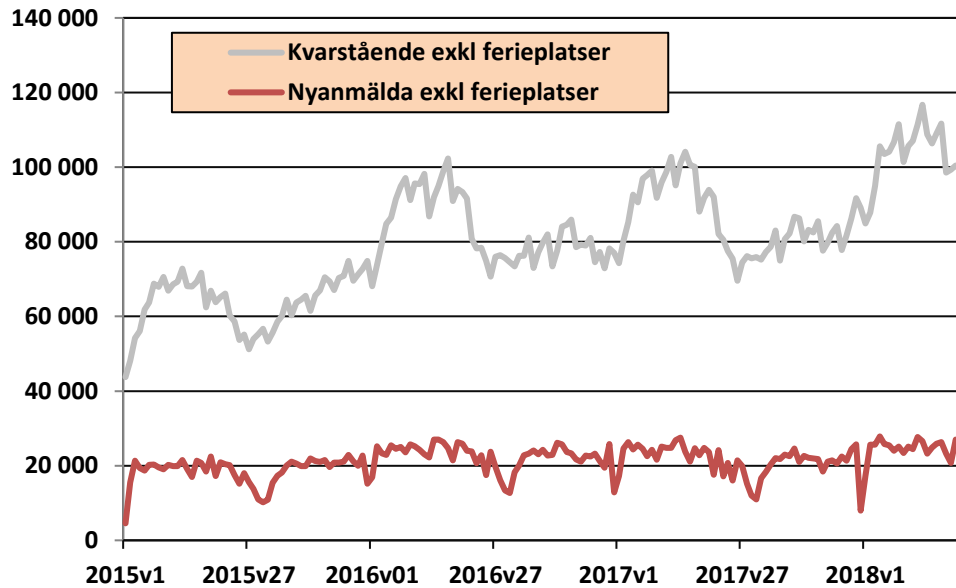
Dagens arbetsmarknad kännetecknas av en högkonjunktur där efterfrågan på arbetskraft är stor, men där arbetslösheten samtidigt är hög för vissa grupper. Matchningen är dålig och mis-match är ett begrepp som används när de arbetssökande saknar de kvalifikationer som arbetsgivarna efterfrågar och det därför inte går att matcha arbetssökande med de lediga tjänster som finns.

En händelse som har påverkat sökandesammansättningen är den stora flyktinginvandringen, som gjort att fler av de arbetssökande står långt ifrån arbetsmarknaden och saknar de kvalifikationer som arbetsgivarna efterfrågar.

I diagram 6.8 visas utvecklingen av antalet kvarstående platser hos Arbetsförmedlingen. Kvarstående platser är de jobb som annonserats men som av någon anledning inte tillsatts. I diagrammet visas också utvecklingen av antalet nyanmälda platser som nyss anmälts till Arbetsförmedlingen. Både antalet nyanmälda och antalet kvarstående platser har ökat sedan 2013 men ökningen har varit större för kvarstående platser.

Antalet nya arbeten ökar något, vilket är ett tecken på att utvecklingen på arbetsmarknaden varit god, vilket också visat sig i ett ökat antal sysselsatta. Att antalet kvarstående platser ökar visar dock på att det också finns problem att hitta rätt arbetskraft till de jobb som är vakanta. Det blir alltså allt fler annonserade jobb som inte tillsätts och matchningen fungerar dåligt.

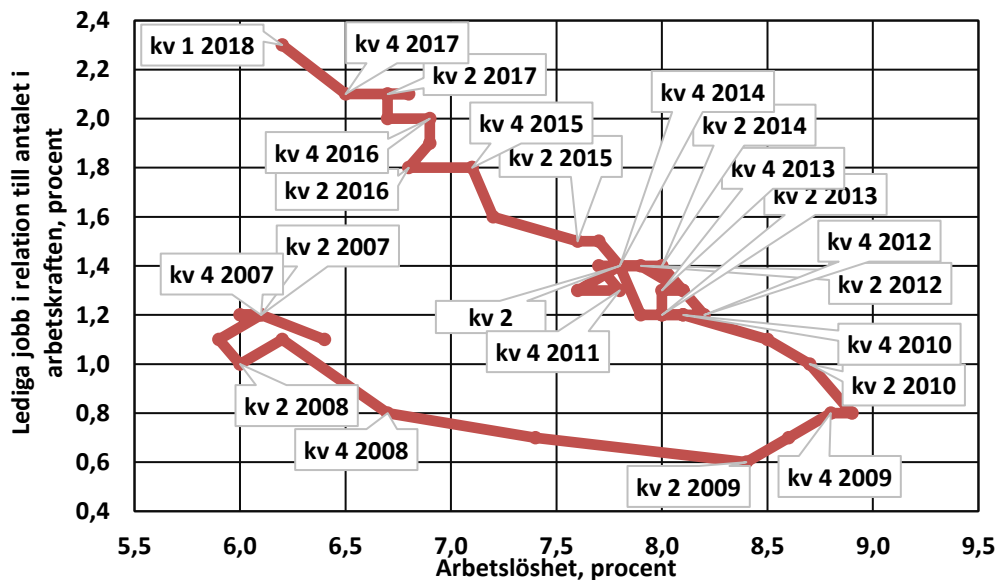
Diagram 6.8 Nyanmälda och kvarstående lediga platser, antal platser

Källa: Arbetsförmedlingen

Sambandet mellan antalet lediga jobb och antalet arbetslösa kan också beskrivas med hjälp av Beveridgekurvan (se diagram 6.9). På en väl fungerande arbetsmarknad tillsätts de jobb som är vakanta snabbt vilket resulterar i låg arbetslöshet och få vakanta jobb. I Beveridgekurvan skulle det innebära ett skifte mot nedre vänstra hörnet.

Diagram 6.9 Beveridgekurvan 2007-kv 1 2018

Källa: Konjunkturinstitutet

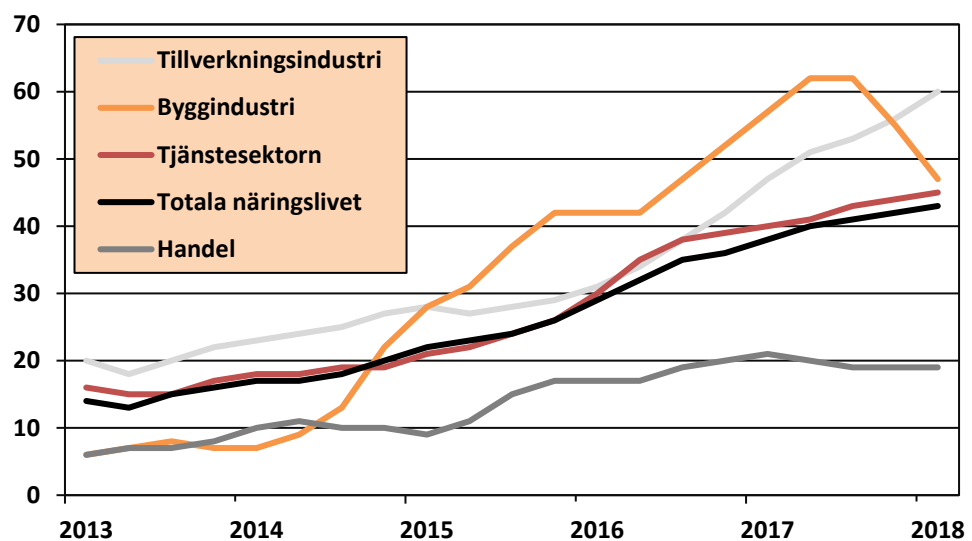
Efter finanskrisen skiftade Beveridgekurvan uppåt till höger, arbetslösheten ökade samtidigt som antalet lediga kvarstående jobb blev fler. Matchningen på svensk arbetsmarknad fungerade sämre. Kurvan har sedan början av 2010 skiftat uppåt till

vänster, ett läge där arbetslösheten minskat samtidigt som antalet lediga jobb i relation till arbetskraften ökat.

Många nya jobb tillsätts och det totala antalet sysselsatta ökar men det är samtidigt uppenbart att det för en del jobb är svårt att hitta rätt kompetens och att de som är arbetslösa inte har den kompetens som efterfrågas.

Andelen företag som i Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer uppger att de har brist på arbetskraft har ökat markant sedan 2013. Ökningen är bred, med undantag för byggindustrin som efter första halvåret 2017 uppgett en minskad nivå på arbetskraftsbrist.

Diagram 6.10 Brist på arbetskraft, netttotal

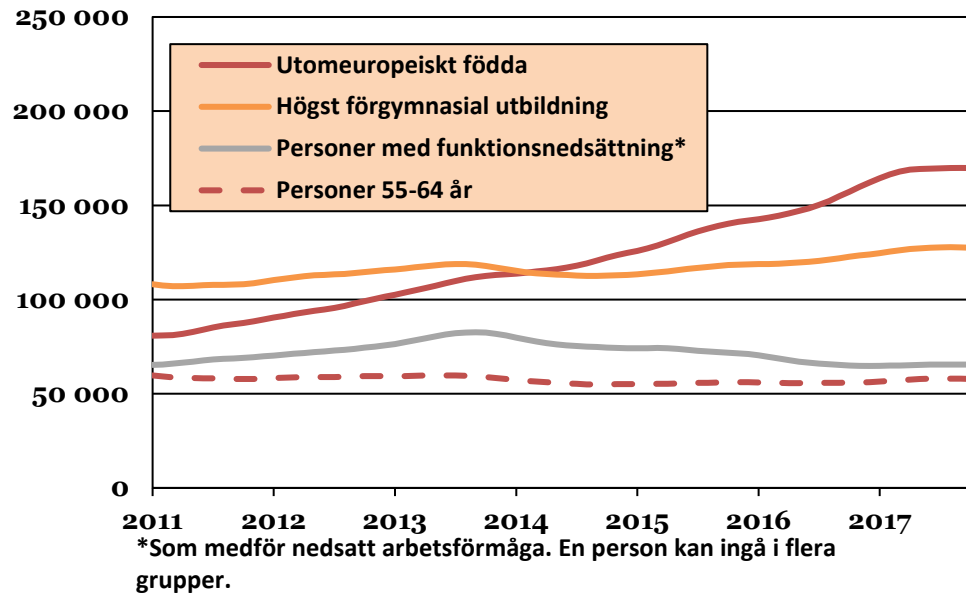
Källa: Konjunkturinstitutet

Kompetensutveckling av de redan anställda är en central faktor för att företagen ska ha tillgång till den kompetens de behöver. Globaliseringen och en allt tuffare konkurrens gör att strukturomvandlingen går snabbare. Det är en utveckling som kommer att fortsätta och möjligheten till kontinuerlig kompetensutveckling blir därför allt viktigare.

6.4 Utmaningar

En allt större andel av de arbetslösa är födda utanför Europa eller tillhör någon eller några andra av de fyra grupper som av Arbetsförmedlingen anses ha en svag ställning på arbetsmarknaden. De grupperna är, utöver personer födda utanför Europa, även personer med högst förgymnasial utbildning, personer med funktionshinder som innebär nedsatt arbetsförmåga samt personer över 54 år. I diagram 6.11 visas utvecklingen av antalet personer i de grupper som anses ha svag ställning. Notera att en person kan ingå i flera grupper.

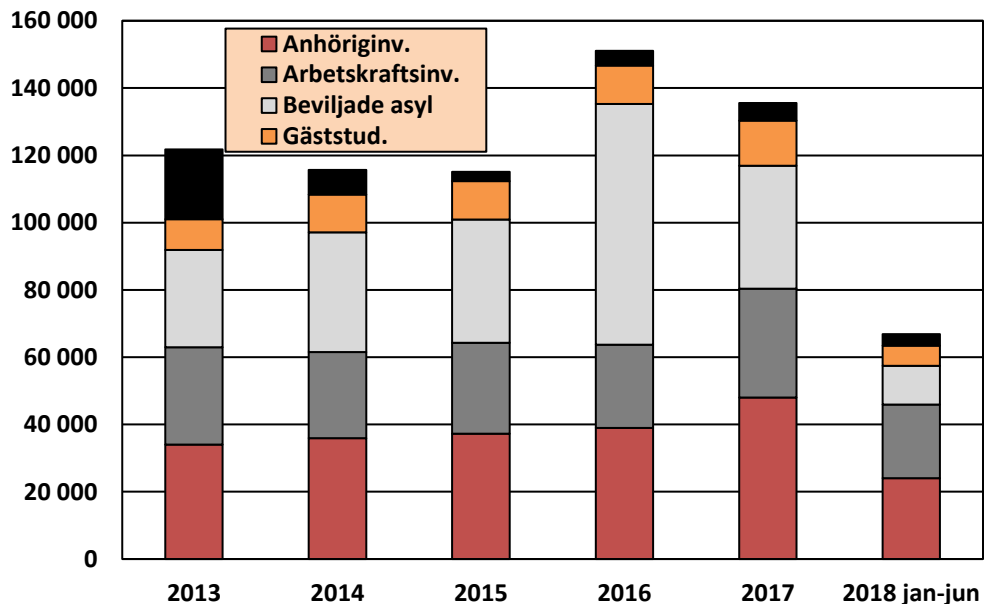
Diagram 6.11 Antal arbetslösa personer med svag ställning på Arbetsmarknaden

Källa: Arbetsförmedlingen

Den grupp av arbetslösa personer med svag ställning på arbetsmarknaden som har ökat mest under senare år är personer födda utanför Europa, även om kurvan har planat ut sedan början av 2017. I slutet av 2017 var det 170 000 utomeuropeiskt födda personer som var arbetslösa i Sverige.

Diagram 6.12 Antal beviljade uppehållstillstånd i Sverige

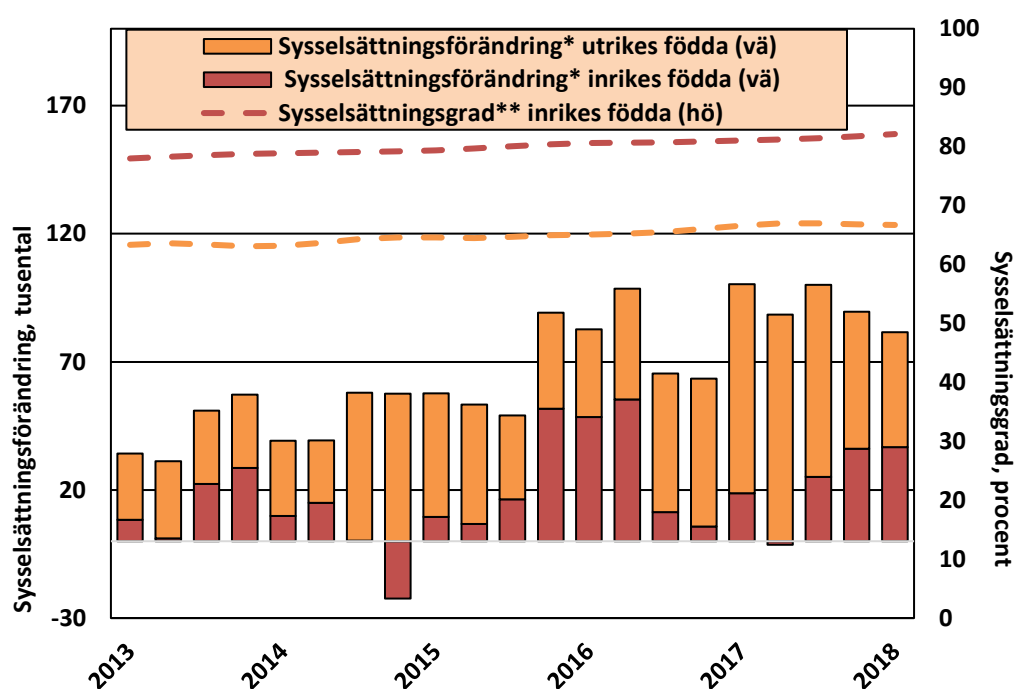
Källa: Migrationsverket

Utvecklingen framöver när det gäller arbetslöshet och sysselsättningsgrad för utomeuropeiskt födda kommer delvis att påverkas av hur det framtida inflödet av

personer som fått uppehållstillstånd ser ut. Diagram 6.12 visar antalet beviljade uppehållstillstånd i Sverige fram till och med första halvåret 2018. Efter toppen 2016, när antalet beviljade uppehållstillstånd var drygt 150 000, sjönk antalet uppehållstillstånd till drygt 135 000 under 2017. Under det första halvåret 2018 har 66 900 uppehållstillstånd beviljats.

Även om de utomeuropeiskt födda ökar som grupp bland arbetslösa personer med svag ställning på arbetsmarknaden är det samtidigt de utrikes födda som har bidragit mest till de senaste årens sysselsättningsökning. I diagram 6.13 visas att en stor del av den sysselsättningsökning som skett de senaste åren har kommit just bland utrikes födda.

Diagram 6.13 Sysselsättningsökning uppdelat på inrikes och utrikes födda tusental personer

*Avser jämförelse med samma kvartal föregående år

**Säsongrensade data, trendvärden

Källa: SCB via Arbetsförmedlingen

Källa: Arbetsförmedlingen

6.5 Sammanfattning

Både antalet och andelen sysselsatta i Sverige ökar. I juli 2018 uppgick sysselsättningsgraden till 70,8 procent (icke säsongrensad) och antalet sysselsatta hade på ett års tid ökat med nästan 120 000 personer. Ökningen var särskilt stor bland utrikes födda. Industrin har under 2017 uppvisat en tillväxt av nya jobb efter flera år av svag sysselsättningsutveckling.

Arbetslösheten låg länge på en nivå kring åtta procent, men har sedan ett par år tillbaka börjat sjunka. Trots en snabb befolkningstillväxt har arbetslösheten

minskat och närmar sig nu sex procent. Antalet varsel har sjunkit de senaste åren och är nu på historiskt sett mycket låga nivåer.

Matchningen på svensk arbetsmarknad fortsätter att fungera dåligt. Bristtalen är höga och många företag har svårt att hitta arbetskraft. Samtidigt finns många arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden. Sammansättningen av de arbetslösa förändras och en allt större andel av de arbetslösa tillhör någon av grupperna med svag ställning, främst utomeuropeiskt födda.

7. Löner

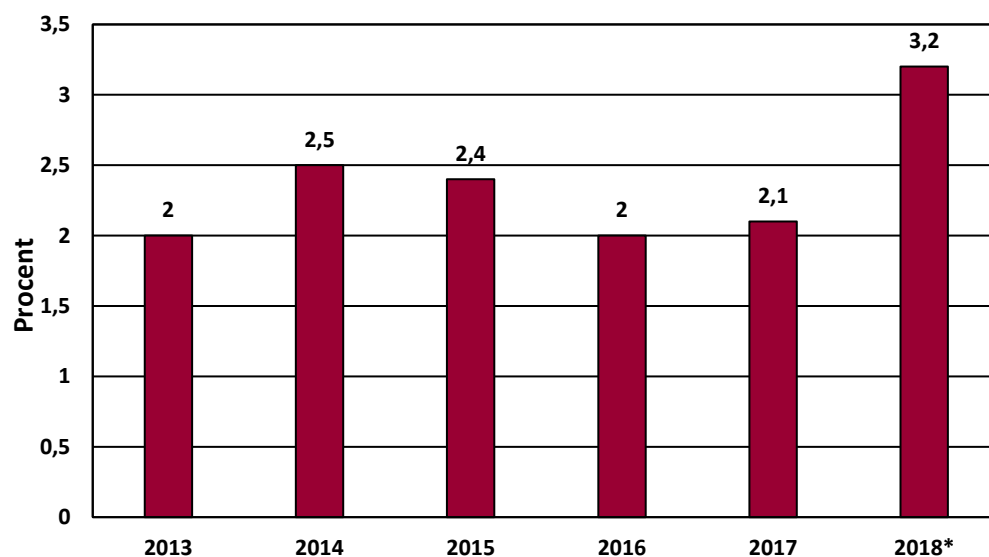
I kapitel 7 beskrivs löneutvecklingen inom industrin. Nominella och reala förändringar redovisas och jämförelser görs mellan kvinnors och mäns löneutveckling. Blicken vänds även utomlands för en jämförelse av löneutvecklingen i Sverige med utvecklingen i Västeuropa.

7.1 Lägre löneökningstakt efter finanskrisen

De första åren efter finanskrisen uppvisade löneökningarna inom industrin stor variation. Det orsakades av de kraftiga svängningarna i de ekonomiska förutsättningarna för svensk industri.

Inför avtalsrörelsen 2013 var Facken inom industrins bedömning att löneutrymmet, till följd av sämre produktions- och produktivitetsutveckling, var lägre än tidigare och avtalen kom därför att ligga på en lägre nivå. Det skedde också en återgång till treårigt avtal med löneökningar i början av varje avtalsår. Detta bidrog till en mer stabil utveckling av löner och lönekostnader. I 2016 års avtalsrörelse kunde parterna inte enas om ett längre avtal utan avtalet blev ettårigt. Nivån blev i stort sett densamma som i treårsavtalet 2013-2015. I avtalsrörelsen 2017 slöts återigen ett treårigt avtal med överenskommelse om löneökningar på liknande nivå som under de två föregående avtalsperioderna (6,5 procent på tre år). Sammantaget har löneökningarna inom industrin varit lägre efter finanskrisen än före.

Diagram 7.1 Löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin, procent

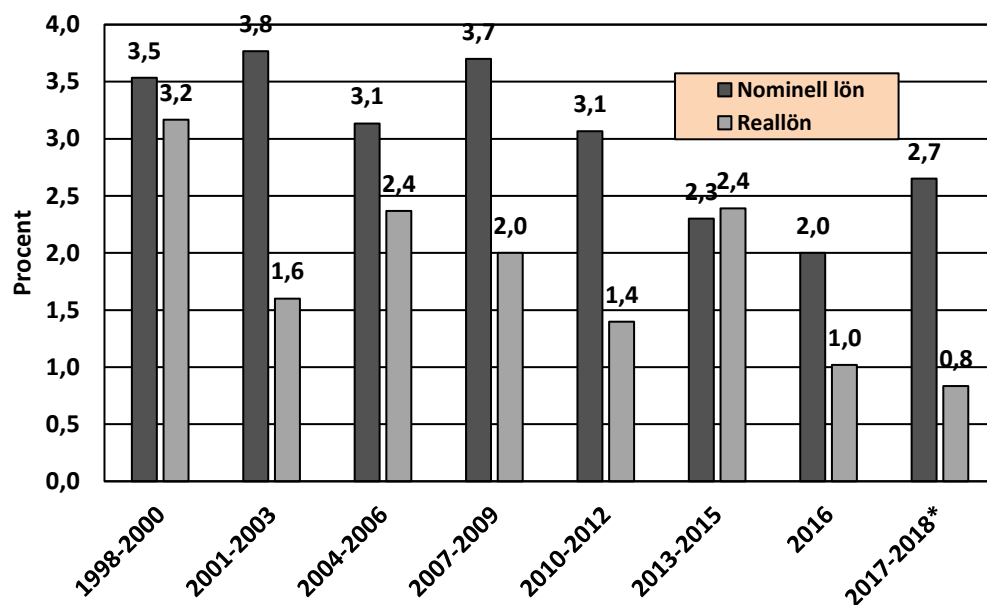
Källa: Konjunkturinstitutet. * Prognos

Diagram 7.1 visar utfallet av löneutvecklingen inom svensk industri för åren 2013-2018³⁸ enligt konjunkturlönestatistiken. Lönerna beräknas ha ökat med i genomsnitt 2,3 procent per år under avtalsperioden 2013-2015. 2013 och 2016 års löneökningar på 2,0 procent är de lägsta som uppmätts sedan Industriavtalet tecknades. När det gäller den senaste avtalsperiodens två första år har 2017 års löneökningar landat omkring den nivå som avtalet anger, medan Konjunkturinstitutets prognos är att löneglidningen tar fart under 2018 och resulterar i löneökningar om 3,2 procent i svensk tillverkningsindustri.

7.2 Fortsatta reallöneökningar

Om lönerna ökar snabbare än inflationen ökar reallönerna. Mellan 1998 och 2010 ökade reallönerna varje år. 2011 sjönk reallönerna med 0,5 procent. Det var det första året sedan industriavtalets tillkomst som reallönerna minskade. Sett över hela perioden 2010-2012 ökade reallönerna dock i genomsnitt med 1,4 procent per år (diagram 7.2). Åren därefter, 2013-2015, ökade reallönerna med i genomsnitt 2,4 procent per år trots den lägre avtalsnivån, till följd av en obefintlig inflation.

Diagram 7.2 Total och real löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin

Källa: Konjunkturinstitutet * 2018 är en prognos

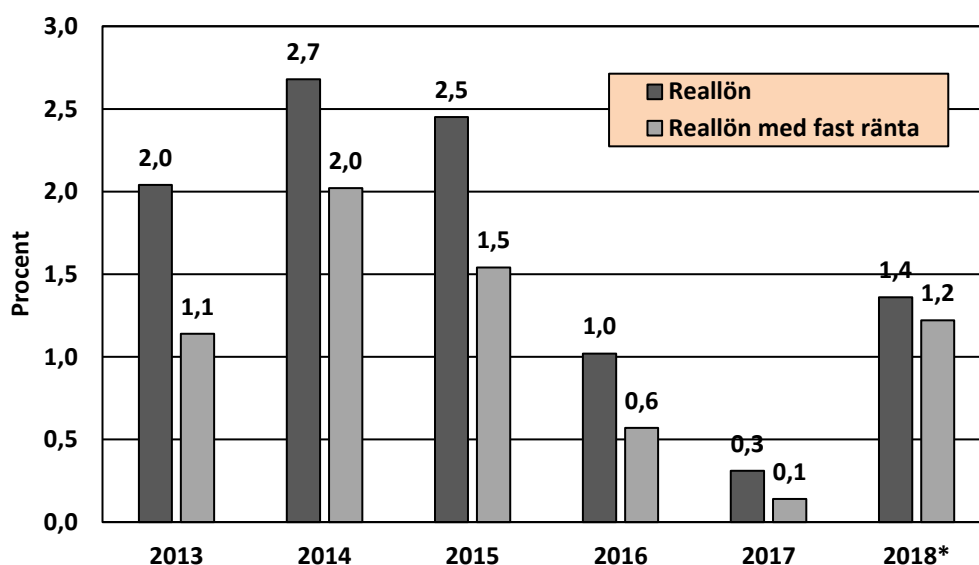
2016 vände utvecklingen och inflationstakten började stiga och landade på en procent mätt med KPI. För helåret 2017 uppmättes prisökningar om 1,8 procent och även 2018 prognosticeras inflationen fortsatt befinna sig omkring denna nivå.

³⁸ De uppmätta löneökningarna skiljer sig åt beroende på vilken källa som används. I diagram 7.1 -7.4 används Konjunkturinstitutet som källa och i diagram 7.5 - 7.6 används SCB:s strukturlönestatistik. I den internationella jämförelsen i diagram 7.7 - 7.10 används LCI från Eurostat som källa.

Reallönerna ökade därmed med en procent 2016 och förväntas öka med i genomsnitt 0,8 procent per år under perioden 2017-2018.

Inflationen mätt med KPI påverkas mycket när stora ränteförändringar sker. Om KPIF³⁹ används istället för KPI vid beräkning av reallönen erhålls reallönen med fast ränta. Utvecklingen av reallönen med fast ränta skiljer sig från den vanliga reallöneutvecklingen och svängningarna mellan olika år är i regel mindre. Diagram 7.3 illustrerar reallöneutvecklingen mätt med både KPI och KPIF under perioden 2013-2018.

Diagram 7.3 Reallöneutveckling i gruv-och tillverkningsindustrin, procent

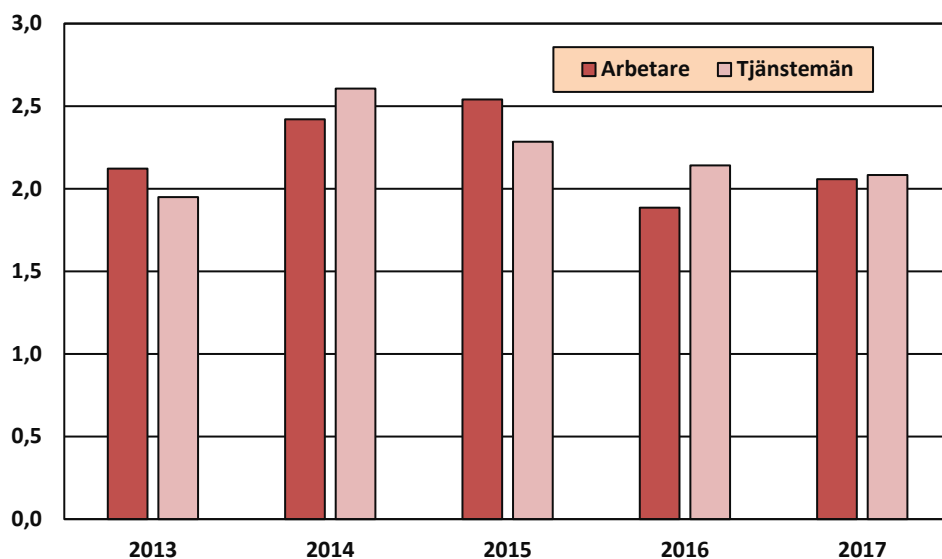
Källa: Konjunkturinstitutet *Prognos

7.3 Likartad löneökning för arbetare och tjänstemän

Diagram 7.4 visar löneutvecklingen inom industrin, uppdelat på arbetare och tjänstemän under perioden 2013-2017 enligt konjunkturlönestatistiken. Det framgår att enligt konjunkturlönestatistiken har löneökningarna befunnit sig på likartad nivå för arbetare och tjänstemän under perioden, där de båda grupperna omväxlande haft lägre respektive högre ökningstakt mellan åren. Under 2017 var arbetarnas och tjänstemännens löneökningstakter i stort sett identiska.

³⁹ Skillnaderna mellan KPI och KPIF framgår av fördjupning 5.1. Sedan 2017 är KPIF riksbankens nya målvariabel för penningpolitiken (tidigare KPI).

Diagram 7.4 Löneökningar i industrin (SNI BCDE), arbetare respektive tjänstemän, procent

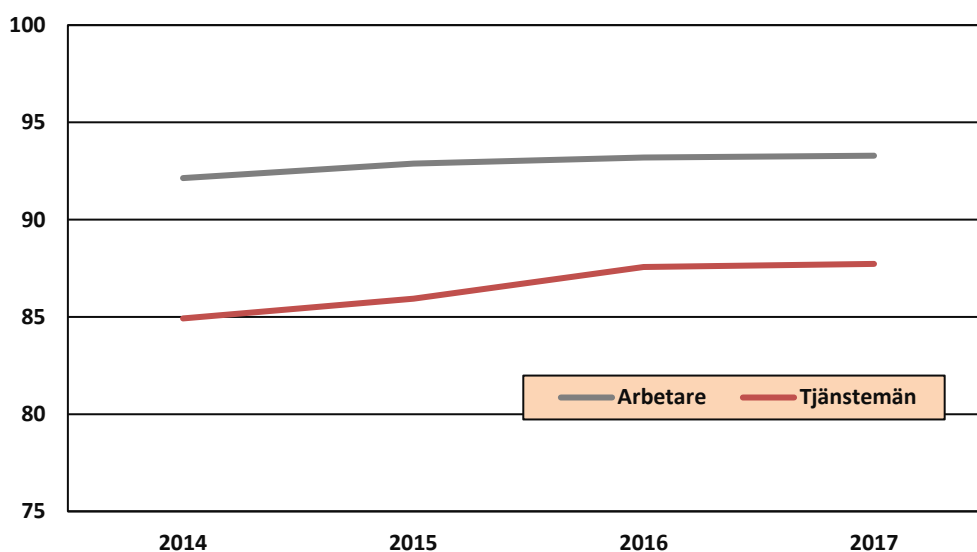

Källa: Medlingsinstitutet, konjunkturlönestatistiken

7.4 Minskande lönegap

Löneskillnaden mellan män och kvinnor är mindre bland arbetare än bland tjänstemän, vilket framgår av diagram 7.5. Kvinnornas löner har i arbetargruppen befunnit sig relativt konstant på en nivå om 93 procent av männens löner under perioden. I tjänstemannagruppen har en förbättring av kvinnornas löner i förhållande till männens skett under perioden. Mellan 2014 och 2017 ökade andelen från 85 till 88 procent.

Diagram 7.5 Kvinnornas lön som andel av männens löner i svensk industri (SNI B+C) 2014 – 2017

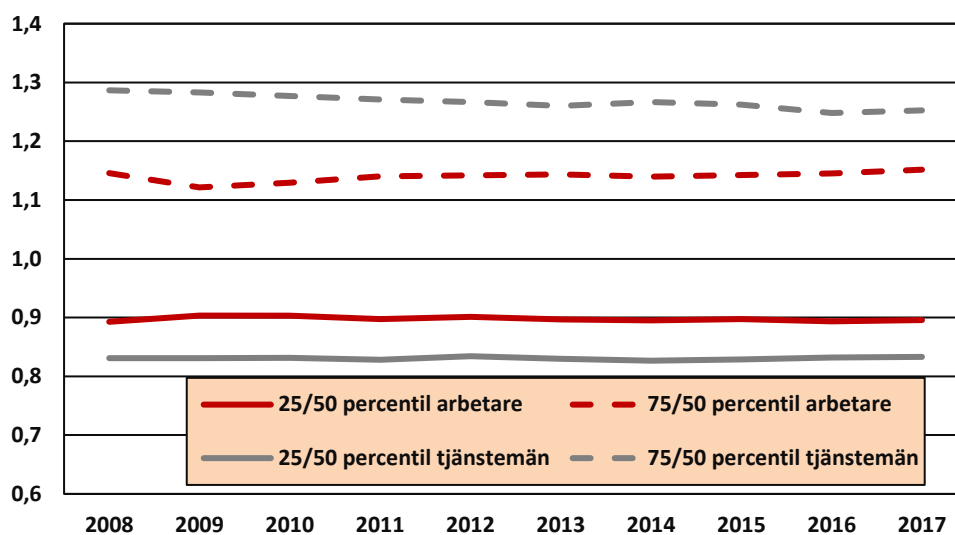

Källa: SCB, strukturlönestatistiken, tid- och prestationslön i privat sektor

7.5 Större lönespridning bland tjänstemän än arbetare

Lönespridningen mellan arbetare och tjänstemän kan studeras genom percentiler och hur de förändras över tid. I diagram 7.6 visas kvoten mellan 25:e och 50:e percentilerna samt 75:e och 50:e percentilerna enligt SCB:s strukturlönestatistik. 25:e percentilen representerar den lönenivå för vilken 25 procent av de anställda har lägre lön (dvs. 75 procent av de anställda har som minst en lön på denna nivå). Likaså är den 75:e percentilen den lönenivå för vilken 75 procent av de anställda har lägre lön (dvs. endast 25 procent har en lön högre än denna nivå). 50:e percentilen är ett annat uttryck för medianlönen. I diagram 7.6 studeras förhållandet mellan percentilerna och hur de förändrats under perioden 2008-2017.

Diagram 7.6 Lönespridningen för arbetare respektive tjänstemän 2008-2017, 25/50 percentil respektive 75/50 percentil

Källa: SCB, strukturlönestatistiken, totallön i privat sektor

Lönespridningen har varit betydligt större för tjänstemännen än för arbetarna under hela perioden, även om tjänstemännens lönespridning minskat över tid. 2008 var 75:e percentilen 29 procent högre än medianen, medan den 2017 var 25 procent högre. Skillnaden mellan medianen och den 25:e percentilen har å andra sidan varit i stort sett oförändrad under perioden. För arbetarna har 75:e percentilen under hela perioden varit omkring 15 procent högre än medianen och även förhållandet mellan den 25:e percentilen och medianen har befunnit sig på samma nivå under hela perioden.

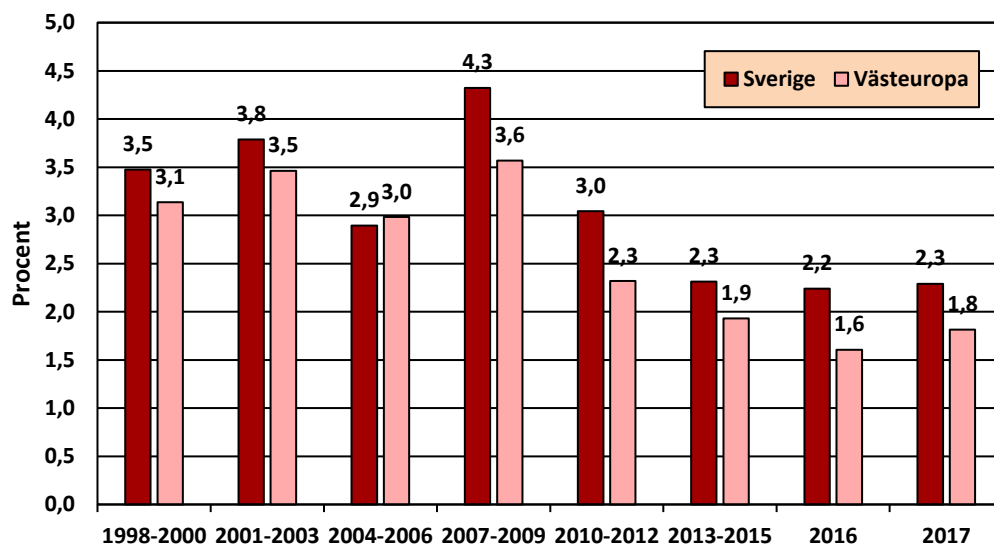
7.6 I takt med Europa

Under Industriavtalets tid har lönerna i Sverige ökat något mer än i Västeuropa⁴⁰. I diagram 7.7 jämförs den genomsnittliga årliga löneökningstakten i svensk

⁴⁰ Med Västeuropa avses Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. De redovisade

tillverkningsindustri med genomsnittet för Västeuropa under olika perioder. Perioderna motsvarar i stort de olika avtalsperioderna. Sverige har haft högre löneökningar under samtliga perioder utom en (2004-2006), då ökningstakten var marginellt lägre än den västeuropeiska.

Diagram 7.7 Löneutveckling i Sverige⁴¹ och Västeuropa, tillverkningsindustrin, procent

Källa: Eurostat LCI

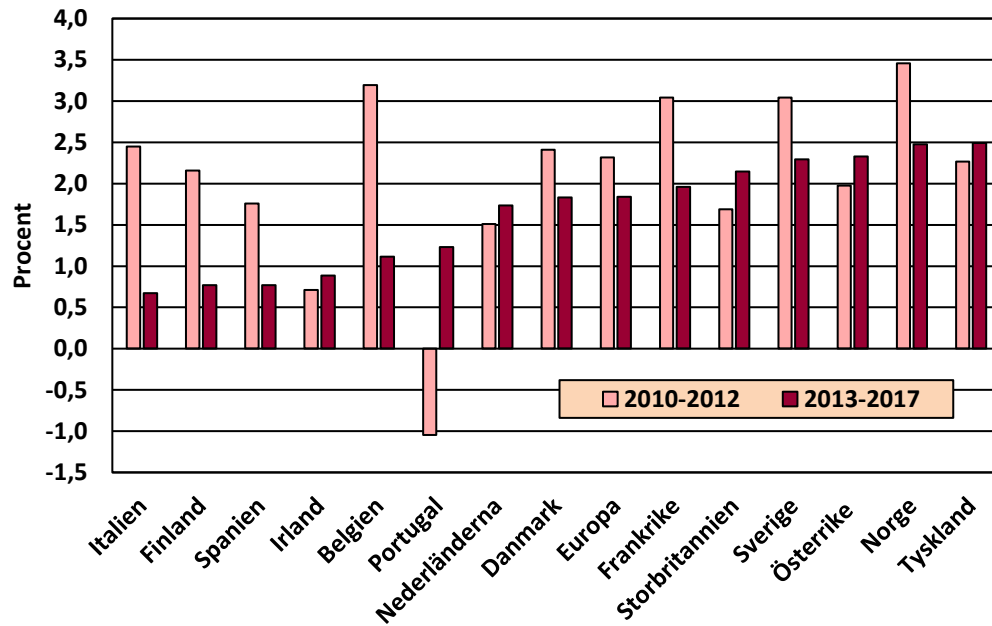
Det är utifrån diagram 7.7 tydligt att både Sverige och Västeuropa sammantaget har växlat ner löneökningstakten efter finanskrisen. Däremot råder det stor variation mellan länderna (diagram 7.8). Samtidigt som flertalet länder genomfört en nedväxling under den senare perioden, har några länder höjt sin löneökningstakt.

I Sverige ökade lönerna årligen med i genomsnitt 3,0 procent 2010-2012 och 2,3 procent 2013-2017. Genomsnittet för Västeuropa var 2,3 procent 2010-2012 och 1,8 procent 2013-2017. Löneökningstakten har således sjunkit något mer i Sverige än i Västeuropa. Sverige uppvisar dock fortfarande en högre löneökningstakt än Västeuropa (diagram 7.8 och 7.9), men under denna period lägre än Tyskland. Tyskland har ökat från 2,3 procent till 2,5 procent mellan de två perioderna.

siffrorna är KIX-vägda genomsnitt, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.

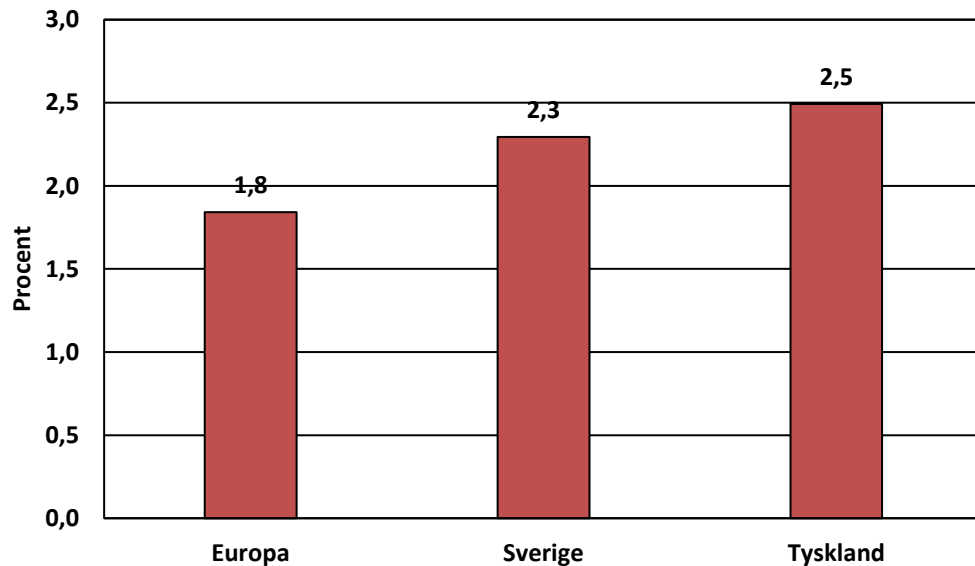
⁴¹ Omklassificering av Ericsson AB genomfördes i LCI 2017. För att korrigera för denna omklassificering har Eurostats svenska LCI-siffror för 2017 korrigerats mha LCI-statistik utan Ericsson som publicerats av SCB. Detta gäller för samtliga diagram och tabeller i kapitel 7 som bygger på LCI.

Diagram 7.8 Löneutveckling Västeuropa, 2010-2012 och 2013-2017, procent

Källa: Eurostat LCI

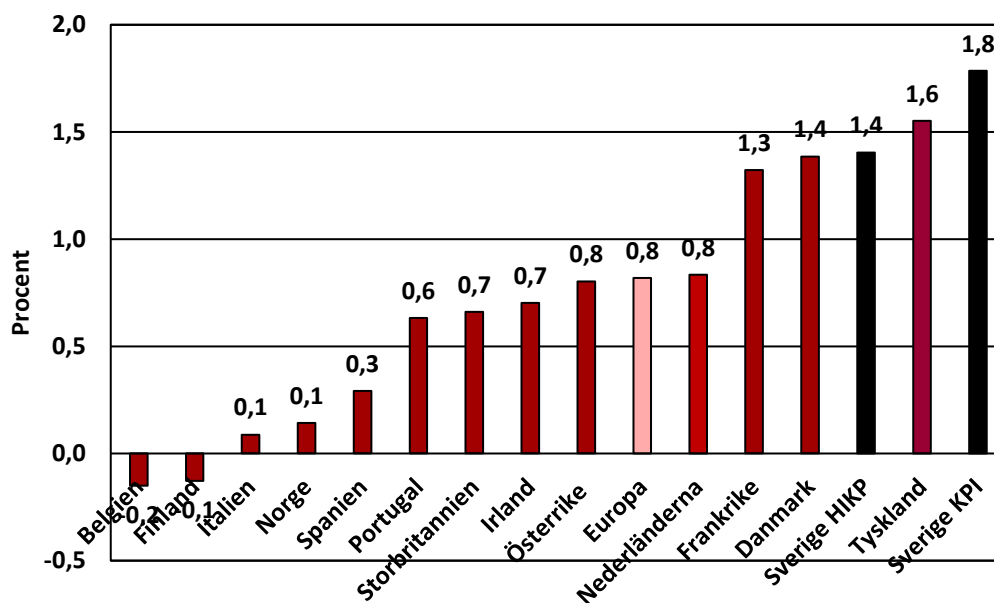
Diagram 7.9 Löneutveckling Sverige, Tyskland och Västeuropa, 2013-2017, procent

Källa: Eurostat LCI

De reala lönerna har ökat i samtliga västeuropeiska länder utom Belgien och Finland under perioden 2013-2017. Genomsnittet för Västeuropa var 0,8 procent. Sverige har, med 1,8 procent per år, haft högst reala löneökningar i Västeuropa under perioden beräknat med KPI som inflationsmått. Om istället samma mått som i de övriga västeuropeiska länderna används, HIKP, blir den svenska reallöneökningen 1,4 procent. Tyskland har haft näst högst reallöneutveckling med 1,6 procent per år (diagram 7.10).

Diagram 7.10 Reallöneutveckling Västeuropa, 2013-2017, procent

Källa: Eurostat LCI

7.7 Industrin normerar

2017 års avtal inom industrin gav kostnadsökningar på totalt 6,5 procent över en treårsperiod. Detta motsvarar en årstakt på drygt 2,1 procent. Denna kostnad blev sedan den norm (märket) som kom att gälla för övriga avtal som tecknades under 2017.

Tabell 7.2 Sektorvis årlig löneökningstakt 1998-2017

	1998-2017	2017-2018 ⁴²
Totalt	3,2	2,6
Näringsliv	3,1	2,5
Industri	3,1	2,7
Bygg	3,2	2,6
Tjänstsektorer	3,1	2,4
Stat	3,2	2,8
Kommuner	3,4	3,1

Källa: Konjunkturinstitutet konjunkturlönestatistik

Tabell 7.2 visar löneutvecklingen i olika sektorer för två olika perioder. 1998-2017 har löneutvecklingen i dessa sektorer varit likartad och rört sig i spannet 3,1–3,4 procent. Skillnaderna under perioden 2017-2018 är också förhållandevis små och kan bero på att avtalen har olika löptider. Den genomsnittliga ökningen inom industrin är en tiondel högre än totalen. De kommunanställda har sett över båda

⁴² 2018 års siffra avser Konjunkturinstitutets prognos.

perioderna haft något högre löneökningar, vilket till stor del förklaras av de satsningar som genomförts för särskilda grupper såsom lärare och undersköterskor.

7.8 Sammanfattning

Lönerna i svensk industri har enligt Konjunkturinstitutet ökat med 2,1 procent under 2017 och löneökningstakten väntas stiga till 3,2 procent under 2018. 2018 förväntas reallönen öka med 1,4 procent mätt med KPI och 1,2 procent mätt med KPIF.

Enligt konjunkturlönestatistiken hade arbetare och tjänstemän samma löneökningstakt 2017. I tjänstemannagruppen har kvinnornas löner ökat i förhållande till männens över tid, medan förhållandet mellan kvinnors och mäns löner varit oförändrat i arbetargruppen mellan 2014 och 2017. Industrin normerar och löneökningstakten är likartad på hela arbetsmarknaden.

Lönerna har ökat något långsammare i Sverige, under perioden 2013-2017, jämfört med Tyskland. Däremot har lönerna i Sverige ökat snabbare än i Västeuropa i genomsnitt. Sverige ligger i Europatoppen när det gäller reallöneutvecklingen för industrianställda under perioden 2013-2017.

www.fackeninomindustrin.se